Riksdagens protokoll
1991/92:89

Onsdagen den 1 april

Kl. 9.00–17.59
19.00–20.05

1 § Utökning av antalet suppleanter i arbetsmarknadsutskottet

Valberedningen hade enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag tillstyrkt att antalet suppleanter i arbetsmarknadsutskottet skulle utökas från 20 till 21.

Kammaren biföll denna framställning.

2 § Val av suppleant i arbetsmarknadsutskottet

Företogs val av en suppleant i arbetsmarknadsutskottet.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i arbetsmarknadsutskottet
Arne Jansson (nyd)

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 26 mars.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1991/92:86 till skatteutskottet
1991/92:92 till finansutskottet
1991/92:95 till utbildningsutskottet
1991/92:117 till skatteutskottet
1991/92:118 till finansutskottet
1991/92:123 till konstitutionsutskottet
1991/92:125 bil. 1 till utrikesutskottet
bil. 2 till försvarsutskottet

1 *Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 89*

bil. 3 till socialutskottet
bil. 4 till trafikutskottet
bil. 5 punkt 2 till arbetsmarknadsutskottet
bil. 6 till utbildningsutskottet
bil. 7 till jordbruksutskottet
bil. 8 till arbetsmarknadsutskottet
bil. 9 punkt 1 till kulturutskottet
punkt 2 till socialförsäkringsutskottet
bil. 10 till näringsutskottet
bil. 12 till jordbruksutskottet
propositionen i övrigt till finansutskottet
1991/92:129 till skatteutskottet
1991/92:133, 134 och 135 till näringsutskottet
1991/92:138 till socialförsäkringsutskottet
1991/92:139 till lagutskottet
1991/92:151 till socialförsäkringsutskottet
1991/92:152 till socialutskottet
1991/92:157 till utbildningsutskottet
1991/92:163 till trafikutskottet

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkanden 1991/92:SkU18 och SkU20-SkU22
Trafikutskottets betänkande 1991/92:TU24

6 § Regionalpolitiken

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1991/92AU13 Regionalpolitiken (prop. 1991/92:100 delvis och förs. 1990/91:19).

Anf. 1 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Den borgerliga regeringens ekonomiska politik skapar växande problem i hela landet. Svångremmen minskar efterfrågan, vilket fördjupar den redan kraftiga lågkonjunkturen. Tydligast kommer detta till uttryck inom byggnadsverksamheten. Där är arbetslösheten nu uppe i 17–18 %, med regionala variationer uppemot 30 %. Och utvecklingen fortsätter i samma riktning. Stagnationen på byggmarknaden medför allvarliga konsekvenser också inom en rad andra sektorer i samhället. Dessa förhållanden påverkar naturligtvis också regionalpolitiken.

Regionalpolitikens syfte är ju att skapa mer likvärdiga förutsättningar i skilda delar av landet. Det råder bred enighet om formuleringarna av målen för regionalpolitiken, men avgörande är vilka konkreta åtgärder som vidtas. Arbetsmarknadsministern upprepar i nästan varje anförande som han håller,

åtminstone i dem som jag har hört, att "hela Sverige skall leva". Denna slogan, hämtad ur regeringsdeklarationen, har fått karaktären av besvärjelse eller trollspö. Men i politiken är det till sist bara gärningar som är värda någonting, och hittills har regeringens insatser inte förbättrat situationen, utan alldeles tvärtom.

I propositionen konstateras nu att de medel som avsätts för direkta regionalpolitiska insatser endast marginellt kan påverka den regionala utvecklingen. Så långt kan vi vara överens. Men därmed är inte sagt att dessa insatser är betydelselösa. Vi socialdemokrater menar att det är felaktigt att nu minska anslaget till lokaliseringsbidrag, och det s.k. länsanslaget bör också ökas utöver regeringens förslag. På dessa områden föreslår vi förstärkningar med 200 resp. 170 milj.kr.

Men om nu de direkta regionalpolitiska insatserna är av begränsat värde för att man skall kunna uppnå regional balans, måste det finnas andra insatser som betyder mer, och det är i dessa hänseenden som meningsskiljaktigheterna är mest framträdande mellan regeringen och oss socialdemokrater.

Vi hävdar att den allmänna ekonomiska politiken måste ändras för att det skall kunna skapas förutsättningar för en bra regionalpolitik. God regionalpolitik uppnås inte genom att man ökar arbetslösheten till en hög nivå i hela landet, vilket sker nu. Visserligen sägs det allmänt att svårigheter är lättare att fördra, om de delas av alla, men jag försäkrar att ingen glesbygdsbo i skogslänen mår bättre av att arbetslösheten ökar kraftigt i storstadsregionerna, vilket nu är fallet.

Jag vill utan att vara fullständig nämna ett antal åtgärder, ett antal områden, där insatser behöver göras för att minska den regionala obalansen.

För det första: Utbildning och forskning är av grundläggande betydelse för en positiv utveckling. Därför måste utbildningspolitiken användas som ett regionalpolitiskt instrument. Regeringens nedskärningar inom komvux och folkbildning kommer att få negativa regionalpolitiska effekter. De bygder som tidigare har varit eftersatta i fråga om utbildning har nu det största behovet av vuxenutbildning för att människorna så att säga skall få en andra chans i livet. Då spelar komvux, folkbildning och folkhögskolor en avgörande roll. Därför är det också från regionalpolitisk utgångspunkt felaktigt att nu göra kraftiga nedskärningar på dessa områden. Vi socialdemokrater motsätter oss detta. Regeringens idéer om att överlämna högskolorna till privata stiftelser torde också få negativa effekter för de mindre högskolorna. Vi har ett gemensamt ansvar för fördelning av resurser till utbildning och forskning, och det ansvaret skall vi ta i regering och riksdag.

För det andra: I en lång rad motioner krävs det en ökad satsning på utbyggnad av infrastruktur, främst av vägar och järnvägar. Den socialdemokratiska regeringen inledde ett mycket ambitiöst program på de här områdena i syfte att öka tillväxten och förbättra miljön. Nu behövs dessa åtgärder också för att hjälpa till att överbrygga lågkonjunkturen. De redan beslutade åtgärderna måste nu förstärkas och vidtas med beaktande av sysselsättningssituationen i olika delar av landet. Och de måste påskyndas, inte förhalas, som nu sker i vissa fall.

Ett socialdemokratiskt förslag som skulle få stor omedelbar betydelse är en ökning av insatserna för underhåll av vägar. Här föreslår vi för nästa bud-

getår en satsning med 1,2 miljarder kronor. Detta förslag behandlas för närvarande i trafikutskottet. Jag hörde häromdagen att arbetsmarknadsministern i budgetförhandlingar med finansministern hade krävt 5 miljarder till vägsatsningar. Om detta är sant, hoppas jag att hans partivänner i trafikutskottet stöder vårt förslag. Då skulle arbetena kunna sättas i gång i alla delar av landet, och jag vet att man är redo att sätta spadar i jorden.

För det tredje: Basnäringarna skogsbruk och gruvhantering, malmbrytning, har stor betydelse för utveckling och sysselsättning i områden som berörs av regionalpolitiken. Detsamma gäller en rad statliga bolag.

Av dogmatiska skäl eftersträvar regeringen nu att privatisera och sälja ut, slumpa bort, dessa gemensamma tillgångar.

Riksdagens borgerliga majoritet gav häromdagen regeringen stöd för att avveckla det statliga engagemanget i gruvprospektering. Någon hänsyn till de regionala konsekvenser som detta får har man uppenbarligen inte tagit. Regeringen bryr sig inte om att försöka analysera sådana ovidkommande effekter som sysselsättning och regional utveckling när den övergripande målsättningen om privatisering skall tillgodoses, och det är allvarligt.

För det fjärde: Regeringen måste tillse att statliga verk, myndigheter och bolag organiserar sin verksamhet så att regionalpolitiska hänsyn blir beaktade. Här krävs att det sker en bättre samordning och att arbetet präglas av en helhetssyn.

Jag vill peka på några exempel. Det är bekant att regeringen umgås med planer på att privatisera televerket. Vilka effekter kan det få i fråga om service och kostnad för telekunder i Sorsele, Sveg, Torsby och på andra orter? Är det någon som tror att televerkets privata aktieägare är intresserade av investeringar i glesbygderna?

Häromdagen fick jag ett brev från vänner i Norsjö kommun, som inte ligger långt från arbetsmarknadsministerns bostadsort. Där hotas man nu i vissa byar av att berövas den dagliga postdistributionen. Brev och tidningar varannan dag upplevs nog av de flesta som en helt oacceptabel situation. Regeringens politik leder till kraftig utglesning av postens kontorsnät och försämrad service i glesbygd. En sådan utveckling måste förhindras.

För det femte: Regeringens olika ministrar måste bättre samordna sina strävanden. Samtidigt som arbetsmarknadsministern försäkrar att hela Sverige skall leva, så rycker näringsministern brödet ifrån vissa bygder. Namn som Kalix och Malå påminner om det.

Nya myndigheter skall så långt som möjligt lokaliseras utanför Stockholmsregionen, har vi sagt. Det har arbetsmarknadsutskottet understrukit många gånger. Och jag gissar att arbetsmarknadsministern fortfarande hävdar denna princip. Men när det nya folkhälsoinstitutet skall bildas, då finner socialministern ingen annan plats än centrala Stockholm. Därför skärper utskottet nu tonen. Kan man hoppas att det har någon effekt på regeringen?

Småföretagspolitiken är viktig, säger regeringen, och det understryker utskottet. Riskkapitalförsörjningen skall ordnas. Men samtidigt berövar regeringen Norrlandslänen hundratals miljoner kronor i riskkapital genom att bl.a. plundra Norrlandsfonden. T.o.m. den annars så regeringstrogna Västerbottens-Kuriren reagerade häromdagen inför detta med en ilsken kommentar. Detta strider, sade man, helt mot regeringens fagra tal.

Nu har vi en proposition på riksdagens bord om försvarspolitiken som innebär problem i många bygder. Några insatser från regeringen aviseras inte för att regionalpolitiskt klara av de problem som en neddragning av försvarets organisation innebär.

Det är några exempel på behovet av en bättre samordning inom regeringskansliet, mellan ministrarna och departementen.

Det är mycket som inte är sig likt. Varje år under de senaste nio åren har den nuvarande arbetsmarknadsministern Börje Hörnlund stått här i talarstolen och krävt omfattande insatser i regionalpolitiken. Det har gällt utvidgning av stödområdena. Valåret 1991 krävde centern att många orter skulle få en bättre situation genom att räknas in i stödområde 1 eller 2. Nu konstaterar arbetsmarknadsministern förnöjt att den stödområdesindelning som beslutades våren 1990 skall ligga fast.

Centern har ständigt krävt ökade länsanslag. Nu föreslås en nominell uppräkning med blygsamma 2,5 %. Och utskottsmajoriteten uttrycker något besvärat förhoppningen att regeringen senare skall komma på bättre tankar.

Regeringen minskar lokaliseringsbidraget med 200 milj.kr. Är det uttryck för regeringens uppgivenhet att den inte tror att det skall finnas behov, att det inte skall finnas ansökningar och att det inte skall finnas företag som är beredda att satsa i regioner där lokaliseringsbidrag kan utgå?

I de många motioner som väckts ställs väldigt stora förhoppningar på insatser från länsstyrelsernas sida. Vi socialdemokrater föreslår därför en ökning av länsanslaget med 170 milj.kr.

När det gäller förslaget om nedsättning av sociala avgifter, menar vi att den stödformen bör koncentreras till stödområde 1, där man har allra störst behov av stöd. Varje utvidgning av ett stöd till ytterligare områden minskar den styrande effekten för de mest behövande. Den relativa fördelen av ett stöd minskar ju genom att stödområdet vidgas.

Som vi sade i 1990 års beslut bör nedsättningen av sociala avgifter i första hand gälla verksamheter som i fråga om lokalisering kan påverkas av stödet. Regeringens förslag fyller inte detta syfte.

Fru talman! Socialdemokraternas syn på regionalpolitikens allmänna inriktning finns sammanfattad i reservation 1, och våra krav i fråga om mer omfattande anslagsökningar i reservationerna 4 och 5. I vår strävan att rationalisera också riksdagens arbete begränsar jag mig till att yrka bifall till dessa tre reservationer.

Avslutningsvis vill jag säga att i ett antal motioner, som tyvärr kommit att remitteras till arbetsmarknadsutskottet, behandlas konkreta förslag som hör hemma i annat fackutskott. Det gäller bl.a. utbildnings- och trafikfrågor. Vi har därför i detta sammanhang avstått från yrkanden. Den socialdemokratiska ståndpunkten kommer att redovisas närmare när motsvarande förslag behandlas i resp. fackutskott.

Anf. 2 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! Märkliga äro politikens vägar. I dag står jag i denna kammare för att yrka bifall till motioner skrivna av representanter för så gott som alla partier i Sveriges riksdag. Detta är en, enligt mitt förmenande, i sanning mycket märklig situation.

Nu förhåller det sig så att representanter för Socialdemokraterna, Centern, Kds och Ny demokrati har skrivit om samma ämne, nämligen om stödområdesindelningen vad beträffar Åre och Bräcke. Moderaterna och Folkpartiet har också skrivit om detta, men de har ett något annorlunda yrkande.

Det är alltså sex politiker från lika många partier som har skrivit om samma ämne. Det märkliga är att inte någon enda ledamot från dessa partier biträtt sina egna motioner.

Ännu märkligare är det att politikerna från de här berörda partierna redan på förhand visste att deras motioner skulle röstas ned av det egna partiet.

Som nydemokrat ställer man då följande fråga: Varför skriver man motioner?

Är det möjligen så illa med detta motionsskrivande att det bara är till för att få en blänkare i lokalpressen, som talar om hur duktig vederbörande politiker varit? Tänk om man ägnade sig åt lika improduktivt arbete i företagen. Då skulle Sverige stanna.

Ny demokrati är tydligen det enda ärliga partiet, som står för sina motioner och kämpar för deras innehåll. Ny demokrati avser ej att som andra partier spela ett spel för gallerierna och när det gäller bara lägga sig ned utan kamp.

Vi tycker att beslut skall fattas så nära människorna som möjligt. Inom varje län vet man betydligt bättre hur anslagen skall fördelas än vi gör på riksnivå.

När så representanter för näringslivet besöker Sveriges riksdag och ber politikerna se till att man antingen själv får ta ansvar för sitt företag inom ramen för länsanslaget eller att det blir en uppflyttning till stödområde 1, säger vissa politiker att det är "jättebra" och naturligt. Politikerna lovar att de skall motionera och arbeta för att detta skall uppnås.

Som jag sagt tidigare är alltså denna försäkran lika sann som dikten ibland är. Det är inte förvånande att tilltron till politiker är mindre än ringa.

Den näringslivsrepresentation som jag åsyftar är delegationen från Åre och Bräcke i Jämtland. Såväl landshövdingen som kommunalråd och näringsidkare ingick i denna.

Vet politiker alltid bäst?

Näringslivet i Sverige befinner sig i kris. Egentligen skulle, av önskemålen att döma, så gott som alla delar av Sverige behöva inplaceras i stödområden. Detta är naturligtvis en omöjlighet.

Underlätta i stället för företagen. I åratal är det bara offentlig sektor som gällt.

Nu, med facit i hand, måste man komma till insikt om att det, om ett blomstrande näringsliv saknas, inte heller blir någon välfärd att fördela.

Det finns 522 000 småföretag i Sverige. 90 % av dessa har 0–20 anställda. Av egen erfarenhet vet jag att man, om villkoren förbättrades för småföretagen, skulle kunna skapa tusentals nya, *riktiga* jobb.

En kvinnlig sågverksägare från Jämtland är ett exempel på hur orättvis stödområdesindelningen är. Den här kvinnan vill enbart att hennes företag får konkurrera på lika villkor – egentligen skulle det alltså inte vara något stöd alls.

Två kilometer från den här kvinnans företag ligger ett annat sågverk, som

tillhör stödområde 1. Detta innebär att nivån för prissättningen beträffande det här företagets produkter är en helt annan genom alla stöd.

Det här är en fullkomligt absurd situation. Detta är bara ett exempel på hur orättvist stödområdesindelningen slår.

Eftersom uppenbara orättvisor förekommer speciellt i Jämtland och så många politiker från flertalet partier tydligen har samma åsikt, torde det vara rimligt att uppnå en majoritet för att Åre och Bräcke kommuner flyttas upp till stödområde 1.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall, eftersom ingen annan har gjort det, till motionerna A427 av Nils-Olof Gustafsson och Margareta Winberg från Socialdemokraterna, A422 av Stina Eliasson från Centerpartiet, A479 av Stefan Attefall och Jan Erik Ågren från Kds, A474, i berörda delar, av Tage Påhlsson från Centerpartiet samt A439 av mig och Arne Jansson i Ny demokrati. Jag yrkar alltså bifall till reservation 3.

Med stort intresse kommer jag att följa voteringen i detta ärende. Jag uppmanar den svenska pressen att efter voteringen begära en utskrift av voteringslistan. Det blir kanske årets intressantaste läsning när det gäller denna kammare.

Till sist, fru talman, hoppas vi i Ny demokrati innerligt att det som sägs i följande uttryck inte slår in: Detta åre' bräcker staten Bräcke–Åre.

Anf. 3 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Sverige är ett land i obalans. Den kapitalistiska samhällsutvecklingen skapar ständigt nya kriser. På något år har högkonjunkturen med överhetting, spekulation och arbetskraftsbrist i storstadsområdena förbytts i motsatsen. Lågkonjunkturen är här, och arbetslösheten ökar som aldrig förr. Klassklyftorna vidgas, och kvinnornas möjligheter att delta i arbetslivet på lika villkor som männen har försämrats.

Svängningarna i konjunkturen påverkar också den regionala utvecklingen. Obalansen mellan olika regioner blir tydligare. I de delar av Sverige där arbetslösheten var hög också under högkonjunkturen är situationen närmast katastrofal i dag.

Den nya regeringens utförsäljning av statliga verk och bolag utgör ytterligare ett hot mot glesbygden.

Förutom de problem som lågkonjunkturen för med sig har vi Sveriges hållning i EG-frågan, vilken redan har fått konsekvenser för Norrland och vissa delar av Bergslagen. Marknadsekonomins aktörer och de stora företagen reagerar på "EG-signalerna". Och den osäkerhet som finns beträffande Sveriges möjligheter att bedriva en aktiv regionalpolitik har redan resulterat i att livskraftiga företag i norra Sverige och i Mellansverige läggs ner eller flyttar sin verksamhet söderut.

I stället för att se Sverige som en helhet med olika regioner som kompletterar varandra har regering och en riksdagsmajoritet okritiskt anammat kapitalets behov av koncentration. Detta har i sin tur lett till uppfattningen att glesbygden är tärande och bidragsberoende.

Enligt den uppfattning som vi i Vänsterpartiet har handlar de regionalpolitiska stöden och åtgärderna inte om allmosor utan om en rättvis fördelning av landets resurser och om en ersättning för de ekonomiska värden som pro-

duceras i nämnda områden. Därtill kommer att livskvaliteten i de här områdena upplevs vara bättre och att miljöförstörelsen där är mindre än den är i riket i övrigt.

Regionalpolitiken får inte ses såsom avskild från övriga politikområden. I några motioner presenterar Vänsterpartiet förslag till åtgärder som, om de förverkligades, skulle leda till en regional utjämning.

Den centralisering som marknadskrafterna skapar ger negativa effekter i form av en utflyttning från landsbygd och glesbygd samt en koncentration av människor och arbetstillfällen till storstadsområdena. För att åstadkomma en korrigering beträffande marknadens negativa effekter måste de ekonomiska instanserna i landet få redskap för att hävda de regionalpolitiska målen. De demokratiska instanserna – kommuner, landsting och riksdag – måste kunna åstadkomma en korrigering beträffande koncentrationstendenserna.

Det krävs åtgärder inom många olika områden för att de regionalpolitiska målen skall kunna uppnås. Det handlar om ny- och reinvesteringar inom järnvägs-, väg-, data-, tele- och energisektorerna. Det gäller också sådana områden som forskning, utbildning, vård och omsorg samt social service. Vidare krävs det åtgärder bl.a. beträffande VA-system, renhållning och naturvård.

Fru talman! Förslaget om ett borttagande av statsbidraget till skogsbilvägar innebär också en försämring av infrastrukturen inom de regionalpolitiska stödområdena. Med tanke på de långa avstånden i Norrlands inland erbjuder skogsbilsvägnätet genvägar, och därmed kortas avstånden mellan byar och samhällen.

Regionalpolitiken är könsblind. Vänsterpartiet har under tidigare år kritiserat framlagda budgetpropositioner och pekat på bristen på ett kvinnoperspektiv. Tyvärr måste vi konstatera att den kritiken fortfarande är berättigad. När det gäller t.ex. det regionalpolitiska företagsstödet konstaterar arbetsmarknadsministern att den kvoteringsregel som finns inte efterlevs. Men detta faktum föranleder inga åtgärder.

Kvoteringsregeln säger att minst 40 % av alla nya arbetstillfällen skall förbehållas vartdera könet. Men på de arbetsplatser som tillkommit med hjälp av det regionalpolitiska företagsstödet är endast 30 % kvinnor.

Fortfarande saknas det förslag till förändringar av budgetanslagen som innebär att kvinnors kunnande prioriteras utifrån kvinnornas annorlunda erfarenheter. Regionalpolitikens utformning har missgynnat kvinnorna. Det mesta av stödet har gått till typiskt manliga områden. I budgetpropositionen föreslås inga grundläggande förändringar i fråga om detta synsätt.

Vi i Vänsterpartiet menar att det regionalpolitiska stödet måste omprioriteras och att det under kommande år i större utsträckning skall gå till kvinnorna. Läget just nu är ju kritiskt i många inlandskommuner. Där är det kvinnorna som flyttar först. Kvinnorna kommer att bli nästa stora grupp som förlorar sina arbeten i kommuner och landsting, när regeringen drar en tvångströja över kommunerna genom sin indragning av kommunala skattemedel.

Det som skrivs i det nu aktuella betänkandet angående kvinnornas situa-

tion är att NUTEK har fått i uppdrag att forska kring möjligheterna att åstadkomma en förbättring i olika delar av landet.

Frågan är då: När kommer det något förslag från NUTEK som innebär att den situation som man förespråkar skulle bli en förbättring för kvinnor?

Man konstaterar också i betänkandet att företagsstödet, som i dag försvinner, och den regionalpolitik som man för skall stämma med det som gäller inom EG och EFTA. Frågan är: Vad finns det för garanti för att det stöd till regionalpolitiska åtgärder som man nu förespråkar kommer att godkännas vid ett eventuellt EG-medlemskap? För min del hoppas jag att det aldrig blir verklighet. Den inriktning som man i dag inte kan presentera någonting om ligger som en blöt filt över den delen av regionalpolitiken.

Fru talman! Den förändring som man eventuellt trodde att man skulle se med den nya regeringen i spetsen tycker jag har lyst med sin frånvaro. Det enda man talar om i dag, vilket också Georg Andersson nämnde, är att hela Sveige skall leva. Frågan är av vad, när man ser indragningarna, den stora och ökande arbetslösheten samt den avtagande befolkningsutvecklingen, framför allt i inlandskommunerna.

Den som är intresserad av att se befolkningsutvecklingen i de olika kommunerna har en bra sammanställning i slutet av detta betänkande. Där kan man också se hur arbetslösheten ökat ganska drastiskt under en kort tid.

Det som jag trodde skulle kunna vara regeringens mål var att räkna upp länsanslagen. De har tagit i anspråk en stor del av det arbete som har förekommit i arbetsmarknadsutskottet. Länsanslagen har inte räknats upp. Det trodde jag var möjligt för oss att få göra, för länsanslagen spelar för vissa kommuner en avgörande roll.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till min meningsyttring avseende mom. 1, 2, 19, 20 och 48 samt till motion A452 av Bertil Måbrink. Den har jag missat i utskottsbehandlingen.

Därefter vill jag också komma till det som Laila Strid-Jansson var inne på, nämligen att man skriver motioner för den hemmavarande pressen. Jag tycker också att hennes uttalande var litet konstigt. Laila Strid-Jansson hade en möjlighet att vid utskottsbehandlingen reservera sig för Bertil Måbrinks motion A452, eftersom Laila Strid-Jansson är en av dem som har skrivit på den motionen. Det är lätt att stå här i talarstolen och kritisera andra. Man måste komma ihåg att om man är med på en motion som behandlas av det egna utskottet bör man kanske reservera sig, särskilt om man skall stå i kammarens talarstol och kritisera andra för att icke ha gjort på detta sätt.

Anf. 4 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! Arbetsmarknadsutskottets regionalpolitiska betänkande är i år litet ovanligt. Det innehåller väldigt få reservationer. Av det kan man dra slutsatsen att det egentligen råder ganska bred enighet om regionalpolitiken och om inriktningen framöver. Samtidigt skall man väl vara ärlig och även säga att det är ett gott betyg åt oppositionen att man har visat disciplin när det gäller olika former av reservationer. Det tycker jag faktiskt kan vara ett gott föredöme och en förebild även för andra utskotts agerande.

Intrycket kvarstår att det råder en stor och bred enighet om regionalpolitiken. Dels är man enig om målen – arbete, service och god miljö, oaktat bo-

stadsort i landet –, dels förekommer faktiskt en ganska bred uppslutning kring inriktningen av regionalpolitiken.

I den proposition som regeringen förelade riksdagen, och som utskottet ansluter sig till, markeras just helhetssynen. Jag tror att det är utomordentligt angeläget att vi slår vakt om den. Hela Sverige skall leva. Det innebär att storstadsregioner får en ärlig chans att utvecklas, och att vi i Sverige drar nytta av den dynamik och den kapacitet som finns i storstadsregionerna. Samma omdöme gäller självfallet också glesbygden och de olika delar av landet som inte har storstadsregioner. Hela Sverige skall leva. Det är inte bara en fråga om att fördela resurser. Det är också en uppgift för politiker och andra att se till att det finns förutsättningar för alla regioner att få utvecklas. Man kan dra nytta av deras olika tillgångar.

Jag har många gånger tidigare sagt, på samma sätt som vi skriver i utskottets betänkande, att det gäller att se till helheten och att regionalpolitiken i snäv bemärkelse bara kan svara för en del av den här uppgiften. Det gäller givetvis närheten och tillgängligheten i form av goda kommunikationer. Det gäller en hög kompetens i olika regioner i form av utveckling av utbildningen. Det gäller kostnadsläget, och det är viktigt. Utan ett rimligt kostnadsläge, rimliga skatter och avgifter – det må var inom landet eller i olika regioner – kommer inte regionerna och inte landet att ha en chans att utvecklas. Det gäller givetvis också det kreativa klimatet, som är otroligt viktigt. En dynamisk småföretagsamhet är också otroligt viktig för att det kreativa klimatet skall klaras. På samma sätt betyder en god boendemiljö och en god livsmiljö mycket.

Socialdemokraterna har en reservation om inriktningen. Det brukar alltid oppositionen ha. Man fullföljer därvid en viss tradition. Men man kan fråga sig vad det är som Socialdemokraterna reserverar sig till förmån för. De är litet otåliga över att infrastruktursatsningarna inte går tillräckligt fort. Det finns väl en och annan som känner en viss oro och en viss besvikelse över detta, trots att regeringen verkligen lägger manken till. Man kan fråga sig vad det beror på att inte denna infrastruktursatsning kommer i gång så snabbt. Man talar om dålig planeringsberedskap, att det är svårt att få fram objekten.

Fru talman! En liten tanke infinner sig. Vad beror det på att planeringsberedskapen är så dålig? Kanske beror det på att man på 80-talet hade för dålig framförhållning hos de myndigheter och verk som sysslade med detta. Den som då hade ansvaret för kommunikationsdepartementet, Georg Andersson, är den som i dag mest yvigt talar om denna dåliga beredskap. Kanske ett litet uns av klädsam självbetraktelse skulle vara på sin plats, Georg Andersson. I sin egenskap av tidigare departementschef bär Georg Andersson ett stort ansvar för att en del av projekten inte har tillräckligt god framförhållning.

Socialdemokraterna talar också om behovet av att bygga ut den högre utbildningen och gör gällande att just Socialdemokraterna skulle vara det parti som har burit det adelsmärket. Jag har en stark känsla av att de försummelser, just inom den högre utbildningen, som vi ser i dag är orsakade av att Socialdemokraterna hade för dålig framförhållning för den högre utbildningen under 80-talet. Även där bär man ansvaret. Regeringen har nu satt

sig före att öka den högre utbildningen, att få fram Europas bästa skola. Jag är alldeles övertygad om att det arbetet kommer att ge god frukt. Jag kan lugna Georg Andersson på den punkten.

När det gäller utförsäljning av statlig verksamhet tar man exempel från domänverket. Jag är alldeles övertygad om att om man på ett mycket tidigare stadium hade sålt ut delar av domänverkets skogsinnehav, inte minst i norra Norrlands inland, hade många enskilda sågverksägare haft en mycket större möjlighet att kunna få leveranser från enskilda skogsägare och haft en större möjlighet att bygga upp sin lilla verksamhet. Därför är det riktigt att regeringen säljer ut och på detta sätt ger större valfrihet och större möjligheter för näringen där uppe.

Sedan har Socialdemokraterna – visserligen i en annan reservation, men den har på något sätt kopplats ihop med inriktningen av verksamheten – kritiserat regeringens politik. Man talar om vikten av småföretagsamheten. Den uppfattning man där ger uttryck för delar jag. Men sedan säger man att regeringens allmänna politik och politiken just för småföretagsamheten inte gagnar småföretagen. Det ni menar, Georg Andersson och Socialdemokraterna, är att när regeringen föreslår en avveckling av löntagarfonderna, tar bort skatten på arbetande kapital, gör en översyn av arbetsrätten, för att den skall kunna vara smidigare och enklare att hantera för småföretagen, skulle småföretagen inte önska detta för sin utveckling.

Jag skall ned till Markaryd om några dagar och tala inför småländska småföretagare. Jag skall ge dem beskedet att Socialdemokraterna önskar återföra löntagarfonderna, önskar återföra skatten på arbetande kapital och inte är intresserade av förenklingar i arbetsrätten. Är det detta budskap, Georg Andersson, som jag skall förmedla till småländska småföretagare, som är vana att utveckla och förkovra sig samt skapa välstånd i de bygder där de lever? Var vänlig och bekräfta om det är på det sättet, så skall jag vara budbärare. Jag är inte övertygad om att det uppskattas, men det är Georg Anderssons problem.

Fru talman! Stödsystemet som föreslås i propositionen och som utskottet ansluter sig till innebär en fortsättning av ett förenklat stödsystem, som vi fattade beslut om år 1990. Det innebär också att vi försöker begränsa stödet så mycket som möjligt, även om vi nu gör en viss utvidgning av nedsättningen av sociala avgifter i stödområde 2 med en viss branschutvidgning.

Socialdemokraterna är oroade över vad man på den här punkten säger i EG. Jag är helt medveten om att man kan ha synpunkter på detta. Är det Georg Anderssons uppfattning att vi, innan vi går in i förhandlingar med EG om sådana här saker, fullständigt måste nollställa oss och därefter börja att förhandla? Min uppfattning är att vi skall vidhålla att just de här åtgärderna kan vara bra för den del av Sverige som är glest befolkad. Därefter får vi föra förhandlingar, om EG till äventyrs skulle ha synpunkter på detta.

Georg Anderssons och Socialdemokraternas modell är uppenbarligen att lägga sig platt på marken innan man går till förhandlingar. Det är en ganska märklig inställning.

När det gäller lokaliseringsbidraget och Socialdemokraternas kritik mot anslagsnivån vill jag framhålla att det har varit en god tradition att löpande följa önskemålen om lokaliseringsbidrag. Om det sedan skulle visa sig att

det kommer in ansökningar därutöver, kommer regeringen naturligtvis att ha möjlighet att i skilda sammanhang återkomma om det skulle visa sig erforderligt. Jag är alldeles övertygad om att regeringen inte har uppfattningen att man i det här läget skall hålla tillbaka investeringar.

När det gäller stödområdets gränser, som berördes i ett inlägg av Laila Strid-Jansson, är det alldeles uppenbart att det finns många kommuner som skulle vilja räknas till stödområdet. Till politikens charm hör faktiskt att prioritera och inte bara gå ut på farstukvisten och höja fingret för att känna efter vad som är populistiskt. Att bete sig som Laila Strid-Jansson gör är lika populistiskt som när enskilda ledamöter och flera ledamöter från olika partier i samma län aktivt försöker skapa opinion i Sveriges riksdag i syfte att lyfta fram sin landsända.

Det tillhör just politikens uppgifter att bilda opinion och att påverka opinionen. Den är inte en gång för alla given. Och det är alldeles uppenbart att det sättet att driva politik på är vanligt förekommande i västerländska demokratier. Politiker från olika landsändar och olika enskilda ledamöter söker skapa opinion inom sitt parti, inom utskott och inom riksdagen för just den ståndpunkt som han eller hon har. Det handlar om en långsam, tålmodig process, och det är inte särskilt enkelt att kunna uppvisa resultat på en eller annan dag eller ett eller annat år. Det tar sin tid, och de partier som är kvar i riksdagen kommer givetvis på sikt att vinna gehör för sina synpunkter om de är förnuftiga.

I det här läget har vi i utskottet valt att låta stödområdet förbli oförändrat, även om jag kan hålla med Laila Strid-Jansson om att det alltid kommer att finnas avgränsningsproblem med detta stödsystem. Även jag, och jag tror de flesta, kände mycket starkt för den kvinnliga sågverksägare i Jämtland som förklarade hur hon hade det. Jag tror att vi kan vara ganska överens om att den här typen av problem skapas om man bygger ut stödsystem i för hög grad, vilket skulle kunna medföra att den fria, den ärliga, konkurrensen på lika villkor sätts ur spel.

Fru talman! När det gäller glesbygdstödet tillstyrker utskottet en lång rad förslag från regeringen om höjningar av maximigränser för att ge glesbygden ytterligare möjlighet att utvecklas på det sätt som uppenbarligen Georg Andersson och jag är helt överen om. Vi har konstaterat att länsanslaget i dag ligger på en hög nivå. Det ligger inte, Georg Andersson, på en hög nivå av det skälet att Socialdemokraterna i regeringsställning under 1980-talet lade fram propositioner om höjningar – länsanslaget har höjts med nästan 400 % under tio år – utan det beror till allra största delen på att den dåvarande oppostionen, vid fyra tillfällen, lyckades få igenom rejäla höjningar av länsanslaget, tvärtemot uppfattningen i Georg Anderssons parti, Socialdemokraterna.

Om vi hade legat kvar på socialdemokratisk nivå, på den nivå som länsanslaget då låg på, hade det säkert funnits skäl till att genomföra rejäla höjningar. Nu ligger anslaget på dryga miljarden, och vi kommer dessutom att genomföra en del studier av hur länsanslaget har använts. Synpunkter av olika slag har framkommit om att det har brukats väl och att det har brukats mindre väl. Det finns anledning att invänta resultaten av dessa utredningar

och även resultaten av utredningarna som görs inom departementet för att därefter gå vidare.

Låt mig, fru talman, säga att vi just beträffande länsanslaget, med dess konstruktion med stor frihet för de enskilda länen att fatta beslut som gagnar den regionala utvecklingen, är utomordentligt överens. Möjligheten därför har väsentligt utökats tack vare att den gamla oppositionen på 80-talet, den som nu sitter i regeringsställning, var vital och framsynt nog att driva upp länsanslaget, tvärtemot Socialdemokraternas vilja.

I utskottet förekommer det, som Karl-Erik Persson var inne på, ett resonemang om insatser för kvinnor i glesbygden. I samband med att länsstyrelserna hanterar länsanslagen är det viktigt att man är uppmärksam och verkligen lyfter fram projekt som betyder mycket för kvinnor och kvinnors sysselsättning. Jag är alldeles övertygad om att under dagens debatt kommer flera inlägg med den inriktningen. Jag ser positivt på en sådan syn.

Det har talats om utlokalisering av olika statliga verksamheter. Vi har haft motioner om utlokalisering av hela SCB till Örebro. I utskottet har man tack vare riksdagens revisorers skrivelse i anledning av boverkets utlokalisering till Karlskrona diskuterat inriktningen.

Vid många tidigare tillfällen har utskottet uttalat sin uppfattning att man framför allt när det gäller ny statlig verksamhet skall pröva utlokaliseringsorter utanför Stockholmsregionen. Lokaliseringen skall dock vara väl genomtänkt, vilket jag inte direkt vill påstå att utlokaliseringen av boverket till Karlskrona var. Det finns emellertid anledning att understryka vad utskottet tidigare har sagt om detta. Personligen är jag mer tilltalad av att få något slags funktionsdecentralisering, dvs. att generellt, oaktat vilket verk och vilken myndighet det gäller, försöka få mer och mer av beslutskraften nedflyttad från den nationella nivån till den regionala nivån. Det är just genom att själva kunna fatta beslut, att vara beslutsfähiga, som regionerna ute i landet har en möjlighet att utvecklas efter sina egna förutsättningar.

Fru talman! Nu kommer jag in på ett avsnitt som jag personligen tycker att vi skulle ha utvecklat litet mer i betänkandet och debatterat litet mer, nämligen regionernas Europa. Jag tror att regionens betydelse mer och mer framöver kommer att debatteras i kammaren när vi för diskussioner om regionalpolitik. Det är inget tvivel om att i Europa regionbegreppet har varit kolossalt viktigt århundradena igenom, med kanske en liten parentes under de senaste 150 åren. Vi ser nu överallt hur initiativ tas för att lyfta upp regionen och regionens betydelse. Kontakter skapas, och samarbetsprojekt inom regioner, mellan regioner, inom landet och över nationsgränserna lyfts fram.

I Sverige ser vi t.ex. hur Storstockholmsregionen utvecklas med Mälardalen och med dragningar mot Finland över Östersjön. Vi ser hur Västsverige utvecklas med Göteborgsregionen, Malmö–Lund-regionen med Köpenhamn samt Sydostsverige med kontakter i Baltikum. På något vis rullas Europas historia tillbaka. Man ser litet grand av de naturliga kopplingar som fanns före de stora krigen i Europa under 1900-talet. Detta är utomordenligt viktigt och bra, och det ger en möjlighet för olika regioner att få utvecklas efter just sina egna förutsättningar.

Man kan säga att EG-samarbetet markerar en dimension av Europa, nämligen strävan efter enhet och hegemoni. Genom århundradena har den strä-

van alltid funnits, alltsedan romartiden, Karl den store, Habsburgriket och Napoleontiden, medan utvecklingen i regionernas Europa speglar den andra bilden av Europa, nämligen mångfaldens Europa. Jag är alldeles övertygad om att det finns en fruktbar dynamik mellan de här två olika strävandena. Vissa beslut förs upp på hög nivå, medan merparten av besluten fattas ute i regionernas Europa.

För att anknyta till en aktuell debatt i Sverige om regionindelningen, vill jag nämna att det finns två parallella processer. Man kan höra diskussioner om hur vi skall dela upp det här landet i framtiden. Det talas i dag om att länen är för små. Funderingar finns om huruvida det är möjligt att ändra den regionala indelningen. Processen är stel och trång. Det går trögt att ändra 1634 års länsgränser. Det har vi fått erfara.

Den trögheten i processen skall emellertid ställas mot en annan när regioner – det må vara Västsverige som söker kontakt med olika EG-regioner – grupperar sig. Den processen går betydligt fortare på många andra områden i Sverige. Det är intressant att studera vilken process som påverkar vilken. Jag är ganska övertygad om att detta, med den dynamik som finns i den marknadsorienterade processen, där ekonomisk-politiskt kulturella faktorer styr, kommer att påverka oss här i riksdagen, när vi förr eller senare kommer att få diskutera de administrativa gränserna för Sverige.

Fru talman! Sammanfattningsvis: Jag är alldeles övertygad om att det är i regionernas Europa, med regionen som bas, som möjligheterna för framtiden finns. Det finns anledning att tro att vi får ett mycket väl utvecklat storstadsregionssamarbete, där exempelvis Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna söker sina kontakter utåt i Europa med motsvarande regioner där – och det finns ett dynamiskt kraftfält i det – på samma sätt som andra regioner finner sina samarbetspartner. Det är i Europas regioner som Europas framtid ligger. Det är där den kulturella mångfalden finns, särarten och identiten. Där är Europas själ, och det finns all anledning att ha detta i minnet.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 5 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Anders G Högmarks inlägg präglades rätt mycket av självgodhet, tycker jag. Alla brister och fel berodde på den gamla regeringens dåliga planering. Var det något som var bra berodde det på den förträffliga tidigare oppositionen. Den visan har vi hört många gånger, men den blir inte bättre och sannare av att den upprepas i sådana tongångar som Anders G Högmark använde.

Sedan konstaterade han att det inte var så många reservationer nu som tidigare. Det beror framför allt på att oppositionen tidigare var väldigt splittrad, med centerpartister på ena sidan och moderater och folkpartister på den andra. Nu har det hela samordnats under moderaternas ledning. Det är huvudorsaken till att det inte är så många reservationer.

Vi har inriktat oss på några principiella punkter. Jag försökte i ett resonemang på fem punkter utveckla behovet av samordning mellan olika politikområden. Det hade varit fruktbart om Anders G Högmark hade försökt ta upp en analys.

Infrastrukturfrågorna bär jag ett väldigt stort ansvar för. Jag är ganska stolt över vad jag och den socialdemokratiska regeringen åstadkom. Vi åstadkom faktiskt ett trendbrott och satte väldigt mycket i händerna på den nya regeringen med ett stort antal beslut att gå i verkställighet med. Vi har föreslagit ytterligare 1,2 miljarder för att förbättra vägunderhållet. Det behövs nu mer än någonsin också av sysselsättningsskäl. Se till att moderaterna stödjer förslaget i trafikutskottet, för då får vi i gång en mängd arbeten av stor regionalpolitisk betydelse runt om i landet.

Utbildningen bär vi också ett ansvar för. Ja, det gör vi med stolthet när det gäller utbyggnaden av vuxenutbildningen, grundskolan och högskoleutbildningen. När ni nu börjar skära i vuxenutbildningen, konstaterar vi att det är ett allvarligt ingrepp mot den regionala utvecklingen och förstärker regionala obalanser.

Anders G Högmark påstår att det hade varit bättre för skogslänen om man tidigare hade sålt ut naturtillgångarna. Jag vill hälsa Anders G Högmark välkommen ut i våra bygder i skogslänen för att tala med människorna. En verklighetsförankring skulle inte skada Anders G Högmark i det hänseendet.

Anders G Högmark tror tydligen att en försämring av arbetsrätten skulle vara bra för regionalpolitiken och småföretagen. Skall även sänkta löner, som SAF pläderar för, gagna regionerna ute i landet? Det vore intressant att få svar på den frågan.

Låt mig med anledning härav säga att jag betackar mig för att Anders G Högmark skulle vara min budbärare ute i bygderna. Vi för ut vårt budskap med kraft och frimodighet, inte med den förvanskning som Anders G Högmark ger åt det.

Anf. 6 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Jag skall gärna ta upp några av de punkter som Georg Andersson nämnde här.

För det första kan vi slå fast att vi utan en vettig ekonomisk politik, utan en småföretagspolitik som småföretagen upplever som bra, rättvis och framåtsyftande aldrig kommer att få någon utveckling av småföretagen. Om vi inte får någon utveckling av småföretagen, kommer många av landets regioner att förtvina. Det är därför som regeringen nu helhjärtat satsar på småföretagspolitiken. Det är därför som vi tillmötesgår önskemålet att avskaffa löntagarfonderna, ta bort skatten på arbetande kapital och göra, Georg Andersson, en översyn av arbetsrätten. Det handlar inte om att ta bort arbetsrätten. Vi gör en översyn för att se om vissa regler och regelsystem kan förändras så att de kan upplevas som funktionella och lättare att hantera.

Georg Andersson har tydligen inställningen att skatt på arbetande kapital är bra för småföretagen, att löntagarfonderna fyller en viktig funktion för småföretagen. Jag ställde en fråga om detta, och jag vill ha besked. Försvarar Georg Andersson detta att skatten på arbetande kapital skall tas tillbaka, så förmedlar jag det, för Georg Andersson lär väl knappast göra det.

När det för det andra gäller utbildningen tycker jag att det finns stora brister i den högre utbildningen i Sverige i dag. Det tänker regeringen nu reparera. Har socialdemokraterna kommit på bättre tankar och är nu införstådda

med att vi behöver satsa mer på den högre utbildningen, att vi gemensamt kan göra detta, då lär det inte finnas någonting att gräla om. Jag har svårt att begripa att det skulle vara någon större politisk konst att göra det.

Beträffande utförsäljning av naturtillgångar: Jag har varit uppe i Västerbotten och i andra Norrlandslän, även om jag inte bor där, och lyssnat på dem som driver små sågverk för att få veta hur de ser på den något enahanda ägarstrukturen, att skogsråvaran är fixerad kring ett fåtal ägare, framför allt domänverket, och vilka prolem det skapar i vissa situationer. Jag är alldeles övertygad om att Georg Andersson är medveten om det. Eljest borde han verkligen studera sin hemtrakt litet bättre.

Anf. 7 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Anders G Högmark talar om vettig ekonomisk politik. Men den politik som ni driver innebär ju stagnation. Det sker en väldig ökning av arbetslösheten i hela landet. Vad är det som är vettigt i det? Det skärper naturligtvis också problemen i de tidigare utsatta regionerna, och det är detta som vi nu diskuterar.

Ni satte i gång en ny start för Sverige, som skulle vara en rivstart. Men det innebär att arbetslösheten ökar dramatiskt. Det är fritt fram för arbetslöshetskurvorna.

Småföretagen skulle gynnas väldigt mycket. Men när jag har talat med småföretagare har de klagat högljutt över att de inte får låna pengar. Det finns inget riskkapital. Bankerna har stramat åt, och det finns inga andra som hjälper till. Vad hjälper det då att man lovar att de får bygga upp eget kapital framdeles? Man kommer ju inte i gång med att åstadkomma egen kapitaluppbyggnad. Så dränerar ni också Norrlandsfonden, som var ett viktigt instrument i skogslänen.

Jag upprepar min fråga: Inkluderar en försämrad arbetsrätt en lönesänkning i skogslänen och andra utsatta regioner, där det enligt SAF är trivsamt att bo men där man måste acceptera lägre löner för att få någon sysselsättning?

När jag talade om högre utbildning var det med en reflektion kring den inriktning som ni har inom det moderata utbildningsdepartementet. Ni vill överlämna den högre utbildningen till stiftelser eller privata intressenter. Det tror jag vore ett hot mot de mindre högskolorna och deras utvecklingsmöjligheter, för där är det inga privata intressenter som är beredda att satsa. Vi är beredda att satsa på en förstärkning av den högre utbildningen med 2 000 nya utbildningsplatser. Ge stöd åt det förslaget, så underlättar vi också på arbetsmarknaden.

Slutligen: Vad ligger det för ökad sysselsättning i att släppa domänverkets skogar till trottoarbönder? Det blir inte bättre för små sågverk ute i bygderna. Jag känner ganska väl domänverkets verksamhet ute i skogslänen och tror att den är till stor gagn för sysselsättningen där.

Allra sist: Anders G Högmark nämnde länsanslaget. Det har varit så stora ökningar tidigare tack vare den borgerliga oppositionen, att det nu inte behövs någon ökning. Nu kan man genomföra en rejäl minskning. Det belopp som nu föreslås kommer faktiskt att innebära det. Men nu är behoven större än någonsin. Skall man med tidigare insatser motivera det faktum att man

nu bromsar upp ökningen och t.o.m. reducerar anslaget? Är det så vi skall tolka Anders G Högmarks inlägg?

Anf. 8 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt att regeringen nu skördar frukterna av den tidigare regeringens ekonomiska politik, under vilken man fullständigt tappade greppet över kostnadsutvecklingen, inflationen och annat. Det är ingen hemlighet att detta nu lett till ökad arbetslöshet och utslagning av industrin, där tiotusentals jobb försvinner varje kvartal. Vi vill ändra den av Socialdemokraterna tidigare förda politiken och satsa på de produktiva, skapande krafterna, men mindre på fastigheter och spekulation, vilket var kännetecknande för den socialdemokratiska ekonomiska politiken under 80-talet.

Georg Andersson! Får jag medan vi fortsätter replikskiftet besked om huruvida Socialdemokraterna nu vill återinföra skatten på arbetande kapital, om riksdagen avskaffar den? Är det Socialdemokraternas budskap att man vill återinföra löntagarfonderna? Det är en kort och enkel fråga, och jag hoppas att Georg Andersson kan svara på den.

Jag har sagt att vi skall se över arbetsrätten. Jag har inte sett att Moderata samlingspartiet eller något annat av regeringspartierna föreslår lönesänkningar i Norrland. De tankar som andra intresseorganisationer driver får de svara för. Georg Andersson får utbyta tankar om det när han träffar dem.

Beträffande utbildningen kan det hända att stiftelseformen passar bättre på ett ställe och mindre bra på ett annat. Men låt oss då pröva nya idéer! Varför är Socialdemokraterna så konsekvent kritiska och negativa till nya tankar och idéer? Om man kunde få andra intressenter att satsa på vissa av dem, skulle statsmakterna kanske få större möjligheter att gå in på de områden som utomstående intressenter inte vill inrikta sig på. Det finns en möjlighet till mångfald, experiment och utveckling även på detta område, något som Socialdemokraterna dock konsekvent argumenterar emot.

Domänverkets utförsäljning är uppenbarligen också en ideologisk fråga. Georg Andersson tycker inte om att staten skall avhända sig egendom. Vi har en annan inställning. Det är både en ideologisk och en praktisk fråga. Jag är övertygad om att det på sikt finns många vinster att hämta om det blir en större bredd på ägarkategorierna, inte minst i Norrlands inland. Vi skulle på sikt få en större dynamik på detta sätt.

När det gäller länsanslaget är det ju klart och entydigt att den socialdemokratiska regeringen under 80-talet beviljade mycket små ökningar eller inga ökningar alls. Vi drev upp anslaget med 300–400 % under en tioårsperiod. Nu avvaktar vi utvecklingen och användningen av pengarna. Finns det anledning att gå vidare kommer den nuvarande regeringen säkert att fortsätta med detta.

Talmannen anmälde att Georg Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 9 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag givetvis står bakom samtliga moment i min meningsyttring, även om jag inte röstar bifall till dem.

Jag vill också gå in i Anders G Högmarks och Georg Anderssons diskussion om utförsäljning och privatisering av statliga verk. Det skulle vara intressant att få veta vilken garanti det finns för att man på den vägen ökar regional balans och skapar fler jobb. Vad bygger man den teorin på? Jag tror att det är en from förhoppning att det skulle leda till mera jobb och ökad regional balans.

Jag tror i stället att detta, som Anders G Högmark senast var inne på, är en stor ideologisk fråga, framför allt för moderaterna, inte i första hand en sysselsättningsfråga. Det är också klädsamt att Anders G Högmark säger detta. Denna diskussion kommer i ett helt annat läge, om man utgår från att det gäller rent ideologiska frågor. Det kan också framdeles i kammaren vara intressant att man äntligen diskuterar ideologi och inte sysselsättning.

Anders G Högmark gav också uttryck för sina fromma förhoppningar i frågan om EG:s regionalpolitik. Jag vill då ställa en fråga som jag tidigare har försökt att få svar på: Vad kommer det att kosta Sverige, om vi eventuellt går med i EG? Jag har aldrig fått något svar på den, men nu kan jag kanske för en gångs skulle få det. Anders G Högmark, som är en så varm förespråkare för EG, måste veta om ett medlemskap kostar oss någonting. Eller menar han, som vissa tycks göra, att det är EG som skall ansluta sig till Sverige? Jag tror faktiskt att det är tvärtom.

Jag har talat med Jens Peter Bonde, som sitter i EG-parlamentet, och han säger att EG-medlemskapet är en dyr affär för exempelvis Danmark. Det kommer inte att bli billigare för Sverige.

Anders G Högmark var också inne på situationen för kvinnorna i glesbygden. Det är bra att han är bekymrad över kvinnornas situation i glesbygd och den utflyttning som förekommer. I utskottsbetänkandet framförs en from förhoppning att NUTEK skall komma med besked och forskning om hur man skall kunna komma till rätta med dessa problem. Men vad det skall leda till och vilka förslag som skall läggas fram skriver man ingenting om. Det är litet svagt. Jag tror inte att man kan hjälpa kvinnorna i glesbygden att bo kvar eller att flytta tillbaka med hjälp av fromma förhoppningar. Det krävs konkreta åtgärder för att få till stånd den utveckling som Anders G Högmark talar om.

Anf. 10 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Karl-Erik Persson och även Georg Andersson uttalade sig förklenande om ideologiska förtecken i politiken. Jag har den uppfattningen att vi här i riksdagen driver politik från olika utgångspunkter och värderingar. Det är väl ingen hemlighet att Moderata samlingspartiet, Folkpartiet, Centerpartiet och kds har en klar uppfattning när det gäller statligt ägande visavi privat ägande. Vi tror att betydligt mer av enskilt ägande är till gagn för landets utveckling.

Man kan också undra om det är för litet statligt ägande uppe i Norrland som har skapat de problem som man där har. I motsatt fall skulle vi egentligen leva i ett fruktansvärt armod i Småland, med tanke på att man där har så litet statligt ägande. Kanske gäller det omvända sambandet: att för mycket av statligt ägande har lagt en död hand över utvecklingen i Norrland. Vi ser även att det i Blekinge har förekommit mycket av statligt engage-

mang. Blekinge utgör något av ett undantag från den i övrigt hyggliga utvecklingen i södra Sverige.

Man kan alltså fråga sig om det finns en koppling mellan alltför stort statligt engagemang och problem i näringslivet. Inte heller är nog regeringen främmande för att det finns ett sådant samband. Därför vill vi gradvis öppna för att släppa in nya ägargrupper. Jag är alldeles övertygad om att detta kommer att vara en riktig utveckling på sikt.

Vad sedan gäller kostnaden för att gå med i EG tror jag inte att det finns någon här, och inte heller regeringen, som kan avgöra det. Däremot är jag alldeles övertygad om att det kostar långt mer att stå utanför. Det är egentligen den frågan som man först måste ta i betraktande. Jag är övertygad om att det kommer att kosta mycket mera att stå utanför, att befinna sig långt ute i Europas utkant och inte vara med i den fredsprocess och det samarbete över nationsgränserna som nu pågår och skall fortsätta ute i Europa.

Jag och som jag tror hela utskottet delar uppfattningen att för att den utpräglade glesbygden, framför allt Norrlands inland, skall ha en chans att överleva måste man ge de yngre kvinnorna där en chans att känna en delaktighet. De ganska snäva värderingar som i dag finns i glesbygden måste ersättas med mer kvinnobejakande värderingar. De yngre kvinnorna måste få en möjlighet att uppleva att de har en möjlighet att vara kvar i stället för att bara flytta. Jag är övertygad att om man inte lyckas med det, kommer glesbygden blixtsnabbt att avfolkas och ha mycket liten chans att utvecklas.

Anf. 11 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är en helt korrekt beskrivning att vi skall ha ideologiska skiljaktigheter. Utifrån dem skall vi försöka forma en politik. Men man har på ett uppenbart sätt försökt att dölja detta under en längre tid. Det är faktiskt först nu som man har börjat tala om ideologiska frågor. Det är bra att man gör det.

Beträffande utförsäljning av statliga verk skall jag ge ett exempel som jag känner bättre till än domänverket. Låt mig peka på LKAB. Med vilka skulle LKAB konkurrera på ett mer effektivt sätt om företaget blev privat? I dag konkurrerar man med hela världens gruvindustri och överlever bra. Hur skulle konkurrenssituationen bli bättre i LKAB om man sålde ut företaget till privata intressenter? Det skulle vara intressant att få veta det. Inom hela gruvindustrin, framför allt den i Kiruna, skulle man vara intresserad av att få veta med vilka man då skulle konkurrera.

Man kan inte säga att LKAB skall konkurerra med andra gruvföretag i Sverige, för det finns faktiskt inga andra järnmalmsgruvor kvar. Söderut har det funnits gruvindustri i Dannemora, men den har nu lagts ner. Staten var involverad där också. Det går alltså inte att åstadkomma att LKAB utsätts för större konkurrens inom landet.

Sedan över till EG-frågan. Det är väldigt intressant det här. Med stort eftertryck slår Anders G Högmark fast att vad EG-medlemskapet kommer att kosta oss vet han inte, men han vet att det kommer att kosta oss en fantastisk massa att stå utanför.

Ingenstans finns det några pengar med i bilden. Jag tycker att vad vi får höra är en from förhoppning och en spekulation. Ingen, vare sig i regeringen

eller här, vet vad det kommer att kosta, men Anders G Högmark vet absolut bestämt att det kommer att kosta mer att stå utanför. Det är egentligen ett fantastiskt synsätt, tycker jag.

På politikens alla områden är det precis samma sak. Man spekulerar och talar om med buller och bång att det kommer att kosta mer att stå utanför än att vara med, men man kan aldrig presentera siffror någonstans. Det är inte underligt att svenska folket är helt förvirrat, och jag tycker att det vore klädsamt att inte vara så självsäker som Anders G Högmark är i den här situationen.

Anf. 12 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Jag skulle kunna åberopa ett antal källor som uppskattar kostnaden till si eller så många miljarder kronor. En del kostnadsposter vet vi ganska säkert vad de kommer att innebära, men helhetsintrycket är att det kostar mer att stå utanför än att vara med.

Man kan diskutera hur mycket som går att mäta i pengar, men det finns också andra dimensioner i detta. Jag tycker att dessa lätt kommer bort, när EG-motståndarna drar i gång sin kampanj, att den ursprungliga tanken med EG och Europasamarbetet var: Aldrig mera krig på den kontinent som hade härjats av förödande krig två gånger under 1900-talet.

Om nu inte Sverige skulle vara med, skulle Karl-Erik Persson och EG-motståndarna kunna säga att då borde inte de och de och de heller vara med. Till sist står vi där utan ett samarbete i Europa. Historien har lärt Europa – och även Karl-Erik Persson, hoppas jag – att utan ett genuint samarbete, som inte bara bygger på att olika dokument utväxlas mellan stater, kommer vi aldrig att varaktigt kunna säkra freden i hela Europa. Med den frigörelseprocess som äger rum österut finns det unika tillfällen för den här kontinenten att verkligen bygga ett samarbete för fred och kulturell och ekonomisk utveckling för framtiden.

Det är väldigt lätt att tala om vad det kostar och inte kostar i kronor och ören, men det finns en vision om fredens och kulturens utvecklande i Europa. Den visionen bejakar vi moderater, och regeringen har som en av de viktigaste punkterna i regeringsförklaringen just att utveckla Europa.

Det är bra att det nu kommer fram, säger Karl-Erik Persson, att det finns ideologiska förtecken. Ja, det är det väl uppenbart att det finns. Om vi är övertygade om att en politik i enlighet med vår ideologi – enskild äganderätt, enskilda initiativ, lägre skatter – är bra för hela Sverige, för storstadsregioner, för landsbygd och för glesbygd, är det klart att vi markerar vår ideologi.

Jag är också övertygad om att på sikt kommer en utförsäljning av statliga företag, med flera intressenter i SSAB, att ytterligare utveckla företaget som i dag är ett välskött företag. Regeringen säljer bara ut välskötta företag, för det är de som har möjlighet att fortsätta att klara den internationella konkurrensen. Det avgörande i den frågan är om verksamheten är utsatt för ett internationellt konkurrenstryck. Det är då företagen har en chans att utvecklas och bli bra.

Talmannen anmälde att Karl-Erik Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 13 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Mitt gamla utskott, arbetsmarknadsutskottet, har ställt upp helhjärtat på regeringens förslag till regionalpolitik för nästa år. Det tycker jag är trevligt.

Jag vill inleda med att säga att alla regioners positiva utveckling är en viktig del i en ekonomisk politik för tillväxt och god miljö. Därvid är det speciellt viktigt att bredda våra mindre arbetsmarknader. De måste göras allsidigare och mera robusta. Därför vill jag också understryka att regionalpolitiken måste vara långsiktig och konsekvent, oberoende av konjunkturläget.

Vi måste alltså fortsätta med att bredda de mindre arbetsmarknaderna. Vi måste rikta blickarna mot de områden som i dag upplever ett sviktande befolkningsunderlag som gör att servicenivån hotas, detta trots de mycket mycket svåra sviter som vi nu upplever efter 80-talets inflations- och spekulationsekonomi.

Sedan är det också mycket viktigt, inte minst nu när det är litet jobbigt på många ställen i vårt land, att man upplever att regionalpolitiken är rättvis. Jag anser det viktigt att riksdagen som sådan, oberoende av ledamöternas bostadsort, känner stor förståelse för att bygder som av olika skäl haft det jobbigt inte glöms bort. Det här gör att man måste uppmärksamt följa alla regioner, kommuner och t.o.m. kommundelar i mycket ytstora kommuner. Staten och myndigheterna måste ha detta i tankarna i sitt dagliga arbete.

Våra regionalpolitiska anslag är, om man ser dem i förhållande till statsbudgetens omslutning, inte så stora, någonting på 0,75 procentenheter, men det är viktiga anslag. Nu pekar utskottet på, liksom regeringen, att det är mycket beroende på hur man arbetar inom olika samhällssektorer, om man får en god regional utveckling eller inte, och det vill jag verkligen understryka. Bra vägar, goda järnvägar över hela landet är en grund. Det är också viktigt med utbildning, forskning, våra små regionala högskolor, osv.

Småföretagarpolitiken är också av avgörande vikt, för skall vi bygga upp robusta arbetsmarknader spelar småföretagen en avgörande roll. Låt mig säga att detta har vänstern upptäckt, eftersom man där inte tycker att vi skall plåga våra småföretag med skatter på arbetande kapital.

I vänsterpartiet har man förstått att våra småföretagare skall jobba med vad de är bra på, nämligen att producera. De skall inte behöva vara oroliga på halvtid för hur de skall skydda sitt arbetande kapital. De skall inte behöva anlita alla världens revisorer och advokater för att göra det, utan de skall producera. De skall ge nya jobb. De skall modernisera sina företag.

Det är egentligen för bedrövligt att detta begriper inte svensk socialdemokrati, det stora partiet i opposition här. Detta som egentligen är en grund för att ta Sverige ur den svacka som ni har ställt till med under er regeringstid, ihop naturligtvis med andra skyldiga.

Det är också mycket viktigt att telekommunikationer, post m.m. fungerar med en heltäckande och fullgod service över landet. Det tillhör helhetssynen. Televerkets höga tekniska nivå är egentligen grunden för de 60 tjänsteföretag som har flyttat ut till en serie småorter och där upplever att de är mera produktiva än om de skulle ha valt alternativa lokaliseringsorter.

Därför är det också hemskt konstigt att socialdemokraterna velat förhindra en sänkning av rikstaxorna och minskat investeringarna i skogslänen

med ca 1 miljard. Det är dålig regionalpolitik. Det är dåligt regionalt ansvar. Dessutom är det en förfärlig otjänst mot televerket. Får verket inte anpassa sina rikstaxor nedåt, vilket är väldigt bra för de perifera företagen, så innebär det att televerket kommer att förlora sina riks- och utlandssamtal till andra aktörer. Det är där konkurrensen finns, inte på lokalsamtalen. Men jag hoppas på stegvisa tillnyktringar.

Att utveckla ny teknik är viktigt, för det gör att företagen blir mindre beroende av bosättningsort. Det går att bedriva kvalificerad verksamhet i stort sett över hela vårt land. Företagsamheten går också i många fall mot rätt små företag, småskalighet. Här finns en väldig grund för att utveckla alla regioner, om den politiska viljan finns. I vår regeringsförklaring finns den politiska viljan.

I detta sammanhang vill jag också peka på att framöver kommer alla statliga utredningar som har betydelse för den regionala utvecklingen att få i direktiven sig tillsagt att de skall beakta det här och redovisa vad som händer regionalt på grund av utredningens förslag. Den ordningen borde ha varit införd för länge länge sedan. Nu kommer förslag om detta, och det är bra.

Sedan vill jag också säga att när man nu i den situation som ärvts från 80-talet och med en tung internationell lågkonjunktur upplever det besvärligt på de flesta ställen i vårt land, är det ändå viktigt att komma ihåg de områden där det börjar bli glest och det hänt så mycket från 60-talet och framåt att servicenivån är hotad. Det är värt litet speciell uppmärksamhet att se till att man inte kommer i det läget att det hotet blir verklighet.

Jag vill också beröra EG litet grand. Jag kommer ju ihåg ett antal förslag från den tidigare socialdemokratiska regeringen, där nedskärningar på regionalpolitikens område motiverades med EG. Georg Andersson är inte främmande för hur det motiverades att man försökte skära ned fraktstödet, som är så väldigt viktigt för företag som ligger långt bort.

Nu hörde jag samma sak när det gällde sänkta arbetsgivaravgifter för tjänsteföretag och ytterligare något litet i ett något utökat område. Detta är att sakna självförtroende, eller att man inte vill. Det torde väl vara att man inte vill.

De nordiska länderna har nu satt ledande tjänstemän på det regionalpolitiska verksamhetsområdet att diskutera och till ministrarna lämna förslag till hur vi skall argumentera för vår glesbygd med våra mycket långa avstånd. Det kan bli dyrare infrastruktur där det är glest. Vi måste få en förståelse för att vi skall kunna driva en aktiv och stark regionalpolitik för att utveckla hela landet. Men detta skall också vara ett underlag för de länder som blir medlemmar i EG utifrån vilket de kan diskutera uttag ur de stora fonder som man där bygger upp för regionalpolitiken.

Här vill jag säga att det egentligen är rätt intressant att läsa dokumentet Europa år 2000, där EG som sådant uttalar en stark känsla för sina perifera områden. Det är icke bara fråga om det man ser i vissa dokument som har framarbetats under tidigare regering men som nu presenterats.

Jag vill med anledning av Georg Anderssons inlägg också säga följande. Han börjar tideräkningen den 4 oktober 1991. Det är inte särskilt riktigt. Vi har fått statistik från OECD över olika länders utveckling 1990/91. Det är ur svensk synvinkel ingen rolig läsning. EG-länderna och OECD håller uppe

nivån för sin industriproduktion hela vägen fram till valdagen, kära socialdemokrater, medan vi i Sverige har en oerhört brant nedförsbacke 1990 och 1991 helt på egen hand.

Var och en som har sett dessa kurvor, som bygger på internationellt material, måste om det finns en heder i debatten acceptera att oerhört många av Sveriges bekymmer är hemlagade. Om man skulle acceptera detta skulle regeringen i denna kammare möta en opposition som litet mer konstruktivt försökte rätta till misstagen från 80-talet. Det har stor betydelse om Sverige är i form, har rätt kostnadsläge och en väl avvägd politik i övrigt.

Detta gällde industriområdet. Men låt mig också beröra byggbranschen, eftersom socialdemokraternas talesman tog upp den frågan. Byggbranschen hölls uppe fram till valdagen genom att man byggde kontor för miljarder kronor som sedan stod tomma och likaså 40 000 lägenheter. Det är just detta låt oss kalla det idiotbyggande som är en av huvudanledningarna den finansiella situationen för bankerna i dag och som gör det svårt för företagen att få riskkapital. Det kostar Sverige en onödigt hög ränta. Detta parat med 80-talets brist på regionalpolitik, överskott och överhettning gör att jag tycker att oppositionen skall använda relativt små ord. De saker som lett till kurvornas utseende ligger så nära i tiden att de är omöjliga att förneka.

När det sedan gäller de s.k. stödområdena, som jag personligen vill benämna resursområden eftersom de så kraftfullt bidrar med positiva saker i svensk ekonomi, har ett antal ansökningar kommit in till departementet om högre placering eller placering i ett tillfälligt stödområde. Detta kommer att prövas under april månad. Vi kommer då inte bara att pröva de ärenden där man har ansökt, utan vi kommer att upprätta en förteckning i turordning över hur olika kommuner och regioner har det och utifrån detta bedöma om det är berättigat med en tillfällig placering eller inte.

Jag vill avslutningsvis beröra de sänkta socialavgifterna på fyra näringsområden i stödområde 2. Det finns gott om socialdemokratiska kommunalråd i dessa trakter. Jag har mött en rätt stark kritik för att sänkningen inte omfattade fler näringar. Jag förstår inte varifrån socialdemokraterna har fått sin stora inspiration i detta ämne. Inte är det från den egna partiorganisationen.

Om man studerar stödområde 1 och 2 upptäcker man att väldigt många av kommunerna i stödområde 2 har likartade problem som de i stödområde 1. Men stödområde 1 är prioriterat, och därför får de i de flesta fall sänkta arbetsgivaravgifter medan de i 2:an får färre saker, men det är rätt viktigt för deras utveckling.

Sedan vill jag när det gäller det centrala lokaliseringsanslaget också påpeka att denna riksdag på förslag från regeringen så sent som före jul fattade beslut om ett tilläggsanslag på 200 milj.kr. Det finns möjligheter att återkomma om anslaget inte räcker till

Allra sist till länsanslagen. I pengar är det en liten ökning som har föreslagits, men i köpkraft är det en väsentlig ökning. Nu är inflationen låg och det finns ledig kapacitet som gör att man upphandlar byggobjekt 20, 30, 40 % billigare. På samma sätt upphandlar man också maskinella investeringar klart billigare. Detta gör att man egentligen får ut mycket mer av kommande års länsanslag än av innevarande års länsanslag.

Eftersom jag ser att jag har 40 sekunders taletid kvar vill jag också säga

följande. Skall hela landet leva och utvecklas är det också viktigt att man på 90-talet underhåller nätet av mindre vägar på ett bättre sätt än under 80-talet.

Anf. 14 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Börje Hörnlund efterlyste heder i debatten. Jag vill då kontra med följande: Det gäller att föregå med gott exempel, herr Hörnlund.

Börje Hörnlund hade nu ett mer dämpat tonläge än tidigare i oppositionsställning. Det beror väl framför allt på att han nu sitter i Moderaternas regering och får försöka samordna sig med dem som han tidigare anklagade hårt.

Sviterna från 80-talet är ett ständigt återkommande resonemang från Börje Hörnlund vad man än diskuterar. I hans inlägg handlade det inte särskilt mycket om regionalpolitik, utan det var en mer allmän ekonomisk politik som Börje Hörnlund ägnade sig åt. Man kan då fråga sig vad Börje Hörnlund gjorde för att minska spekulationen under 80-talet, som han anser att vi bär ett så stort ansvar för. Fick vi på ett vettigt sätt någon hjälp med att genomföra de åtstramningsförsök vi gjorde i regeringsställning? Vi var då i minoritet liksom ni är nu.

Börje Hörnlund talar om vägar och järnvägar över hela landet. Men det räcker inte med ord. Här på riksdagens bord ligger ett förslag om att omedelbart besluta om 1,2 miljarder för ökat vägunderhåll. Under valrörelsen åkte Börje Hörnlund runt i varenda by och lovade förbättringar av vägar. Jag vet det, eftersom jag hade anledning att något följa Börje Hörnlunds förehavanden på den tiden. Vad har de fått ut av de löftena? Nu yrkar trafikutskottet avslag på det förslaget. Är det nu så, som det har stått i tidningarna, att Börje Hörnlund har krävt och räknat med att få 5 miljarder i kompletteringspropositionen till väginvesteringar och vägunderhåll, vore det intressant att få besked om det av Börje Hörnlund i dag. Det skulle minsann något förändra debattläget.

Sedan till televerket som Börje Hörnlund ständigt flyr till i anklagelser mot oss. Se upp, Börje Hörnlund: Tillämpa heder i debatten! Nu upprepar han att socialdemokraterna skulle ha föranlett att televerkets investeringar i skogslänen minskar med 1 miljard. Det är inte sant, Börje Hörnlund. Jag befarar att t.o.m. Börje Hörnlund vet att det inte är sant, och det är mycket allvarligt.

Televerket har beslutat att fullfölja sina investeringsplaner. De åtstramningar som gjordes i form av taxejusteringar, vilket ledde till förlängningen av tidigare taxa, beslutade Börje Hörnlund själv om i regeringsställning strax före årsskiftet. Återkom med ett vettigt förslag till utveckling av teletaxorna för ett rundare Sverige och ni har vårt stöd.

Slutligen till transportstödet. Jag har mycket att säga om det. Nu säger Börje Hörnlund i sin proposition att han inte föreslår någon ökning av transportstödet. Skälet är främst en förväntad nergång i den ekonomiska aktiviteten samt att man räknar med att inte behöva betala ut transportstöd till företag som försätts i konkurs. Räknar ni med ett fortsatt stort antal konkurser så att det inte behövs så mycket stöd till transporterna?

Anf. 15 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Tyvärr innebär sviterna efter 80-talet och den internationella lågkonjunkturen att cirka hundratalet företag varje vardag går i konkurs. Det är tråkigt. Det sker nu en anpassning av svenskt kostnadsläge. Denna utveckling måste brytas. Men så är situationen för närvarande, och det måste beaktas på olika sätt.

Det var många som åkte runt i valrörelsen, Georg Andersson. De stora namnen kastade sig närmast ut i panik under augusti månad. De gick ut så snabbt att vissa byggnadsmässigt skulle komma i gång under kommande högkonjunktur. Där har regeringen genom Mats Odell omfördelat så att 4 miljarder kommer att framflyttas. Dessa satsningar kommer i hög utsträckning att ske under 1992–93 i stället. Det är jag som arbetsmarknadsminister mycket glad åt.

Anf. 16 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Förutom heder kräver vi litet anständighet i debatten. Att strunta i att använda sin tid till att svara på några frågor är att inte leva upp till kravet på anständighet i en viktig regionalpolitisk debatt. Det har tidigare varit något av en huvudfråga för Börje Hörnlund. Nu håller han ett långt mässande anförande och vägrar sedan att diskutera sakfrågorna om televerket.

Vad tror Börje Hörnlund händer vid en privatisering och utförsäljning av televerket? Vad har det för regionalpolitiska konsekvenser? Vad har en bolagisering av posten för regionalpolitiska konsekvenser? Jag har här ett brev från en vän i Norsjö som jag nämnde i mitt anförande. Där har man fått uppgifter från posten om att fr.o.m. den 1 april 1992, det är i dag, kommer distributionen av post att minskas från nuvarade sex dagar i veckan till tre dagar i veckan. Det är ett dramatiskt och tufft besked till ett antal byar i Norsjö kommun mitt i Västerbottens län. Vad har Börje Hörnlund som ansvarig för regionalpolitiken att säga om detta utifrån regionalpolitiska synpunkter?

Skogsägare rasar mot regeringen. Bidrag till skogsvägar försvinner. Så står det i gårdagens Dagens Industri. Det här har regeringen ställt till med. Landets 200 000 skogsägare rasar. Regeringen är på väg att avskaffa det snart sextioåriga statliga stödet till utbyggnad av Sveriges största vägnät, dvs. skogsbilvägarna. Vad får det för regionalpolitiska konsekvenser? Det är detta vi måste diskutera när vi diskuterar regionalpolitiken och inte sväva ut i allmänna filosofier.

Ni gör naturligtvis ett stort nummer av nedsättningen av de sociala avgifterna. De finns mycket att säga om det. Vi vill bl.a. peka på att de insatser vi gör i regionalpolitiken måste syfta till att öka sysselsättningen, befrämja nyetablering osv. Nu vidgar man och sprätter ut litet pengar till jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske. Blir det fler jägare och fiskare i Lycksele, Norsjö och trakterna där omkring med detta?

Vilka byråkratiska komplikationer medför rekreationsverksamhet samt kulturell serviceverksamhet med undantag av bibliotek, personlig serviceverksamhet med undantag för varmbadhus? Vem är det som begriper det här? Detta basuneras ut som en mycket epokgörande stödverksamhet för att

få fart på glesbygden samtidigt som man vägrar att höja länsanslaget. Det minskar i realiteten. Man skär ner lokaliseringsstödet med 200 milj.kr. Sedan säger ni litet lättsinnigt att behövs det mer kommer ni tillbaka. Ni klagar ju över att ni har brist i kassan nu. Blir det mera pengar sedan?

Anf. 17 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Jag går upp i talarstolen så att jag både ser klockan och Georg Andersson i ögonen.

När det gäller televerket och teletaxorna var det den regering som Georg Andersson tillhörde som lade ett förslag till denna kammare och till denna riksdag om att televerket fortsättningsvis skall få sköta sina taxor. När de sedan lade ett förslag om att sänka långväga taxor – det är regionalpolitiskt mycket viktigt – skulle televerket enligt Socialdemokraterna inte få ha den möjligheten.

Sedan gäller det posten och tele. När jag började på arbetsmarknadsdepartementet hade jag en serie frågor och interpellationer från en hel del frågeställare som sitter i kammaren i dag. De pekade på att man under Georg Anderssons tid i kommunikationsdepartementet som ansvarig, hade förberett och arbetat fram förslag om en regionalisering. Då valde man inte de svagare länshuvudstäderna, utan de starkaste länshuvudstäderna. Jag är övertygad om att jag och regeringen kommer att titta mycket ordentligt på hur man skall klara den regionala bilden på ett bättre sätt.

När det sedan gäller de nedsatta socialavgifterna har jag faktiskt varit i en hel del av dessa kommuner. De är mycket nöjda. De ser möjligheter på tjänsteföretagsområdet. De ser möjligheter för att vissa jordbruk ändå blir kvar i området. Det är inriktat på mycket kvinnlig serviceverksamhet. Det är faktiskt mycket lätt att förstå sig på.

Vi kan ta Västerbotten som exempel. Vi är ju därifrån båda två. Där begär de tio inlandskommunerna att de alla skall behandlas lika. Det har vi inte kunnat göra eftersom vi inte har haft pengar till det, men de har fått nedsättningar på vissa viktiga saker. Georg Andersson läser väl tidningarna hemifrån. De är mycket nöjda med förslaget.

Talmannen anmälde att Georg Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 18 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Låt mig börja med detta med infrastruktursatsningar. Det är litet märkligt att nästan varenda minister i den här regeringen talar om de stora behoven av att komma i gång med infrastruktursatsningar för att skapa jobb. Det är väl bara arbetsmarknadsministern som talar om regional balans. Men man ser ingenting av dessa satsningar ännu. Det kan inte vara så att det inte finns förslag och projekt som man skulle kunna komma i gång med.

Vad jag vet fattar man beslut om ett bärighetsprogram för tung lastbilstrafik. Det ligger fast. Nu är jag inte så imponerad av detta bärighetspaket. Man skulle utöka tonnaget för tung lastbilstrafik till 60 ton. Jag tror att man i stället skulle ha omprioriterat en del av pengarna för att komma i gång med in-

frastruktursatsningar. Men det går inte att bara prata fram de här förslagen och tankegångarna. Vi är väl alla eniga om att det är detta som skall komma i gång och bidra till att sysselsättningen för framför allt en del av byggnadsarbetarkåren ökar.

Nu ser vi också en tendens till stora nedskärningar inom transportsektorn. Det gäller framför allt lastbilstrafiken. Åkerinäringen befinner sig i kris. Den kommer att drabbas oerhört hårt nu om man inte kommer i gång med satsningar. Om det inte finns någonting att transportera finns det ingen möjlighet för åkeribranschen att finnas kvar. Det kommer också till slut att gå ut över SJ:s verksamhet. Transporterna kommer att minska där.

När det sedan gäller detta med EG och att man skall ha långa avstånd och kallt klimat skulle jag kunna vara litet ironisk och säga att om vi inte stoppar växthuseffekten, kommer vi inte att kunna hävda kallt klimat längre. Jag vill inte ironisera på det viset, men det ligger nära till hands. Jag tror att detta bara är en förhoppning. Det kommer inte att leda någonstans. När det gäller stora avstånd kan man också säga att storleken har ingen betydelse. Detta är en förhoppning man har för att driva in Sverige i en EG-harmonisering, utan att vi över huvud taget är där ännu. Detta kan bli en plundring av Sverige, samtidigt som den här privatiseringsvågen också går över landet.

Jag ställde en fråga till Anders G Högmark när det gäller privatiseringar framför allt i fråga om LKAB. Jag skulle kunna upprepa den frågan till arbetsmarknadsministern. Finns det någon möjlighet för privata intressen att skapa ett mer konkurrenskraftigt företag, om LKAB privatiseras? Som det är i dag har man hela världsmarknaden.

Anf. 19 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Infrastrukturinvesteringarna i det paket som riksdagen beslutade om i december månad kommer att byggas upp under 1992 till 95 % Jag har inte i minnet när de större objekten skall sättas i gång, men de flesta går i gång under 1992 och en del under första kvartalet 1993. Det kommer att synas mer och mer, Karl-Erik Persson.

När det gäller regionalpolitik och EG vill jag säga följande. Vi anser, såvitt jag förstår, att EES-avtalet i princip är klart. I och med det har vi blickarna på oss när det gäller det sätt på vilket vi bedriver regionalpolitik. Det motiverar i och för sig att de nordiska länderna har satt i gång ett arbete.

Jag hade EG:s regionalpolitiskt ansvarige på besök på departementet. Vi hade ett intressant samtal. Han spärrade upp ögonen litet när vi talade om att det i det inre stödområdet bor en person på varje kvadratkilometer, medan det i EG bor i genomsnitt 150 personer på varje kvadratkilometer. Jag tror att han förstod att det finns skäl för Sverige att diskutera de regionala utvecklingsfrågorna.

EG har en regionalpolitisk fond på 100 miljarder ecu. Det är jättepengar – varje ecu motsvarar i runda tal 7:50 kr. Om vi blir medlemmar, och om Norge eller Finland blir medlemmar, och vi kan motivera med väl förberedda åtgärder att vi får en penningström tillbaka, så kan väl inte Karl-Erik Persson ha något emot det, som den kloka karl han normalt är. Det måste vara klokt.

Anf. 20 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag skall erkänna att jag tillhör dem som är EG-motståndare och hoppas att vi aldrig kommer in där.

Låt oss börja med infrastruktursatsningarna. Jag hoppas verkligen att det är ett löfte att infrastruktursatsningar kommer i gång under 1992. Helst skulle de komma i gång nu i sommar. Annars riskerar vi att AMS prognoser när det gäller framför allt arbetslösheten skall slå in. Där talas om att arbetslösheten från augusti kommer att vara uppe i 6 %. Kan man komma i gång med detta, kan effekterna lindras. Man skulle kanske kunna gå från ord till handling. Det är dags.

EES-avtalet är inte klart. Det är ingen som vet i dag om det blir klart, om det blir verklighet. Något som är konstigt är att vi är det land som anpassar oss mest till EG, innan EG har fattat sina egna beslut. Är inte det en konstig situation? Vi är så välanpassade vi kan bli. Det är bara det att vi inte vet vad vi anpassar oss till. Sägs det något i Bryssel, skyndar vi oss och ändrar på nästan allting, för att eventuellt tillfredsställa någon.

Låt mig avsluta med att referera en insändare i Aftonbladet. Där skrevs att skattereformen var bra för låginkomsttagare och pensionärer, att EG är bra för kvinnor och Norrland och att boxning är bra för hjärnan.

Anf. 21 ISA HALVARSSON (fp):

Fru talman! Expertkommittén för regional utveckling har för Långtidsutredningens räkning gjort en bedömning av vad genomförandet av den inre marknaden skulle kunna medföra för den regionala balansen. Man säger att glesbygden kan gynnas om den ekonomiska tillväxten blir större. Man säger också att främjandet av marknadslösningar och begränsningar av de nationella monopolen, t.ex. på teleområdet, naturligtvis förändrar förutsättningarna för glesbygden, men att framtida marknadslösningar inte behöver innebära att glesbygdens förutsättningar för tillväxt försämras.

Man pekar i utredningen också på att skillnaderna mellan olika landsdelar i dag är väsentligt mindre i Sverige än i andra europeiska länder. Tack vare ökad invandring och högre födelsetal ökade befolkningen i samtliga länstyper under andra hälften av 80-talet. Tyvärr är de inomregionala obalanserna fortfarande stora. I utredningen pekas på att i det som tidigare var stödområde A, B och C fortsatte befolkningsminskningen under hela 80-talet, under hela högkonjunkturen.

I utredningen påpekas att den offentliga servicens betydelse för sysselsättningen ökar med tätorternas storlek. En genomgång görs av sju typkommuner. Den visar att den offentliga sysselsättningen spelar störst roll för universitetsstaden och residensstaden. Den offentliga sysselsättningens roll är minst i utkantsorten.

Vi folkpartister vill att regionalpolitiken skall öka den enskildes möjligheter att fritt välja arbete och bostadsort. Vi vill att det skall finnas en likvärdig ekonomisk, social och kulturell standard över hela landet.

Vi har i flera år kämpat för att regionalpolitiken skall decentraliseras till regional nivå och att de små företagen skall sättas i centrum. Vi är övertygade om att det är genom lokal mobilisering som vi når de bästa resultaten. Regionalpolitiken skall bygga på människors initiativförmåga, skaparkraft

och idérikedom, en öppenhet för variationer, stor flexibilitet och möjlighet till olika lösningar i olika delar av landet.

Det är glädjande att vi nu får till stånd satsningar på regionalpolitiken. Anslagen till regional utveckling höjs, likaså länsanslagen. Länen kan fördela mer pengar inom sitt län, till delar som de anser behöver det bäst. Utöver detta kommer systemet med sänkta sociala avgifter att komma fler branscher till del, något vi folkpartister länge arbetat för. En breddning av systemet med sänkta socialavgifter kommer att underlätta för många att kunna stanna kvar i sin hembygd. Återinförandet av lokaliseringslånen var efterlängtat ute i länen. Det är också bra att ansvaret för besluten i samtliga servicebidragsärenden nu skall överlåtas till länsstyrelserna.

Totalt höjs anslagen till regionalpolitiska insatser med 300 milj.kr. eller 13 %. Detta om något visar att de borgerliga partiernas intentioner är att värna om regionalpolitiken. Men trots att de totala regionalpolitiska anslagen uppgår till mer än 2,6 miljarder kronor kan de inte ensamma uppfylla de regionalpolitiska målen.

Regionalpolitik är också att se till att det över hela landet finns ett väl utbyggt kommunikationsnät. Det är att se till att alla i Sverige i största möjliga mån får tillgång till ett gott kulturutbud. Vissa flyttningsstudier visar att avsaknad av kulturutbud är en väsentlig faktor när man skall förklara varför många personer frivilligt lämnar hembygden för att bosätta sig i storstäderna. Regionalpolitik är att se till att den sociala välfärden är väl utbyggd i alla hörn av landet.

Utbildningen är viktig, eftersom en god kvalitet på utbildning, speciellt högre utbildning, skapar förutsättningar för företag att etablera sig. När de regionala högskolorna byggdes ut handlade det mest om att öka människors tillgång till högre utbildning på nära håll. I dag har de regionala högskolorna i växande utsträckning profilerat sig genom att inrikta sin verksamhet på regionala behov. De regionala högskolorna spelar en viktig roll som ett kunskapscentrum, där företag och myndigheter får tillgång till tillämpad forskning, till utvecklingsarbete, till utredningsverksamhet och naturligtvis till utbildning.

En väl fungerande jordbrukspolitik är en annan förutsättning för en framgångsrik regionalpolitik. Det är oerhört viktigt att vi kan behålla och förstärka de kombinationsjordbruk som finns kvar. Risken är annars stor för en ytterligare avfolkning av landsbygden.

Herr talman! Ett område som är extra viktigt inom regionalpolitiken är jämställdheten. Det får inte bli så att kvinnor i stor utsträckning tvingas flytta från sin hembygd därför att de inte får jobb där. Och det är extra viktigt att nya småföretag inom t.ex. serviceyrken kan skapas, eftersom det av tradition är där som kvinnorna dominerar.

Tidigare i år hade ett stort antal landsbygdskvinnor en konferens här i huset för att stödja och stimulera landsbygdskvinnornas lokala utvecklingsarbete. Man påpekade att konventionellt utbildade och inriktade rådgivare tycks ha svårt för att uppfatta kvinnliga signaler eller respektera kvinnlig verksamhet. Hur skall man annars tolka det faktum att endast 3 % av projektstödet går till kvinnor?

Forskaren Gunilla Bjerén har i en skrift om Kvinnor i Värmlands glesbygd

konstaterat att "på samma sätt som storstaden har kommit att bli normen för samhället, så är mannen normen för människan". Hon skriver vidare att i alla samhällen är det de dominerande som anger tonen, och i det svenska samhället är det medelålders män i medel- och överklassen, bosatta i storstäderna, som är de dominerande.

Detta påstående är verkligen värt att fundera på. Det är bra att regeringen nu har uppdragit åt NUTEK att både analysera villkoren för kvinnors företagande och att utarbeta ett åtgärdsprogram för att främja kvinnors företagande i stödområdet.

Kvinnorna behöver stöd och stimulans till sina försöksverksamheter. De här verksamheterna kommer på sikt att ge både arbete och försörjningsmöjligheter. Det finns tyvärr fortfarande alltför mycket kvar av jantelagen i vårt samhälle!

Herr talman! Utskottet har avstyrkt samtliga motionsyrkanden om ändrad stödområdesindelning med motiveringen att denna indelning inte bör ändras alltför ofta. Karlskoga, Degerfors, Storfors och Kristinehamns kommuner är en gemensam lokal arbetsmarknad i östra Värmland och man har också samarbete över länsgränsen. De här kommunerna ligger ju i landskapet Värmland, men i två olika län, Värmlands och Örebro. Kommunerna är genom regeringsbeslut inplacerade i ett tillfälligt stödområde t.o.m. den 30 juni i år. Regionen har drabbats synnerligen hårt av strukturomvandlingen och av den svaga arbetsmarknaden, och detta bekräftas genom befolkningsutvecklingen. Regionen har under de tio senaste åren minskat sin befolkning med närmare 5 000 personer.

Det sker en betydande arbetspendling mellan kommunerna Kristinehamn, Karlskoga, Degerfors och Storfors. Exempelvis Storfors kommun säger sig vara lika beroende av utvecklingen i Kristinehamn som av utvecklingen i den egna kommunen. På samma sätt är de övriga tre kommunerna i hög grad avhängiga av varandra för att få en större och en mer differentierad arbetsmarknad.

I regionen är av tradition verkstadsindustrin överrepresenterad. Försvarsmateriel- och annan tillverkningsindustri dominerar den privata arbetsmarknaden. Kommunerna arbetar målmedvetet på att komplettera arbetsmarknaden med etablering av företag i framtidsinriktade branscher, främst inom privat tjänstesektor. De gör denna komplettering för att stabilisera arbetsmarknaden i regionen. I det sammanhanget upplever kommunerna att det är nödvändigt att det finns regionalpolitiskt stöd tillgängligt.

I det betänkande som vi nu avhandlar skriver utskottet att man inte förbiser de problem som finns i östra Värmland. Utskottet pekar på möjligheten för regeringen att placera en kommun i s.k. tillfälligt stödområde. De nämnda kommunerna är som sagt inplacerade i tillfälligt stödområde t.o.m. den 30 juni i år, och jag vill uppmana arbetsmarknadsministern att förlänga inplaceringen av Kristinehamn, Storfors, Degerfors och Karlskoga i tillfälligt stödområde.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 22 MARIANNE JÖNSSON (c):

Herr talman! Som framgår av debatten råder det ingen stor oenighet mellan partierna om målen för regionalpolitiken. Det har vi hört många gånger

i kammaren; ingenting skiljer de tidigare debatterna från den som vi för i dag. Vi menar att alla människor i det här landet skall, oavsett var de bor, ha tillgång till arbete, service och god miljö. Detta har sagts från talarstolen tidigare.

Hela Sverige skall leva, som det står i ingressen till det regionalpolitiska avsnittet i regeringsförklaringen. Det må vara att Georg Andersson tycker att det här låter som en besvärjelse och att det framstår som något slags trollspö. Men vad då? Det är bra att ha en sådan enande besvärjelse att samlas kring. Det är bra också om det verkar som ett trollspö.

Det krävs åtgärder inom en rad politikerområden för att vi skall få en bra och balanserad utveckling i vårt land. Jag vill bara anföra några exempel på vad den nya regeringen har föreslagit – sådant som vi också delvis fattat beslut om här i riksdagen.

I december fattade riksdagen beslut om en ny småföretagarpolitik. Vi i Centern har alltid framhållit småföretagens stora betydelse för en mer balanserad närings- och bebyggelseutveckling över hela landet. Det måste finnas goda förutsättningar för de små och medelstora företagen – det har vår arbetsmarknadsminister på ett utmärkt sätt föredragit här. Det är där själva basen för utvecklingen finns och det är där möjligheterna till nya jobb ligger.

Inom alla samhällssektorer måste man hjälpa till och väga in resursfördelningen när man beslutar om sin verksamhet. Gör man inte detta hjälper det inte med aldrig så många bra småföretagarepaket eller regionalpolitiska anslag. Infrastruktur som har nämnts här – vägar, järnvägar, tele- och datakommunikationer, skolor, högskolor, forskning vid de små högskolorna – är något oerhört viktigt. Därför är det med stor glädje vi ser att det har varit möjligt att här i kammaren fatta beslut om vägar och järnvägar. Nya platser på högskolan kommer. Det blir en förstärkning av forsknings- och utvecklingsverksamheten vid elva mindre och medelstora högskolor i Norrland, i Bergslagen, i sydöstra Sverige och i Borås. Det är sådana åtgärder som föreslås från olika departement, från olika verksamhetsområden, just för att ge bättre regional balans – allt i enlighet med regeringsdeklarationen.

Herr talman! I mitt anförande vill jag uppehålla mig vid tre områden, dels länsanslaget och dess betydelse för regionalpolitiken, dels kvinnors möjligheter att få del av länsstyrelsernas projektmedel, som tidigare talare också har uppehållit sig vid, och dels länsövergripande projekt för att frambesvärja regional utveckling och samarbete över länsgränserna.

Länsanslaget har stor betydelse. Under de tio år som det har varit i bruk har vi nogsamt fått märka detta i våra regioner. Man kan åstadkomma mycket med länsanslaget, och länsstyrelserna har fått allt större frihet att disponera anslaget efter de behov de ser i sina län. Det är viktigt; det är nära människorna och nära verksamheterna man skall fatta sina beslut.

I år får länsanslaget en mycket betydande höjning. Socialdemokraterna vill ytterligare räkna upp det med 170 miljoner. Denna senkomna generositet förvånar, därför att så sent som i fjol reserverade sig Socialdemokraterna mot den höjning som då föreslogs från oppositionen. Förhållandet var detsamma 1983, 1987 och 1988. Man kan säga att det är oppositionens roll att opponera, men det kan också tyda på ett förändrat sinnelag och en annan inställning till länsanslagets goda verkningskraft och effektivitet.

Den regionala projektverksamheten har ökat i volym sedan länsstyrelserna fått större frihet att disponera dessa medel, och den starka ökningen kan vara ett memento. Projektverksamheten har ökat i volym på bara ett budgetår från 154 till 408 milj.kr. Föredraganden anser i budgeten att det är mycket viktigt att just dessa projektmedel blir en resurs för regional utveckling och kommer glesbygd och landsbygd till del. Därför anser jag och utskottets majoritet att det är mycket viktigt och befogat att NUTEK får göra en analys och en utvärdering.

En mycket liten del av de regionala projektmedlen går till verksamheter som berör kvinnor. Så litet som 3 % av länsstyrelsernas projektmedel har specialdestinerats för kvinnoprojekt. Detta är mycket otillfredsställande. Vi anser att det skall vara kvinnliga förtecken på regionalpolitiken – "utan jäntor dör bygden", som de säger i Norge. Det är mycket angeläget att kvinnorna får viktiga uppgifter på sina hemorter för att utveckla landsbygden. Det måste NUTEK ta upp i sin utvärdering, och NUTEK måste få i uppdrag att genomföra det, som har efterlysts av några talare tidigare.

Innan jag går in på den tredje avdelningen, beträffande regionsamarbetet, vill jag bara säga ett par ord om medel till Mörbylånga sockerbruk och den avveckling som där nu är ett faktum, eftersom jag ser att Lena Öhrsvik är anmäld på talarlistan. Pengar är inte något problem just nu, utan det är idéer och initiativ som vill till. Fyra arbetsgrupper arbetar med att få fram olika projekt, och de har till viss del lyckats. 55 av bruksarbetarna har kommit i annan verksamhet. Trots att jag var en så stor pessimist när vi beslutade om nedläggningen av Mörbylånga sockerbruk i maj i fjol, ser jag nu en ljusning i det mörker som då tycktes råda.

Herr talman! Sydöstra Sverige blev ett begrepp i och med 1987 års regionalpolitiska kommitté. Fungerande regioner i samspel. Sydöstra Sverige omfattar Kronobergs, Kalmar och Blekinge län, och vi har mer och mer funnit att det är genom samverkan som vår region kan vinna styrka och kraft. Vi har stora problem i landsdelen. Näringslivet är ensidigt och föråldrat, och det är mycket som återstår att göra. Vi har underleverantörer till främst bilindustrin, och det förvärrar problembilden.

Länsstyrelserna i sydöstra Sverige har nu gått samman i olika projekt för att på olika sätt i samverkan stärka näringslivet med olika åtgärder. Länen har kommit att inta en strategisk position, där man ser det framtida samarbetet över Östersjön, där man ser sin roll mellan öststaterna och EG. Tidigare var havet ett band som skilde oss åt, men nu förenar det. Flera projekt som är inriktade mot detta nya samarbete är nu på gång och mellan de tre länen.

Vi har ett samarbete med NUTEK, och det är en projektverksamhet som riktar sig till länens underleverantörer. De medel som är anslagna i budgeten för länsövergripande projekt kan här komma väl till pass. Kommunförbundet i Kalmar län har gjort en särskild projektstudie av vad EG betyder för Kalmar län, och där intar bl.a. upphandling en framskjuten plats i dokumentet. Det har visat sig få stor betydelse för många av vårt läns företagare. Av de medel som vi får via länsanslaget har vi beslutat att fördela en del till ett särskilt EG-kontor mitt i länet.

Som tidigare nämnts, har utbildning och forskning en avgörande betydelse för en regions utveckling. Vi arbetar tillsammans i de tre länen och de tre

högskolorna i Kalmar, Karlskrona/Ronneby och Växjö kring en idé om ett nätverksuniversitet, och det har betytt otroligt mycket för vår region. Förtroendemän, tjänstemän, lärare vid högskolorna och ansvariga inom näringslivet samlas kring detta projekt, som vi ser som ett utvecklingsområde utifrån 2000-talets omvärldsbehov. Vi har lagt tyngdpunkten i forskningsprogrammet på ett tjugotal "founding professors", som skall samverka med sina speciella profilområden. Växjö har sina småföretag, Kalmar har miljön och Karlskrona/Ronneby har datateknik.

Hela detta samarbete får spridningseffekter. Vi känner att vi får ett nytt avstamp, en ny plattform inför framtiden. Näringslivet har på ett helt nytt sätt slutit upp kring högskolorna – något som vi tidigare har saknat i vår del av landet – och ser det uppkomna samarbetet som en stor möjlighet för sin utveckling och sin framtid.

Jag kanske har uppehållit mig litet väl mycket vid utbildning och forskning, men eftersom jag anser att det är nyckeln till framtiden, det som öppnar nya vägar för en regions utveckling, ville jag tala särskilt om det.

"Fungerande regioner i samverkan" – det var ett bra namn som den regionalpolitiska utredningen tog när den beslutade att utreda regionalpolitikens framtid för detta land. Det är just vad det hela handlar om: samverkan i fungerande regioner. Det är vad vi har uppfattat som mycket väsentligt i vår del av landet och som vi nu, med detta i ryggen, skall gå vidare med.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13.

Anf. 23 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Det har tidigare sagts här i kammaren, och det tål att sägas igen, att det råder i stort sett politisk enighet om de regionalpolitiska målen. Ett viktigt sådant mål är att det, oavsett var man väljer att bosätta sig i vårt vackra avlånga land, skall finnas tillgång till arbete, till samhällelig service och till en god miljö. Det är fråga om att Sverige skall vara beboeligt från norr till söder.

När man tar del av kammarens behandling av 1989/90 års urgåva av arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13 kan man konstatera att inriktningen på regionalpolitiken där lades fast för 90-talet. Ett av de bärande argumenten i inriktningen var då, och är det i dag, att politiken skall främja en balanserad befolkningsutveckling. Men för att människor skall välja att bosätta sig i t.ex. Norrlands inland måste det finnas förutsättningar för en rimlig inkomst. Det är ingen skillnad, utan det är precis samma villkor som gäller för en familj som väljer att slå ner sina bopålar i mina hemtrakter i Kronobergs län, som brukar räknas till glesbygden i Alvesta kommun.

Skillnaden ligger möjligen i avstånden. Milen tycks vara längre när man färdas i Norrland i jämförelse med Småland.

I den lågkonjunktur av snålblåst, för att inte sägande isande polarvind, som nu blåser över och genom vårt land bör även tidigare använda stödformer ånyo komma till heders. Nytt är därför i årets betänkande återinförandet av lokaliseringslån, om än i något begränsad form i jämförelse med tidigare. Jag tror att det är både välbetänkt och bra, och jag tillstyrker det.

Vidare föreslås en utökad nedsättning av socialavgifterna med tillsam-

mans 190 milj.kr. Socialdemokraterna reserverar sig mot den föreslagna utökningen av såväl branscher som antal kommuner i delar av stödområde 2. Jag kan inte förstå det. Förslaget berör områden i Norrland och Svealand som verkligen behöver stöd för att de regionalpolitiska målen skall ha någon chans att infrias. Jag hävdar därför att förslaget om nedsatta socialavgifter torde vara väl balanserat och tillstyrker det.

Herr talman! För att nå de regionalpolitiska målen räcker det inte med de insatser och förslag som betänkandet omfattar, dvs. det betänkande vi nu debatterar och skall fatta beslut om. Det måste till insatser från flera av de övriga politikområdena utöver de regionalpolitiska. Jag vill därför peka på ett par beslut som kammaren har fattat tidigare. Det är beslut som jag menar är av stor regional betydelse.

Det första beslutet är momssänkningen. Den prissänkning som den lägre momsen tillsammans med nedsättningen av socialavgifter i stödområdena ger möjlighet till, torde ha avgörande betydelse för turistnäringen i Norrlands inland.

Det andra beslutet är riksdagens beslut om en ny småföretagspolitik, formulerad i regeringens proposition 1991/92:51 från hösten 1991. Där talas om lägre skattetryck, om tillgång till riskvilligt kapital m.m. Det är genom att skapa förnuftiga ramar för de små företagen, oftast familjeföretag, som de regionalpolitiska satsningarna kan ge den effekt vi så hett eftersträvar, oavsett vilket parti vi företräder i riksdagen.

Ytterligare torde det förtjänas att nämnas att de satsningar på vägar och kommunikationer som dels förbereds, dels inom en förhoppningsvis nära framtid kommer i gång också är av stor regionalpolitisk betydelse. Det är bra. Men jag förväntar mig dessutom att få se och höra inte bara de stora objektens Höga visa. Det är inget fel på de stora objekten, men de verkligt snabba resultaten, med i stort sett omedelbar igångsättning, görs av de många små projekten som finns i de flesta länen och som bara väntar på finansieringen. De är också infrastruktursatsningar av stor betydelse, inte minst för alla de produkter från mindre orter som skall ut på riksvägarna för transport till köpare och mottagare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13.

Anf. 24 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag noterar att Harald Bergström talar varmt för utvidgningen av nedsättningen av socialavgifter till stödområde 2. Om detta är så viktigt och betydelsefullt för utvecklingen i dessa områden, varför omfattar detta inte tillverkningsindustrin? Det är den som är lokaliseringsbar. Nedsättningen av socialavgifter i stödområde 2 skall nu omfatta sådant som inte är flyttbart och som redan pågår inom området – och som alltså inte tillför något nytt. Det gäller t.ex. jordbruk, skogsbruk, trädgårdsskötsel, jakt och fiske. Är det angeläget att just peka ut dessa områden och förbise tillverkningsindustrin?

Anf. 25 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Det är klart att det hade varit bättre med ett förslag att sänka avgifterna i större områden. Helst skulle jag vilja ha dem väck helt och hållet, Georg Andersson! Men jag vet att det är omöjligt. Det är en orimlighet.

Nu får vi se vad detta ger. I första hand tror jag att detta har stor betydelse för turistnäringen. Det är en av de bärande näringarna i stödområden i Norrland. Låt oss försöka se vart detta bär hän. Jag förordar det som utskottet föreslår.

Anf. 26 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Harald Bergström säger att det är en orimlighet att utvidga ytterligare. Det får alltså ske en avvägning. Om ni menar att i avvägningen avstå från att höja länsanslaget, ger ni alltså stöd till befintlig verksamhet som inte utökas eller omlokaliseras utan bara är ett allmänt verksamhetsstöd. Är det detta som har den starkaste utvecklingspotentialen? Vore det inte bättre att satsa de 190 milj.kr. på länsanslag eller lokaliseringsbidrag så att det går att få till stånd någon ny aktivitet i dessa områden?

Anf. 27 HARALD BERGSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! När jag sade att det var orimligt att ta bort socialavgifterna, menade jag att generellt ta bort dem. Det här gäller en satsning just för stödområdena. Ja, Georg Andersson, de 190 milj.kr. skulle kanske göra en god effekt för att främja nyföretagande. Men vi vet vad vi har i många turistnäringar. När det gäller att få fart på ny verksamhet skall det också tas fram entreprenörer. Det skall finnas sådana som vill och kan satsa. Jag menar att sänkningen av socialavgifterna främst riktar sig till företag som redan är i gång.

Anf. 28 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! I Kopparbergs län börjar nu arbetslösheten krypa innanför skinnet på oss masar och kullor. Vi har arbetslöshetssiffror på nästan 5 % i snitt för länet. Det är en fördubbling jämfört med förra årets februarisiffror. Det mest tragiska är att var tionde ungdom går arbetslös.

Ja visst, våra basnäringar har omstrukturerats och ny teknik har kommit i bruk. Båda åtgärderna har varit helt nödvändiga. Men de har betytt att arbetstillfällen har försvunnit.

Tyvärr har tidigare regionalpolitiska satsningar nu börjat dras bort från länet. Jag tänker på vägverket, som på grund av sin nya organisation medverkar till att arbetstillfällen försvinner. Falun bedömdes inte som ett tillräckligt bra lokaliseringsalternativ för det nya regionkontoret, och Borlänge förlorar 200 arbetstillfällen till följd av decentraliseringen av arbetsuppgifter från huvudkontoret till regionerna.

Televerkets och postverkets nya regionala organisation får samma effekt.

Motsätter vi oss då denna omstrukturering? Nej, naturligtvis inte. Vi anser däremot att styrelser som av riksdag och regering fått så stora befogenheter, som många nu har, måste åläggas ett stort ansvar för bl.a. regionalpolitiken.

När t.ex. vägverkets huvudkontor minskar genom att verksamheter förs ut

i de olika regionerna, måste staten ta ett ansvar för att den dränering bygden utsätts för kompenseras med andra verksamheter.

På vilket sätt kan man då kompensera ett bortfall i verksamhet? Jo, genom t.ex. förbättrade transporter, utökade kommunikationer, satsning på utbildning och genom att tillföra högskolan fasta forskningsresurser.

Som region får vi nu inte heller själva lägga oss platt på marken och se på hur utarmningen fortgår. Vi måste hitta nya utvecklingsmöjligheter. Vi kan – jag nämner det som ett exempel – ta till vara den potential som ligger i att utveckla Borlänge till ett centrum för transportteknik och kommunikation. Vi ligger väl framme i den utvecklingen, och motorn i denna liksom på så många andra områden är högskolan Falun/Borlänge.

Vi socialdemokrater från Kopparbergs län har i några motioner framhållit betydelsen av att ha tillgång till högskoleutbildning av bra kvalitet och av att fasta forskningsresurser tillförs även de små och medelstora högskolorna. Motionerna behandlas naturligtvis i utbildningsutskottet, men dessa faktorer är av så stor betydelse för all regional utveckling att de måste framhävas även i denna regionalpolitiska debatt.

Det är genom samverkan mellan flera högskolor som man kan få den bas för kunskapsutveckling och forskning som är nödvändig i dagens samhälle. För vår del har samarbetet mellan högskolorna Falun/Borlänge och Gävle/-Sandviken pågått sedan 1989 och är långt framskridet, liksom samarbetet med skogshögskolan i Garpenberg. Den senare lyder under Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala, SLU.

I Gävle/Dala-regionen finns nu totalt 800 forskarutbildade. Inom storföretagen och de statliga verken finns koncentrationer av FoU-kompetens inom vissa bestämda områden. I Gävle finns statens institut för byggforskning och skogshögskolan i Garpenberg, som vardera har ca 100 forskare och 8 resp. 9 professorer. Vi har därför stora möjligheter att i samverkan och inom ett antal profilområden bygga upp fungerande forskningsmiljöer. Redan nu har det pågående planeringsarbetet lett till att det växer fram regionalt anpassade idéer för att uppnå egna mål och för att möta de krav som en ny omvärldssituation ställer.

Mitt i all denna positiva utveckling dyker det plötsligt upp orosmoln. Verksamheten vid statens lantbruksuniversitets avdelning i Garpenberg, i Hedemora kommun, har blivit föremål för utredning. Vi som känner till verksamheten i Garpenberg anser att den utredningen är dålig. Den har sett en aning ensidigt på situationen vid SLU i Uppsala och vid skogshögskolan i Garpenberg.

Enligt utredningen bör skogshögskolan i stort sett avvecklas. Verksamheten med all denna forskning skall tillföras Uppsala. Fina institutioner skall skrotas, bra forskningsarbete förstöras! Man undrar: Varför?

Är denna centralisering verkligen byggd på äkta forskningspolitiska ställningstaganden? Eller är skälet att Uppsala har överkapacitet därför att den del av skogsfakulteten som ligger där har svårt att rekrytera doktorander? Ja, det ger utredningen inte svar på. Men den ger inte heller minsta antydan om de regionalpolitiska konsekvenser som en flytt skulle få.

Utredningen bryter på dessa sätt mot de riktlinjer som regeringen dragit upp, dels i regeringsdeklarationen, där uttrycket "Hela Sverige skall leva"

finns med, dels i budgetpropositionens bil. 11, där det står: "För att ytterligare betona statliga utredningars ansvar för att belysa regionalpolitiska konsekvenser av sina förslag, kommer jag senare att föreslå regeringen att ett generellt direktiv införs som föreskriver att sådana analyser skall redovisas."

Garpenberg fick sin skogsvetenskapliga fakultetsavdelning genom riksdagsbeslut i början av 70-talet. Den regionalpolitiska aspekten var då vägledande. Den regionalpolitiska betydelsen är inte av mindre vikt i dag.

Vi har i länet själva gjort utredningar som visar att det går att bygga upp en struktur som även SLU i Garpenberg har nytta av. Man kan säkra sin vetenskapliga utveckling utan att SLU drar på sig de kostnader som en flytt innebär.

Vad är det då som säger att den miljö som stora SLU i Uppsala kan erbjuda är bättre än den miljö som erbjuds i Garpenberg med den närhet till utbildningar för ekonomer och ingenjörer som vår högskola kan erbjuda?

Jag anser att utredningen måste antingen kastas i papperskorgen eller kompletteras med en regionalpolitisk analys. Den måste dessutom kompletteras med en ekonomisk analys – det tror jag att skattebetalarna kräver.

Herr talman! Det jag vill ha sagt med mitt anförande här i dag är att man i planeringen för den fortsatta utvecklingen av våra högskolor och universitet förutom rent utbildnings- och forskningspolitiska aspekter även måste väga in de regionalpolitiska. Att göra regionalpolitiska överväganden är inte detsamma som att utarma våra utbildningscentra på det vetenskapliga området. Tvärtom kan det innebära en extra injektion för verksamheten och höja kvaliteten. Det bör beaktas när den forskningspolitiska propositionen inom en snar framtid läggs på riksdagens bord.

De erfarenheter jag har fått genom att jag sett verkningarna av olika lokaliseringsbeslut gör mig en aning fundersam. Ibland kommer tanken: Har vi gett styrelserna i våra statliga verk och institutioner för stort inflytande över utveckling och lokalisering? Vi måste kanske från riksdagens sida lägga ett större ansvar på styrelserna, ålägga dem att ta de regionalpolitiska hänsyn som både den nuvarande och den förra regeringen ålade dem. Affärsmässighet eller krav på hög vetenskaplig standard utesluter inte att regionalpolitiska hänsyn tas.

Herr talman! Så till ett helt annat ämne – till kvinnor i skogslänen, till vår situation och våra krav.

Den motion som vi socialdemokratiska kvinnor från skogslänen lämnat med förslag till åtgärdspaket har blivit styvmoderligt behandlad liksom övriga kvinnomotioner. Över huvud taget är den politik som den borgerliga regeringen för direkt kvinnofientlig. Den gör det svårt för i synnerhet skogslänens unga flickor att stanna kvar i sina hembygder.

Den treåriga gymnasieskolan är viktig. Den ger en inträdesbiljett till arbetsmarknaden. Utan den blir många utan kompetens för att komma in på högskolan. Många blir utan yrkesutbildning. Den vill regeringen skjuta på framtiden eller lasta över på ekonomiskt hårt trängda kommuner.

Den kommunala vuxenutbildningen – viktig för alla som bara har gått i grundskolan eller har tvåårigt gymnasium, viktig för de kvinnor som skall omskolas från ett kroppsligt tungt arbete, viktig för de kvinnor som inte hann med att skaffa sig en yrkesutbildning innan de bildade familj, särskilt viktig

i skogslänen med den låga utbildningsprofil som vi där har – vill regeringen nästan helt skrota.

Jag tänker också på nedskärningarna i offentliga sektorn – skolan, barnomsorgen, äldreomsorgen, vården. Vilka skall vårda, vilka skall lära ut, vilka skall ta hand om? Vilka skall ha ett eget arbete att gå till, en egen trygghet, utan beroende av en man, vilka skall få egen pension som det går att leva på? Visst blir det tungt att var kvinna, i skogslänen, i Sverige – i synnerhet nu när det är en borgerlig regering.

Listan på våra krav i motionen kan göras längre, men den listan blir egentligen ett krav på regeringsskifte. Ett borgerligt styrt Sverige är inget bra land för kvinnor att leva i – det ser vi allt tydligare dag för dag.

Egentligen borde de krav som förs fram från skogslänskvinnorna behandlas som ett paket här i riksdagen, som ett regionalpolitiskt paket för kvinnor. Det går inte att isolera och behandla utbildning för sig, barnomsorg för sig, tillgången till arbete för sig och tillgången till kultur- och fritidsaktiviteter för sig. Det går inte att isolera och behandla behov av körkort, av kollektivtrafik, av distansutbildning och av folkbildning var för sig.

Ingen kvinna kan stanna kvar och bilda familj på en ort som uppfyller bara en del av kravpaketet. Det behövs en helhetssyn på kvinnors villkor i glesbygd, i skogslänen.

Med detta framför jag min och skogslänskvinnornas förhoppning om att vi i framtida beslut av olika slag kan räkna med att de regionalpolitiska aspekterna alltid tas med i de avvägningar som måste göras.

Jag ser att Anders Högmark har kommit in i kammaren. Jag kan då inte avstå från att kommentera en av hans tidigare repliker. Han sade att det behövs kvinnobejakande attityder i Norrlands inland, om unga kvinnor skall stanna kvar där. Ja, Anders Högmark, attityder förändrar ingenting! Nej, det som behövs för skogslänens utveckling är åtgärder. Det bevisar bara att nuvarande regering helt saknar insikt om glesbygdskvinnornas situation. Men vi hoppas att syndarna inte skall vakna för sent.

Anf. 29 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan inte hålla med om att den borgerliga regeringens politik skulle vara kvinnofientlig. Däremot behöver kvinnorna allmänt sett ökat stöd, och en attitydförändring behövs. Jag förstår inte riktigt hur man kan förneka det. Det sägs av alla kvinnoforskare av alla möjliga schatteringar och kategorier att inställningen till kvinnor och kvinnors företagande måste ändras. Det pekar vi på i utskottet.

Det måste vara något fel när 3 % av projektstödet går till kvinnor, medan 97 % går till män. Attityden att mannen är en norm har tyvärr funnits och finns i vårt samhälle. Landsbygdskvinnorna menar själva att det krävs att man har utbildade människor och rådgivare som kan uppfatta de här kvinnliga signalerna samt att kvinnlig verksamhet måste respekteras.

Som det nu är uttrycker sig kvinnor på ett annat sätt. De har inte så stora projekt och begär inte så mycket pengar. Därför ser man litet fundersamt och tvivlande på deras verksamhet.

Det är bra att NUTEK analyserar det här. NUTEK kan också behöva få sig en tankeställare om hur man behandlar kvinnor.

Jag vill också påpeka vad Bengt Dennis fnös åt häromveckan. Han sade att man inte kan tala om en åtstramningspolitik när staten har ett underskott på 70 miljarder kronor.

Anf. 30 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Jag måste vidhålla att den här regeringen driver en kvinnofientlig politik. Det görs angrepp på den offentliga sektorn. Man skär ner statsbidraget till kommunerna. Vi ser dagligen hur kommuner går in för besparingar. Jag kan nämna Uppsala och Huddinge som exempel. Det är inga hemligheter för oss.

När det t.ex. gäller den kommunala vuxenutbildningen kan ingen förneka att det är den borgerliga regeringen som har dragit ner på den och att man har gjort det på ett sådant sätt att just kvinnornas möjligheter till utbildning kommer i fara. Det är mest kvinnor inom den kommunala vuxenutbildningen liksom inom folkbildningen.

Man skall ha goda rådgivare, säger Isa Halvarsson. Men det värsta är att rådgivarna för det mesta är män. Vi måste se till att vi får kvinnliga rådgivare så att de kan uppfatta de signaler som Isa Halvarsson efterlyser.

De småprojekt som kvinnor startar är viktiga. Det är synd att bara 3 % av pengarna skall komma kvinnor till del. Alla kvinnor oavsett parti måste hjälpas åt att stärka det här.

Vi måste också hjälpas åt med att öka kvinnorepresentationen i den här kammaren. Tyvärr är det bara Socialdemokraterna som har ökat sin kvinnorepresentation vid det senaste valet. Vi får se till att det blir en ändring. Jag tror att vi oavsett parti har en gemensam plattform att stå på. Men i den direkta politiken finns betydande skillnader. Jag vidhåller, Isa Halvarsson, att en borgerlig politik inte är bra för kvinnorna.

Anf. 31 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med om att det är viktigt att vi kvinnor över parti- och blockgränserna hjälps åt att arbeta för att stärka kvinnans situation på alla möjliga områden i vårt samhälle.

I det här betänkandet vill vi från majoritetens sida införa nedsättning av sociala avgifter på områden som skulle gynna kvinnor.

Vi har ärvt en ekonomisk situation av Socialdemokraterna, och det är detta som gör att den ekonomiska situationen är som den är. Det avgörande är ändå att man långsiktigt får en förändring av den svenska ekonomin, så att vi kan ta oss ur den eländesvandring som vi har varit ute på under de senaste åren.

När det gäller komvux och folkhögskolorna måste man ha i minnet att de borgerliga partierna här i riksdagen har utökat anslagen med 300 milj.kr. Den nedskärning som kvarstår skall mycket väl kunna utgöra en press för att verksamheten skall rationaliseras.

Jag håller med om att kvinnor behöver utbildning. Det är viktigt av vi genomförde de här förändringarna och ökade anslagen till både folkhögskolor och komvux.

Anf. 32 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Det låter nu och när övriga borgerliga riksdagsledamöter pratar om vuxenutbildningen som om ni har räddat vuxenutbildningen för all framtid. Det har ni inte. Det ni talar om är en mycket liten förbättring jämfört med hur det var tidigare. Det är bara för det året.

Jag möter kvinnorna ute i våra bygder som har mycket låg utbildningsprofil, t.ex. i Kopparbergs län. Vi har stora behov av just vuxenutbildningen. Dessa kvinnor kan inte skaffa sig sådan utbildning. De har stora skulder som de inte har möjlighet att betala av på grund av att de inte kommer in och får slutföra sin utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen.

Det här är dagens allvar. Jag tycker inte att Isa Halvarsson och övriga borgerliga ledamöter här i kammaren kan slå sig för bröstet och säga att de har räddat den kommunala vuxenutbildningen. Men jag hoppas att ni kan komma tillbaka nästa år och ta bort alla besparingar.

En mycket stor grupp är drabbad, eftersom så stor del av vuxenutbildningen är uppbunden av lagar. Grundskoleutbildning, grundvux, måste t.ex. ske först, och sedan kommer gymnasieutbildning, yrkesutbildning, omskolning osv. Det här slår i verkligheten betydligt hårdare än det verkar göra om man bara ser till siffrorna.

Nedsättandet av sociala avgifter kan se mycket vackert ut, men vi har sagt nej till det ifrån de socialdemokratiska kvinnorna. Vi anser att vi då blir betraktade som en andra klassens arbetskraft. Vi vill vara med i samhället på samma villkor som män. Vi fortsätter med denna strävan.

Isa Halvarsson hoppas att den svenska ekonomin är på rätt väg. Det hoppas jag också. Den var väl på rätt väg redan i och med Rehnbergsavtalen, som den förra regeringen fick igenom efter ganska stort motstånd på många håll. Vi får hoppas. God ekonomi för Sverige är också bra för skogslänens kvinnor.

Andre vice talmannen anmälde att Isa Halvarsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 33 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Inger Hestvik kommer med ett grundfalskt påstående, nämligen att den nuvarande regeringens politik är klart kvinnofientlig. Det saknar all grund. Jag vill påstå att om det är något landets kvinnor skall hoppas är det att den nuvarande regeringen får fortsätta att driva sin politik under både denna och kommande mandatperioder för att ge kvinnorna ytterligare bättre möjligheter framöver.

Jag tog upp kvinnofrågorna i korthet i mitt första inlägg. Jag är nämligen övertygad om att – jag tror att Inger Hestvik och jag kan dela den uppfattningen – ifall flykten av flickor och unga kvinnor från landsbygden och glesbygden fortsätter på samma sätt som under gångna årtionden, så kommer det att bli utomordentligt svårt att få en levande landsbygd och att hålla glesbygden någorlunda utvecklad.

Jag är övertygad om att värderingarna hos framför allt de unga pojkarna, manssamhället i glesbygden, behöver ändras eller åtminstone breddas med andra värderingar som skulle medföra att flickor och unga kvinnor tycker att

de får ut något av att bo kvar. Samtalen från resor i många landsbygdskommuner vittnar mycket ensidigt om att unga flickor kanske inte bara älskar bilar, jakt, fiske, jord och skog, utan att det finns andra dimensioner i tillvaron. Jag tror att de värderingarna måste ändras.

Det är också intressant att se att EG satsar ganska stora summor, ett par hundra miljoner, på att vidga värderingsbegreppen på landsbygden för att motverka den kvinnoflykt som till mycket stor del beror på att mycket öppna och klarsynta flickor och unga kvinnor uppfattar värderingarna som för trånga.

Den socialdemokratiska politiken, med dess ensidiga koppling till just den offentliga sektorn, som i stort sett skall ha monopol på ett antal service- och vårdområden, har också beskurit, nästan hindrat kvinnorna från att komma in och förverkliga sina idéer utifrån sin professionella yrkeskunskap. Den nya regeringen vill, genom att bryta upp de offentliga vård- och servicemonopolen och möjliggöra en större mångfald, ge kvinnorna en möjlighet att förverkliga sina idéer och tankar utifrån sin kunskap. Uppfattar man det på det sättet, Inger Hestvik, att det endast är genom att ha kommunala, offentliga vård- och servicemonopol som man kan utveckla kvinnornas idéer, värderingar och drömmar om framtiden, då tror jag att man skall ta ett samtal med många av dem som önskar större valfrihet och större pluralism i det här sammanhanget.

Från den lilla världen hemma har jag fått den bestämda uppfattningen att kvinnorna har en viss förmåga till helhetssyn, som vi kanske saknar. Denna förmåga tror jag är viktig inte minst när det gäller utvecklingen av glesbygden och de små samhällena, och jag ser därför med stor glädje på att det satsas mer på de olika kvinnoprojekten.

Anf. 34 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Jag tror nog att de flesta kvinnorna i vårt samhälle ser den offentliga sektorn som en väldig trygghet när det gäller barnomsorg, när det gäller vård och när det gäller skola, och de ser det som en trygghet också ur den synpunkten att det är den offentliga sektorn som ger dem arbete. Jag tycker att det är bra att kvinnor kan starta eget, att man kan bilda kooperativ, osv., men jag tror inte att vi skall försnäva kvinnors möjligheter att delta på arbetsmarknaden bara till att de kan arbeta inom den offentliga sektorn. Vi måste skapa möjligheter för kvinnor som gör att de, precis som gossarna i samhället, kan utbilda sig också till andra yrken och få fler yrken att välja på. Det måste vara vårt främsta mål.

Det är klart att vi skall ändra på attityder, och det är viktigt att vi får riktiga attityder. Men det får inte stanna vid att vi bara ändrar attityderna, utan något måste också ske. Det Anders G Högmark nu tog upp om EG:s stasning på kvinnor är jättebra. Jag menar att EG på många områden har en bättre kvinnopolitik än vad vi har, och detta gäller i synnerhet den borgerliga regeringens politik, som jag inte kan acceptera. Jag tror – precis som många gånger tidigare har sagts här i kammaren och som har skrivits i tidningar – att den borgerliga regeringen är ett mycket större hot mot kvinnorna än EG.

Anders G Högmark säger också att vi skall har ett levande landskap. Jo visst, men det är ju inte bara det levande landskapet vi lever för, utan männi-

skor som lever i det landskapet skall också ha rätt att bo kvar där. Det är inte bara vi som kommer dit och semestrar någon gång då och då som skall ha rätt att njuta av landskapet, utan det skall också de människor som lever där ha. Vi måste se till att de människorna blir fullvärdiga medlemmar i det svenska samhället.

Anders G Högmark säger att regeringen inte för en kvinnofientlig politik. Tag då fram något område där ni har gjort något väldigt bra för kvinnorna! Ett område är redan nämnt, nämligen privatiseringen av offentlig service, men jag tycker inte att det ger så särskilt stor anledning att sätta en fjäder i hatten. Vad annat har den borgerliga regeringen gjort för kvinnorna?

Anf. 35 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det är glädjande att höra att Inger Hestvik bekänner att det även på det här området finns mycket positivt inom EG. Både majoritet och minoritet av Sveriges riksdag har säkert en del att lära där, och det är ju av den anledningen vi vill fortsätta att fördjupa och utveckla detta samarbete. Det kan ju vara bra att Inger Hestvik till sitt förbund och sin kvinnoorganisation sänder signaler om att det finns mycket att lära inom EG. Jag förväntar mig nu en del intressanta inlägg om detta på olika ställen och med Inger Hestvik som avsändare. Då deltar vi gemensamt i upplysningsarbetet kring detta. Det finns säkert en del som inte förstår hur bra EG är i det avseendet.

Det är klart att kvinnor i dag känner att tryggheten framför allt finns inom den offentliga sektorn om de bara har den offentliga sektorn som arbetsgivare. Socialdemokraternas politik har ju gått ut på att i princip inte tillåta andra arbetsgivare inom vård- och serviceområdet, och då är man självfallet beroende av en enda arbetsgivare. Vi vänder oss emot detta. Vi vill ha fler arbetsgivare, som kan samverka och konkurrera på likartade villkor. Då kommer kvinnorna att ha en större valfrihet, och det vill vi ge kvinnorna. Detta är ett exempel på en kvinnovänlig politik, om man skall använda det uttrycket.

Självfallet är det också viktigt att det sker en reformering inom den offentliga sektorn, så att kvinnorna får en större möjlighet att påverka och att utveckla sina idéer. Den offentliga sektorn har varit väldigt hierarkiskt uppbyggd, det tror jag att Inger Hestvik kan instämma i, och många goda idéer som har kommit just från kvinnorna har inte haft en chans att komma upp i hierarkin.

Moderata samlingspartiet har ett stort antal kvinnor som sitter i ledningen för kommunstyrelserna i de största kommunerna runt om i landet. Det är väl ett tecken så gott som något på att den politik vi driver, gärna ofta i samverkan med de övriga borgerliga partierna, upplevs som bra och som bra för kvinnor. Vi driver en politik i helhetens och i hela landets intresse, och det finns all anledning för kvinnorna att bejaka den.

Anf. 36 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt att vi kan förändra mycket för kvinnornas situation på arbetsmarknaden och i den offentliga sektorn. Vi har från vårt parti sagt att vi måste se till att personalen ute i den offentliga sektorn får

större delaktighet bl.a. i sin arbetsorganisation. Jag hoppas att detta så småningom kan genomsyra även den privata sektorn.

Vi talar här om hur kvinnor leder kommuner, men man kan också tala om hur kvinnor väljer parti. I de opinionssiffror som nu har blivit kända ser det inte alltför ljust ut för vissa partier. Mitt parti är glädjande nog på uppgång. Om vi tittar på vad kvinnorna anser om de olika partierna kan vi konstatera att det bland kvinnorna är 6 % fler som röstar på det socialdemokratiska partiet, medan det bland män är 8 % fler som röstar på Moderaterna. Av detta kan vi konstatera att Moderata samlingspartiet för en politik som är bra för män och att det socialdemokratiska partiet för en politik som är bra för kvinnor.

Andre vice talmannen anmälde att Anders G Högmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 37 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottet skriver i sitt betänkande att det är viktigt att regionalpolitiska hänsyn tas när åtgärder utformas inom t.ex. arbetsmarknads-, närings-, trafik- och utbildningsområdet. Jag delar den uppfattningen, men jag anser att utskottet inte har tagit de regionalpolitiska hänsyn som behövs när det gäller Örebro län. Där behövs större regionalpolitiska satsningar. Arbetslösheten är mycket hög. De senaste siffrorna visar på 5 %.

Vi riksdagsledamöter från Örebro län har i motioner visat på de problem som finns men också föreslagit åtgärder för att komma till rätta med problemen. Motion A412 gäller åtgärder i Hällefors och Ljusnarsbergs kommuner. Båda dessa kommuner tillhör de orter i Bergslagen som drabbats mycket hårt av strukturrationaliseringar.

Hällefors har varit ett brukssamhälle under flera hundra år. Ensidigheten i näringslivet är stor. 85 % av de sysselsatta verkar inom järn- och stålindustrin. Ensidigheten och sårbarheten förstärks också genom att kommunens största arbetsgivare, Ovako Steel, ensamt svarar för 60 % av industrisysselsättningen. Läget på arbetsmarknaden är mycket oroande.

Hällefors problem är av den arten och den storleken att det krävs stora arbetsmarknads- och regionalpolitiska insatser. För att minska beroendet av ett enda dominerande företag och för att näringslivet skall kunna breddas måste arbetet inriktas på att få fram nya företag, men framför allt gäller det att utveckla och stödja de företag som redan finns i kommunen.

I Ljusnarsberg kan man säga att de stora rationaliseringarna inom järn- och stålindustrin skedde under 70- och 80-talen. Trots stora satsningar på utveckling av näringslivet har sysselsättningen minskat kraftigt.

Befolkningsprognoserna är negativa, även om den allmänna lågkonjunkturen just nu medverkar till en minskad utflyttning. Men lågkonjunkturen har också förvärrat situationen för nyetablerade företag i kommunen.

Kommunens målsättning är att ha ett differentierat näringsliv och en arbetsmarknad som kan sysselsätta både kvinnor och män. Arbetslösheten i Ljusnarsberg är för närvarande landets högsta och ungdomsarbetslösheten är nu över 30 %. Risken finns att den kommer att öka ytterligare.

I vår motion skriver vi att det finns anledning att i Hällefors och Ljusnarsberg pröva en nedsättning av socialavgifterna med 10 %. Vi anser dessutom att det finns mycket tungt vägande skäl för att både Hällefors och Ljusnarsbergs kommuner, som nu är inplacerade i stödområde 2, skall inplaceras i stödområde 1.

I vår motion A421 om Karlskoga och Degerfors föreslår vi en permanent inplacering av Karlskoga och Degerfors i stödområde 2. Dessa kommuner är fram till den 30 juni tillfälligt inplacerade i stödområde 2.

Degerfors är också en bruksort med en stor och dominerande industri, Degerfors Jernverk, som ägs av Avestakoncernen. Jernverket har genomgått och genomgår fortfarande stora rationaliseringar med en minskning av sysselsättningen som följd. Och precis som på andra bruksorter är sysselsättningsmöjligheterna starkt begränsade.

Degerfors är också ur arbetsmarknadssynpunkt starkt beroende av försvarsindustrin i Karlskoga. Från Degerfors till Karlskoga arbetspendlar ca 1 000 personer varje dag, och av dem arbetar 700 i försvarsindustrin i Karlskoga.

Den besvärliga arbetsmarknadssituation som råder i Karlskoga och orsakerna till den är väl kända, bl.a. de stora nedskärningarna inom försvarsindustrin. Där behövs nu alternativa verksamheter.

Herr talman! Vi har, som jag har sagt tidigare, föreslagit åtgärder för att man skall komma till rätta med problemen i länet. Men jag är inte nöjd med utskottets behandling av våra länsmotioner. Jag tycker att de har behandlats slentrianmässigt, och jag anser också att det finns brister i insikten hos utskottet om den allvarliga situationen för Örebro län, och speciellt för dessa kommuner. För att råda bot på detta, vill jag härmed inbjuda arbetsmarknadsutskottet till ett besök i Örebro län, och då framför allt till Hällefors och Ljusnarsberg.

Anf. 38 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan inte låta bli att replikera Maud Björnemalm, eftersom Inger Hestvik nyss sade att Socialdemokraterna anser att en nedsättning av sociala avgifter innebär att man klassar arbetskraften som en andra klassens arbetskraft. Därför måste jag fråga Maud Björnemalm om hon menar att de som arbetar i Hällefors och Ljusnarsbergs kommuner är en andra klassens arbetskraft.

Anf. 39 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Naturligtvis inte. Men det har gjorts så många satsningar när det gäller Hällefors och Ljusnarsberg att vi från länet anser att det i nuvarande besvärliga situation för dessa kommuner finns anledning att göra även denna satsning med sänkta socialavgifter. Och det har ingenting att göra med hur man klassar människor.

Anf. 40 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Den slutsats som Maud Björnemalm kom fram till kommer naturligtvis vi i de borgerliga partierna fram till också när det gäller arbetskraft på andra orter, där vi föreslår en nedsättning av de sociala avgifterna.

Det är inte fråga om någon andra sortens arbetskraft, utan det är fråga om att man underlättar för verksamheter på dessa orter.

Anf. 41 MAUD BJÖRNEMALM (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Isa Halvarsson har förstått situationen i Hällefors och Ljusnarsberg ordentligt. Man har och har haft ett mycket ensidigt näringsliv som har varit beroende av järn- och stålindustrin.

För att kunna utveckla dessa kommuner har man alltså satsat på andra näringar. Och det är för att man i denna lågkonjunktur skall ge dessa nya företag en chans att fortsätta sin verksamhet och få en stabil verksamhet som vi från länet har varit beredda att frondera mot vårt parti. Vi vill nämligen ge dessa nya företag möjligheter att utvecklas. Och vi vill med detta också ge människor möjlighet att stanna kvar i Hällefors och Ljusnarsberg och få arbete.

Anf. 42 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Det är två motioner som tas upp i detta betänkande som jag vill säga några ord om, nämligen A452 om Gävleborgs län och A447 om Blekinge län. Dessa län har likartade problem, trots att de ligger så långt ifrån varandra. Trots att Karl-Erik Persson har yrkat bifall till dessa motioner, skall jag för säkerhets skull göra det en gång till.

Ingen i denna kammare kan vara okunnig om att situationen på arbetsmarknaden i dessa två nämnda län inte har förbättrats sedan vi för ett år sedan debatterade regionalpolitiken här i riksdagen. Det har skett en dramatisk försämring.

Man kan säga att motion A452 om Gävleborgs län är historisk på det sättet att den är undertecknad av samtliga sju partier som representerar Gävleborgs län i riksdagen. Detta tycker jag understryker hur allvarlig situationen är i länet.

Denna motion ger också uttryck för att det över partigränserna går att formulera ett antal konkreta krav som, om de förverkligas, skulle innebära en offensiv politik mot arbetslöshet och för utveckling av länet. Att jag står som första namn på denna motion, beror på att jag är s.k. ålderman i länsgruppen. Om någon undrar så har man detta system. Hans Lindblad eller Karl Hagström kunde lika gärna ha stått som första namn. Men nu har man alltså denna ordning, dvs. att den som är äldst i gänget har vissa förmåner eller förpliktelser, vilket man nu vill kalla det.

I denna motion finns förslag om infrastruktursatsningar och ökade satsningar på högre utbildning. Vi vet att Gävleborgs län ligger mycket dåligt till när det gäller den högre utbildningen. Vi har en högskola som mycket väl skulle kunna byggas ut betydligt.

I motionen finns det också krav på, eller förslag om, utveckling av befintlig basindustri i länet. Bl.a. talar vi om vidareförädling, som måste föregås av forskning och utveckling av nya produkter. Vi talar om satsningar på och stöd till skogsindustriell utveckling. Det finns även många andra krav.

Vi vill ha en ny fångvårdsanstalt i Hudiksvall eller en ombyggnad av den befintliga. Såvitt jag förstår kommer det även i fortsättningen att finnas ett antal människor i det här landet som då och då behöver vistas på en fång-

vårdsanstalt beroende på att de har gått vid sidan om lagen. Den fångvårdsanstalt som finns i Hudiksvall är dålig.

Vi vill ha I 14, Hälsinge regemente, kvar. Den frågan kommer så småningom tillbaka för debatt här i riksdagen – jag tror att det är i början av juni – och beslut kommer att fattas dagen innan riksdagen skall besöka Gävle. De som kommer att rösta för en nedläggning kommer säkert att få ett trevligt bemötande, hoppas jag, i Gävle.

Vissa infrastruktursatsningar skall ske i Gävleborgs län i enlighet med den motion som vi väckte i januari, bl.a. när det gäller järnvägen. Förhoppningsvis kommer det att innebära att det om inte alltför lång tid kommer att bli ett snabbtåg mellan Stockholm och Sundsvall och mellan Sundsvall och Stockholm. Vi tackar för den insatsen. Men jag tror att vi samtliga är överens om att det inte på något sätt är tillräckligt. Det behövs oerhört mycket mer av satsningar i länet.

Även i motion A477 tar jag upp satsningar inom infrastrukturen. Det gäller järnvägar, vägar, telekommunikationer, osv. Jag nämner utbildningen, jordbruket och miljön. Alla dessa förslag är naturligtvis viktiga och betydelsefulla även för Blekinge.

Utskottsmajoriteten har i och för sig inte några större invändningar mot de olika förslagen. Så är det i dag om man tittar i utskottsbetänkandet, och så var det också i tidigare års utskottsbetänkanden.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande 1989/90:13 har man skrivit ungefär så här: När det gäller inriktningen av regionalpolitiken måste också målen fyllas med ett konkret innehåll.

Det säger man i dag också. Ja, visst är det här bra. Jag har alltså inget att invända på den punkten. Men jag ser inte mycket av detta i utskottsmajoritetens skrivning. I väldigt många motioner från ledamöter i olika partier finns det däremot många bra och konkreta förslag, vilka utskottet efter en klapp på axeln avstyrker.

Utskottsmajoriteten använder ytterligare många vackra ord i det betänkande som vi nu behandlar. Där står det t.ex.: Flertalet politikområden – jag vill tillägga att jag känner igen arbetsmarknadsministerns vokabulär – har betydelse för den regionala utvecklingen. Det är därför viktigt att regionalpolitiska hänsyn tas när åtgärder utformas inom exempelvis arbetsmarknads-, närings-, trafik-, skatte-, utbildnings- och forskningsområdena.

Jag kan också stryka under att detta är viktigt. Men hur är det i verkligheten? Televerkets ledning far ju nu fram som busar när det gäller varsel och avskedanden. Det senaste budet är att 3 100 människor skall kastas ut i arbetslöshet. Först utnyttjade televerkets ledning detta med att man inte fick höja taxorna som ett argument för att det var nödvändigt att kasta ut flera tusen människor i arbetslöshet. Trots att det argumentet inte höll kommer man nu med sitt tal om nedskärningar, vilka kommer att omfatta just 3 100 personer.

Bl.a. Norrland, Bergslagen och Blekinge kommer att drabbas. Men det föreligger inte någon brist på investeringsobjekt inom telesektorn. Inte heller råder det brist på pengar – under förutsättning att staten prutar när det gäller de 7,2 miljarder som televerket måste leverera in till statskassan under 1992.

Detta problem kan lösas. Det finns alltså oerhört viktiga investeringsobjekt. Det som sagts här måste förverkligas – om man nu menar allvar med sitt tal om att man skall utveckla och satsa på tjänstesektorn, inte minst i Norrland och Bergslagen. Goda kommunikationer och teleteknik hänger ju samman med lokaliseringen av en tjänstesektor exempelvis till Norrland. Man kan inte säga en sak i ett sammanhang och sedan motarbeta när det gäller televerkets möjligheter att fortsätta med sitt arbete med sådana här nödvändiga investeringar.

Posten är en annan statlig verksamhet som nu helt struntar i att också regionalpolitiska hänsyn skall tas i samband med olika förändringar och verksamheter.

Om jag inte tar alldeles fel har riksdagen fastlagt att man också skall väga in regionalpolitiska argument t.ex. i samband med att förändringar och satsningar görs. Mig veterligt har riksdagen inte ändrat på det förhållandet – ingen vågar väl komma med förslag.

Vad är det som posten nu gör? Jo, nu föreslår man att postterminalerna i Bollnäs och Gävle skall läggas ner. Verksamheten skall i stället centraliseras och förläggas till Uppsala. Vart tog detta med de regionalpolitiska skälen vägen?

Såvitt jag förstår finns det inte några som helst hållbara ekonomiska kalkyler från postens sida för en sådan här centralisering. Fortfarande handlar det om ett förslag. Därför är det viktigt att vi i riksdagen agerar. Men det behöver även, naturligtvis, de fackliga organisationerna göra, liksom de människor som bor på de orter som eventuellt drabbas av det förändringsarbete som postverket håller på med. Självfallet skulle det inte vara så dumt om utskottsmajoriteten och arbetsmarknadsministern visade att det finns någonting konkret bakom de vackra målsättningarna beträffande regionalpolitiken, vilka jag här talat om.

Nu är det ju möjligt att visa om man menar allvar med sitt tal om målsättningarna för regionalpolitiken, om man menar allvar när man säger att hela Sverige skall leva och att alla – oavsett bostadsort – skall ha likvärdig service, tillgång till arbete osv. Nu kan man alltså se till att det som de statliga affärsdrivande verken planerar att göra verkligen förhindras – dvs. att deras planer skrinläggs.

Sedan har vi de privata företagen. Naturligtvis är det svårare att komma åt dessa och att ställa krav på dem. I och för sig kan krav behöva ställas. De privata företagen är ju naturligtvis inte ett dugg bättre i dessa sammanhang. Jag tycker att de statliga företagen och verken ändå borde kunna föregå med gott exempel.

I detta anförande instämde Hans Lindblad (fp), Karl Hagström (s), Raimo Pärssinen (s) och Laila Strid-Jansson (nyd).

Anf. 43 KENT OLSSON (m):

Herr talman! Till att börja med yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i dess betänkande nr 13.

Som många talare här tidigare i dag har sagt är enigheten mycket stor i riksdagen vad gäller regionalpolitiken.

Visserligen yrkar oppositionen på litet mer pengar i anslag än vad regeringen gör. Men detta är inte speciellt oväntat. Socialdemokraterna vill ju ganska ofta att det skall anslås mera pengar.

Att antalet arbetslösa har ökat i hela Sverige, att antalet varsel har ökat och att framför allt arbetslösheten bland unga har ökat i hela landet är mycket bekymmersamt. Den socialdemokratiska högskattepolitiken samt det faktum att nödvändiga strukturförändringar inte gjordes under högkonjunkturen är exempel på orsaker till att det blivit som det blivit.

Regeringens småföretagarpolitik och ekonomiska politik kommer på sikt att innebära minskad arbetslöshet. Beslut har fattats om en ny småföretagarpolitik. Det har bestämts att löntagarfonderna och även skatten på arbetande kapital skall tas bort. Sänkningen av momsen bl.a. när det gäller hotell- och restaurangbranschen, campingar, stugbyar och kommunikationer kommer att ge positiva effekter för både vinter- och sommarturistorter men också i övrigt. Men tillväxten i ekonomin är också en väldigt viktig faktor.

I väntan på effekterna av nämnda åtgärder behövs det ett regionalpolitiskt stöd liksom satsningar på infrastruktur, kommunikationer, utbildning och forskning. Det är också vad regeringen nu arbetar med.

Det är väldigt viktigt att vi satsar på kommunikationerna. Kanske blir jag i det här sammanhanget litet mer provinsiell, liksom en del talare tidigare här har varit.

Regeringen har alltså beslutat om satsningar på en utbyggnad av E 6:an. Jag tänker då på förbifarten på sträckan från Ljungskile till Uddevalla. Vi tycker att det är mycket bra att detta beslut har fattats.

Sedan hoppas vi på en satsning längre uppåt också, dvs. att man skall fortsätta med att i snabbt tempo bygga ut E 6:an i riktning mot Svinesund och Oslo liksom sträckan genom Halland och Skåne ner mot Köpenhamn. De av er här som har färdats på E 6:an i norra Bohuslän kan konstatera att det är fråga om en mycket dålig väg. Vägen är krokig, och på långa sträckor får man bara köra med en hastighet av 50 km i timmen. Det är dessutom mycket trafik på den här sträckan, framför allt under sommaren. En hel del olyckor inträffar faktiskt. Hastigheterna är alldeles för höga.

Näringslivet i norra Bohuslän missgynnas genom att det tar extremt lång tid för transporter till Göteborg och kontinenten. Det gäller hela året men framför allt under sommarperioden. Det är alltså viktigt att man får med dessa saker i samband med den satsning som vi i Västsverige hoppas på – med Göteborg som centrum och med de nya regionerna nära Europa.

Så övergår jag till ett annat avsnitt. Det finns ju ett stort antal motioner om stödområdesindelningen. En del av tidigare talare här i dag har talat om den saken. Vidare finns det ett par motioner där det talas om att Strömstad, Tanum och norra Bohuslän skall kunna bli ett tillfälligt eller särskilt stödområde.

Här noterar jag att arbetsmarknadsministern i propositionen, och även här i talarstolen tidigare, säger att han under april ämnar göra en översyn av de tillfälliga stödområdesplaceringarna och återkomma med eventuella förslag till förändringar. Detta är bra.

Arbetslösheten är hög i många delar av Sverige, vilket sagts tidigare och

vilket vi också har hört från talarstolen. Låt mig även ge ett par exempel från Bohuslän.

Vi har i Lysekil i dag en arbetslöshet på 5 %. Räknar man in de människor som är föremål för olika typer av åtgärder kommer vi upp i 10,7 %. Det är alltså nästan en form av Norrlandsproblematik som vi då noterar i ett område som man normalt sett talar om som expansivt, nämligen Göteborg och Bohuslän. Det är viktigt att man, när man talar om Göteborg och Bohuslän, noterar att det finns två delar. Även om vi har hög arbetslöshet i Göteborg är den än större i glesbygdsområdena i norra Bohuslän. Där är den ett stort problem.

Anslagsfördelningen på länen bestäms av regeringen och en liten vädjan till regeringen är att man i detta fall inte glömmer Bohuslän. De problem som vi har i västra Sverige är i många fall inte mindre än de problem som man har i Norrland eller uppe i Dalarna.

Låt mig till sist få göra en liten randanmärkning som rör Maud Björnemalm, även om hon har gått. Det är intressant att Socialdemokraterna säger att de vill ha en sänkning av arbetsgivaravgifterna, trots att Socialdemokraterna har gått emot det förslaget. Den fråga man ställer sig är varför Maud Björnemalm inte hade talat med Georg Andersson innan Socialdemokraterna avgav sin reservation.

Anf. 44 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Då går vi från västkusten till ostkusten. En sådan här dag staplas problem på varandra. Jag skall späda på med några sådana från Kalmar län. Men jag skall också, precis som Maud Björnemalm tidigare gjorde, komma med några förslag.

Problembilden i vårt län är ganska väl belyst i många utredningar genom tiderna. Den senaste är regionalekonomiska kommitténs utredning 1987.

Vi har haft en längre period av utflyttning. Vi har en genomsnittsålder som är bland de högsta i landet. Vi har en inkomstnivå som ligger ungefär 10 % under riksgenomsnittet. Vi har ett lågt skatteunderlag, en låg utbildningsnivå och vi befinner oss i en viss kommunikationsskugga. Detta tog man fasta på i regionalekonomiska kommittén, och man föreslog därför att sydöstra Sverige skulle vara ett av de tre geografiskt prioriterade områdena framöver.

Sedan dess har det hänt mer saker. Sockernäringen läggs ned helt i vårt län. Avregleringen av jordbruket berör oss mycket starkt, eftersom vi har mycket av basnäringarna inom jord- och skogsbruket. Livsmedelsindustrin är stark i vårt län. Den är redan utsatt för stora förändringar. Den manuella glasindustrin har betydande problem. Vi har också, som andra har nämnt, drabbats av förändringar i den statliga regionala förvaltningen, t.ex. när det gäller televerket, posten och sådana saker.

Jag övergår så till våra förslag. Vi har bl.a. lagt fram en motion, där vi föreslår att man skall få starta ett projekt för företagsutveckling. Man skall alltså kunna gå in med konsultinsatser för att stärka företagens förmåga till långsiktig överlevnad. I betänkandet säger man bara att anslaget kan användas för regionala utvecklingsinsatser, eftersom man nu har friare regler för sådant.

Visst kan man det, men problemet är att det anslaget är för litet. Det finns

ute i de olika länen många goda förslag som nu får läggas i papperskorgen. Nog hade det varit litet klädsamt med Marianne Jönssons stöd i utskottsbehandlingen, särskilt med tanke på alla starka ord som tidigare har använts i vårt län, i valrörelser och i andra debatter, när det gällt den regionalpolitiska satsningen, som alltid tidigare har varit för liten.

Det andra förslaget som jag hade väntat mig Marianne Jönssons stöd för i utskottsbehandlingen gäller glesbygdsstödets inriktning. I den frågan finns motioner från oss socialdemokrater samt från Moderaterna, Kds och Folkpartiet i länet. I motionerna tar man avstånd från den inriktning som anges i budgetpropositionen. Där slås nämligen fast att länsstyrelserna helt bör avstå från att ge glesbygdsstöd till kommunernas tätorter eller orter av liknande typ.

För Kalmar län är glesbygdsstödet den enda tillgängliga regionalpolitiska åtgärden. Som jag redovisat tidigare har vi på en mängd områden mycket ogynnsamma statistiska data i förhållande till andra län. Det gäller befolkningsutvecklingen, åldersstrukturen, utbildningsnivån, inkomstnivån osv.

Vi har i länet, vid fördelningen av glesbygdsstöd, uteslutit samtliga tätorter med mer än 2 000 invånare. Ytterligare en reducering har skett när det gäller den närmaste glesbygden intill tätorterna. Vi har just nu 88 tätorter jämnt spridda över länets yta. Om regeringens definition skulle gälla, återstår för länet en mycket liten yta som glesbygd. De områdena rymmer endast några få procent av länets befolkning. Med ett sådant betraktelsesätt skulle Kalmar län i huvudsak sakna glesbygd. Detta överensstämmer varken med befolkningens eller med vår uppfattning om länets förhållande. I själva verket råder en ganska stor överensstämmelse när det gäller levnadsbetingelser och service mellan den rena glesbygden och de mycket små tätorterna.

Antal företag som får glesbygdsstöd är för närvarande 90 per år. De livskraftiga projekten kommer i regel från de mindre tätorterna. Om man utesluter möjligheten till glesbygdsstöd för företagen i de här små tätorterna, kan man riskera en kvalitativ försämring av tillgängliga projekt.

Med tanke på vårt läns utsatta situation är det viktigt att glesbygdsstödet inte minskar. Jag tycker att det är rimligt att man även i fortsättningen lokalt får rätt att definiera begreppet glesbygd enligt tidigare riktlinjer. Jag hoppas att de utvärderingar som utskottet nu hänvisar till pågår skall ge länen rätt att utan centrala statliga pekpinnar definiera begreppet glesbygd.

Marianne Jönsson tog tidigare upp Mörbylånga sockerbruk och sade att det inte var pengar som saknades. Det är första gången jag hör en centerpartist säga att det i Kalmar län finns tillräckligt med pengar för sysselsättningsinsatser och regional utveckling. Detta skall jag noga anteckna och spara.

Vårt motionskrav handlar om ett uppdrag till regeringen, så att man gör särskilda insatser till dess annan sysselsättning har skapats. Det gäller alltså ansvarsfrågan och att sysselsättningsfrågan inte släpps förrän man har tillfredsställande lösningar. Jag önskar att jag kunde vara lika optimistisk som Marianne Jönsson, men med den ekonomiska politik som nu förs i vårt land minskar möjligheterna till ersättningsindustri betydligt.

Det är beklagligt att inte utskottet har tagit fasta på våra förslag. Vi tror på dem, herr talman, och vi kommer att upprepa dem.

Anf. 45 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Får jag börja med glesbygdsstödet, Lena Öhrsvik. Om Lena Öhrsvik hade läst de protokoll som vi riksdagsledamöter får för kännedom från länsstyrelsen om vi inte är ledamöter i länsstyrelsen, hade Lena Öhrsvik fått ta del av att länsstyrelsen har tagit avstånd från det som riksdagsledamöterna informerades om vid vår länsträff. Man hade nämligen gjort en alldeles för snäv tolkning. Det är kommuncentra det gäller och inga andra orter i länet. Därför måste jag fråga Lena Öhrsvik om hon inte ställer upp på den definition av glesbygd som vi har formulerat här i riksdagen och som riksdagen har ställt sig bakom. Vi anser att de här medlen inte skall komma själva kommuncentret till del, utan glesbygd och landsbygd till godo.

När det gäller ersättningsindustri för Mörbylånga sockerbruk skall jag be att få betona vad jag tidigare sade. Jag sade *just nu.* Just nu, i den lågkonjunktur som råder, är det inte pengar som är problemet när det gäller att skaffa ersättningsindustri för Mörbylånga sockerbruk. Det är inte meningen att detta stöd skall gå till andra insatser för sysselsättningsskapande åtgärder i Kalmar län, utan det är just ersättningsindustri för Mörbylånga sockerbruk som det avser. Där har vi i årets budget förslag om att det regionalpolitiska stödet på 12 miljoner skall delas jämnt mellan sockerbruket och länsanslaget. Det blir 6 miljoner på vardera. Sedan har vi de 1,75 miljoner som tidigare har gått till arealstöd till lantbrukarna. Det går nu direkt in i länsanslaget. Sockerbolaget har anslagit 10 miljoner för att hjälpa till att finna alternativ sysselsättning.

Här sätter fyra grupper, med landshövdningen som ordförande, till alla klutar för att hitta ersättningsindustri och alternativ. Det är naturligtvis inte lätt i den lågkonjunktur som vi befinner oss i, och som Lena Öhrsvik nog är medveten om att vi har hamnat i – inte oförskyllt, men på grund av både yttre omständigheter och det sätt som landet har styrts på under en längre tid.

Därför menar jag med detta att jag inte alls är nöjd med de regionalpolitiska medel som vi har fått. Men jag inser att vi måste dela upp medlen solidariskt över landet. Vi får vara nöjda. Vi har till vår sydostregion fått, och det är klart otillfredsställande, 4–5 % av den totala tilldelningen av stöd som har gått till länsanslagen. Detta gäller under en tioårsperiod, varav Lena Öhrsviks parti har varit vid makten i nio år. Jag anser att stödet är klart otillfredsställande och det har jag kanske med ett högt tonläge delgivit väljare och länsbor i olika sammanhang.

I övrigt vill jag säga till Lena Öhrsvik att jag ställer mig bakom den problembild som hon tecknar av länet. Jag har själv använt samma argument.

Anf. 46 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Marianne Jönsson behöver inte undervisa mig om hur många miljoner som går hit eller dit. Det står redan i vår motion. Det handlade inte om det. I motionen om Mörbylånga sockerbruk tas ansvarsfrågan upp. Vi menar att det är viktigt att inte vare sig riksdag eller regering släpper taget förrän man har sett att det finns tillfredsställande lösningar. Det var vad motionen gällde.

När det gäller tilldelning av medel till regionalpolitiska insatser eller andra

insatser, kommer jag mycket noga att följa Marianne Jönssons verksamhet och uttalanden framöver, när hon nu har en annan ansvarsposition än tidigare. Jag kan påminna om det paket som kom häromdagen när det gäller satsningar på vägar, osv. Hela sydostregionen fick inte en enda krona. Det handlar här om en satsning i storleksordningen 4–5 miljarder kronor.

Anf. 47 MARIANNE JÖNSSON (c) replik:

Herr talman! Först till det här med att inte släppa taget. När det gäller att finna ersättningsindustri till Mörbylånga sockerbruk, är jag den första att erkänna att vi som politiker har ansvar därför.

Jag har beklagat den här nedläggningen. Lena Öhrsvik vet själv hur turerna i vårt län har gått. Beslutet fattades utan att vårt parti och vissa länsföreträdare från Lena Öhrsviks parti ville det. Vi får emellertid finna oss i beslutet, och vi har lämnat över ärendet. Vi har ju förtroende för att våra länsföreträdare, med landshövdingen i spetsen, driver detta ärende med stor energi i förhoppning om att nya arbetstillfällen ges.

Jag vill dock än en gång upprepa att vi nu har den allra sämsta tänkbara situation att hitta ersättningsindustri på denna ö i denna lågkonjunktur. Öland är ju helt beroende av sitt jordbruk med dess binäringar. Vi har nu fått ett generöst ekonomiskt bidrag så att bönderna och sockerbruksarbetarna är nöjda. De får rikligt med medel för att transportera sockerbetor till Skåne. Pengar saknas det verkligen inte. Däremot saknas det människor med kreativa idéer och människor som vill satsa. Vi efterlyser företagssatsningar.

Lena Öhrsvik berörde i sin replik paketet som kom häromdagen. Jag är inte heller nöjd med det paketet. Vi får nu med alla till buds stående medel påverka vår regeringen, så att den i detta sammanhang uppmärksammar våra problem i sydost. De problemen är inte mindre än inlandskommunernas och Bergslagens problem. Det har den regionalpolitiska kommittén slagit fast, vilket vi framhåller som ett mycket starkt argument.

Anf. 48 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Herr talman! Med Marianne Jönssons många ord om att det saknas kreativitet och idéer, osv., borde hon ju stödja vårt förslag om ett projekt för företagsutveckling. Vi skulle då kunna hjälpas åt att göra någonting åt det här problemet. Jag hoppas att Marianne Jönsson tänker över förslaget. Vi kan kanske få hennes stöd nästa gång det blir aktuellt att behandla det.

Andre vice talmannen anmälde att Marianne Jönsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 49 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! I dessa ekonomiskt kärva tider är det kanske mer än någonsin nödvändigt med en aktiv regionalpolitik. Det har också regeringen tagit fasta på.

I en tid när man på många olika områden måste hålla igen, har regeringen föreslagit en icke oväsentlig höjning av det regionalpolitiska anslaget. Det är bra.

I detta betänkande finns det ett flertal positiva förslag att peka på. t.ex.

det utvidgade området för nedsättning av socialavgifter. Det är till hjälp för både befintliga och nystartade företag, främst för inlandet och norra Värmland. På dessa orter behövs det åtgärder av både selektiv och generell art. Inom det utvidgade området är det främst tjänstenäringen och jord- och skogsbruket som omfattas av den här nedsättningen.

En annan del som jag anser vara av stor betydelse är återinförandet av lokaliseringslånen. Vid tidpunkten för det regionalpolitiska beslutet år 1990 när dessa lån avskaffades fanns det nästan obegränsat med medel hos bankerna. I dag är som bekant förhållandena helt annorlunda. De senaste årens dramatiska kreditförluster har gjort att det är svårt att erhålla tillräcklig finansiering för olika projekt, inte minst när det gäller projekt i stödområden. Det är därför bra att lokaliseringslånen återinförs. Det kommer att behövas ytterligare riskkapital, och regeringen kommer senare med förslag när det gäller t.ex. nyetableringslån.

För att stödja småföretag och verksamheter ute i glesbygd är glesbygdsstöd ett bra stimulansmedel. I vad avser glesbygdsstödet har det skett en rejäl uppjustering. Högsta belopp för avskrivningslån har t.ex. höjts till 450 000 kr. och för uthyrningsstugor föreslås ett högsta belopp på 75 000 kr. Sist men inte minst har servicebidraget till lanthandeln höjts till 100 000 kr. Sammantaget har det gjorts betydande satsningar i regionalpolitiken.

När det gäller regionalpolitik är det väsentligt att ge småföretag förutsättningar att starta, växa och utvecklas. De förslag till en ny småföretagarpolitik som vi tog ställning till i riksdagen före jul var en början till en bättre näringspolitik. I förslagen fanns inslag av slopande av skatten på arbetande kapital, slopande av skogsvårdsavgiften, sänkning av arvs- och förmögenhetsskatten m.m. Förslag om en lindrigare beskattning av egenföretagare och handelsbolag bereds dessutom liksom införande av kvittningsrätten och flera andra saker. Det gäller alltså att skapa ett positivt klimat för småföretagen, vilka är spjutspetsen för en framtida god utveckling. Satsning på småföretag är egentligen det bästa vapnet mot arbetslöshet.

När det gäller stödområden har jag, och fler med mig, motionerat om att kommunerna Kristinehamn, Storfors, Degerfors och Karlskoga skall flyttas till stödområde 2. De här kommunerna har ett mycket besvärligt arbetsmarknadsläge, och de är för närvarande inplacerade i tillfälligt stödområde. Regionen har drabbats hårt av strukturomvandling – bara i Karlskoga har det försvunnit 8 000 arbetstillfällen och ytterligare 4 000 är hotade, och en omfattande minskning av arbetstillfällen planeras i Rörverket i Storfors, Degerfors Jernverk, Björneborgs Jernverk och Saab-Scania m.fl. Utskottet har avstyrkt den här motionen med motiveringen att stödområdesindelningen inte alltför ofta bör förändras, utan en mer långsiktig bedömning bör gälla. Jag får finna mig i det.

Det finns emellertid anledning att påpeka att de här kommunerna har stora bekymmer, och att det är viktigt att regeringen är observant på detta när ministern till våren ser över det här med tillfälliga stödområden. Det är viktigt att dessa kommuner också i fortsättningen kommer att inplaceras i tillfälligt stödområde.

Det finns också många andra områden i Värmland som har drabbats hårt av arbetslöshet, vilket vi emellertid får återkomma till vid ett annat tillfälle.

Regionalpolitik omfattar också mycket annat, som satsningar på kommunikationer, utbildning m.m. För Värmlands del är det viktigt att det kommer att ske satsningar på vägar och järnvägar. Vägarna E 18, 45:an, 61:an och 62:an har stora investeringsbehov, och en rad glesbygdsvägar behöver också upprustas. Det är viktigt att det kan ske så snabbt som möjligt. Järnvägssträckorna Stockholm–Oslo och Karlstad–Charlottenberg har också stora investeringsbehov. Det är nödvändigt att den kortaste järnvägssträckan mellan två huvudstäder håller en god standard.

Till kommunikationer hör också telekommunikationer. Även på det här området är det nödvändigt med omfattande investeringar. Tyvärr stoppades televerkets taxehöjningar, vilket gjorde att televerkets investeringar i Värmland till stora delar inte blev av. Det innebär att flera kommuner inte får sina AXE-växlar.

När det gäller utbildningsfrågorna vill jag nämna högskolan i Karlstad, som är en stor motor för hela länet. Att höja just utbildningsnivån och kompetensen är inte minst viktigt med tanke på integrationen med EG. Det är bra att högskolan tillförs nya resurser, och mer kommer att behövas.

Slutligen, herr talman, är det viktigt att ha en fungerande jordbruksnäring, om hela Sverige skall leva. Det är därför med tacksamhet som jag kan konstatera att regeringens förslag till stöd för jordbruket i norra Sverige har höjts till den nivå som beslutades av riksdagen år 1990.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 50 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag håller helt med om det som Kjell Ericsson sade beträffande de vägar som man behöver satsa på i Värmland och beträffande det bedrövliga med de satsningar som uteblev genom att televerket inte fick höja teletaxorna.

Det visade sig tyvärr omöjligt att få utskottet att gå med på en permanent stödområdesplacering för de fyra kommunerna Kristinehamn, Storfors, Degerfors och Karlskoga. Inget parti ville rucka på principen att vänta ett tag med en förändring av stödområdesindelningen. I utskottets skrivning lyckades man dock få in att utskottet inte förbiser de problem som finns i östra Värmland, liksom i andra regioner med uttalade svårigheter. Det påpekas även att regeringen har möjlighet att inplacera kommuner i s.k. tillfälligt stödområde. Denna möjlighet har också jag sagt att arbetsmarknadsministern bör ta till vara.

Anf. 51 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Jag håller med Isa Halvarsson här. I och med att det inte går att få dessa kommuner inplacerade i stödområde 2, är nästa steg tillfälligt stödområde. I detta läget är det bra att det här ses över så fort som möjligt, så att man i de aktuella kommunerna kan få besked och vet hur man skall planera. Det är bra med långsiktiga lösningar. Jag nöjer mig med utskottets förslag.

Anf. 52 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Kjell Ericsson talade om att televerket inte kommer att investera i den tidigare planerade takten och att beslutet om att televerket inte

hade frihet från den 1 januari 1992 att självt fastställa sina taxor skulle ha medfört en drastisk nedskärning av investeringarna. Båda dessa påståenden är falska och felaktiga. Det har också bekräftats i den senaste tidens förhandlingar inom televerket när det gäller permitteringar att de aviserade permitteringarna inte har med dessa frågor att göra. Det är vissa strukturella och konjunkturella skäl som har gjort att televerket överväger att dra ned på investeringstakten.

Nu vidhåller man att man skall investera i tidigare planerad takt. Jag tycker ändå det är viktigt att få ut den informationen. Om nu Centerpartiet tror att man har några politiska poäng att tjäna på att måla upp en falsk bild som säger att televerket inte kommer att investera i skogslänen, kan jag bara säga att det kommer att skapa negativa förtecken för skogslänen och industrins intresse att investera där. Vi bör i stället markera att televerkets investeringar skall ske i tidigare planerad takt. Det innebär, och det måste regeringen se till, att också näringslivet i skogsbygderna får tillgång till en modern teleteknik.

Anf. 53 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Jag bor som bekant i ett skogslän, Värmland. Omedelbart efter det här beslutet kontaktades länsstyrelsen i Värmland, som fick beskedet att det tyvärr på grund av beslutet inte går att genomföra planerade investeringar i Värmland. Det var en rad företag som skulle investera i vårt län – vi skulle bl.a. få AXE-växlar – men allt sköts upp till framtiden. Den direkta orsaken till detta var att man inte fick ändra taxorna. Det beskedet gick direkt till länsstyrelsen.

Anf. 54 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag beklagar att televerket har spelat ett så högt spel i denna fråga och medverkat till en sådan uppfattning. Nu har regeringen och de borgerliga partierna utnyttjat detta till max. Det har skadat och skadar skogslänen och glesbygderna.

När det nu avslöjats och när televerket kastat masken, som det heter i senaste numret av Statsanställd, är det väl angeläget för oss alla att försöka beskriva fakta och inte skapa intrycket att televerket nu överger skogslänen. Det kommer i så fall att innebära att också näringslivet överger skogslänen.

Anf. 55 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har definitivt inte försökt göra politik av den här saken. När vi fick det här beskedet på länsstyrelsen var alla partier lika ledsna över det. Det viktiga är att få investeringar i glesbygden – där håller jag helt med Georg Andersson – så snart som möjligt för att bygga ut televäxlar och olika telekommunikationer. Det är väsentligt i alla delar av vårt län och i många andra skogslän.

Som sagt: I det här fallet fick vi ett klart besked om orsaken. Det är ingenting som vi vill göra politik utav. Vi vill ha investeringar till stånd. Det är det viktigaste för oss.

Anf. 56 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Socialdemokraterna från Värmland har i motion A456 beskrivit arbetsmarknadsläget i länet och också lämnat förslag till åtgärder för att förbättra sysselsättningen. Tyvärr har inte utskottet tagit fasta på våra förslag.

Särskilt bekymmersamt är det, som påpekats tidigare av Kjell Ericsson, att Kristinehamn, Storfors, Karlskoga och Degerfors inte placeras in i stödområdet. De här kommunerna är tillfälligt inplacerade i stödområdet. Situationen har tyvärr inte förbättrats, och det är därför nödvändigt att i den översyn som nu aviseras av regeringen och som kommer under våren placera dessa fyra kommuner in i stödområdet.

Den tillfälliga inplaceringen upphör den 30 juni i år. Att dagens betänkande inte innehåller besked om hur fortsättningen blir skapar naturligtvis stor ovisshet i de fyra berörda kommunerna.

Kristinehamn, Karlskoga, Degerfors och Storfors utgör en gemensam arbetsmarknad, och förändringar i näringsstrukturen på en av orterna påverkar de övriga. Enkelt uttryckt: Det som händer i Karlskoga får återverkningar på de tre övriga kommunerna.

Det räcker inte att de här kommunerna är tillfälligt placerade i stödområdet. För närvarande utgår ju inte sysselsättningsbidrag. Strukturen i dessa kommuner är sådan att vi har alldeles för få tjänsteföretag. Man etablerar sig inte gärna inom tjänstesektorn i den här delen av landet, eftersom man inte kan dra nytta av sysselsättningsbidrag.

Situationen i östra Värmland är för närvarande dyster. Varsel presenteras varje vecka. Inga nyanställningar förekommer. Vid de arbetsplatsbesök som jag gjort under den senaste tiden har det framkommit att man alldeles uppenbart är undersysselsatt. Orderböckerna är mycket tunna.

Byggarbetslösheten i Värmland är för närvarande 21 %. Skogsarbetarna har ungefär lika hög arbetslöshet. Var fjärde skogsarbetare i norra Värmland går utan jobb. Nu är det flera stora hotell som står inför konkurshot, och vägstationer dras in.

Situationen i Hagfors är minst sagt bekymmersam. Där gäller varsel 340 anställda. Vi har tidigare i flera motioner och anföranden här i kammaren anfört att regeringen måste ta ansvaret för situationen.

Mest skrämmande är ändå de varsel som ligger och som aviseras inom den offentliga sektorn. Det handlar om kommunanställda och landstingsanställda. Det är kvinnor inom vård och omsorg som inte längre har en trygg anställning på grund av indragningarna i kommun och landsting. Det är naturligtvis en effekt av de minskade inkomster som kommunerna kommer att få, när den borgerliga regeringen skall dra in höga belopp från den offentliga sektorn. I norra Värmland varslades för några dagar sedan 325 sjukvårdsanställda. Hos oss är besvikelsen naturligtvis stor när vi förra veckan fick beskedet att regeringen inte beviljat medel till Laxfond Vänern.

Vi är oroade över vad som kommer att hända med Vänersjöfarten. Efter de utredningar som gjorts är det nödvändigt att gå från ord till handling. Det har tidigare varit debatt här i kammaren om denna fråga.

Goda och funktionella kommunikationer är naturligtvis en förutsättning för att näringslivet skall kunna utvecklas. När det gäller de värmländska

järnvägarna måste därför förbindelsen Kil–Charlottenberg förstärkas. Gör man inte det, finns det stor risk för att vi förlorar länken till Oslo. Vi skall naturligtvis i stället stärka möjligheterna att fördjupa samarbetet i en ny europeisk region.

I höst kommer snabbtåg att trafikera linjen Stockholm–Karlstad. Det är en positiv infrastruktursatsning. Men vi behöver också en ny flygplats för att ersätta den gamla, som är utdömd och som inte går att bygga ut. En ny flygplats kräver finansiering från staten. Det finns flera vägprojekt som ligger färdiga att påbörjas, men statsbidrag saknas. Kunde vi sätta i gång med de här färdigprojekterade vägbyggena skulle arbetslösheten kunna minskas.

Infrastruktur är också utbildning. Den förra regeringen föreslog att Värmland skulle bli försökslän för att förlänga gymnasieskolans tvååriga yrkeslinjer till treåriga linjer. Försöket har slagit mycket väl ut, och vi kommer i Värmland att successivt utbilda en mycket kompetent arbetskraft. Men vi ser med förskräckelse på nedskärningarna inom vuxenutbildningen. Jag instämmer i det som anfördes här tidigare av Inger Hestvik när hon talade om vuxenutbildningen och dess betydelse för kvinnor i skogslänen.

För att Värmland skall bli en konkurrenskraftig landsända krävs också att högskolan får examensrätt för den nya magisterexamen. Om det inte blir så, kommer vår högskola att degraderas och inte locka till sig vare sig studenter eller lärare som ser sambandet grundutbildning–forskning som en förutsättning för utbildning av hög kvalitet.

Värmland är ett län med mycket goda förutsättningar. Vi har egentligen ett centralt läge, en välutbildad arbetskraft, oerhörda tillgångar av orörd och vacker natur. Vi vårdar och utvecklar vårt kulturarv, och teater- och musiklivet blomstrar. Bildkonstnärer flyttar mycket gärna till vårt län. Vi har lyckats att ställa om vårt näringsliv från de gamla brukens tid till diversifierad och mångsidig sysselsättning.

Värmland behöver också insatser från stat och regering. Det gäller utlokaliseringar av ny statlig verksamhet. Det gäller stöd till utbyggnad av infrastrukturen och utveckling av högskolan.

Herr talman! Det mest akuta, som jag ser det, är att regeringen vid det aviserade förslaget om stödområdesindelningen tar hänsyn till situationen i dessa fyra kommuner, Kristinehamn, Storfors, Karlskoga och Degerfors.

Anf. 57 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Det finns mycket i Kristina Svenssons beskrivning av Värmland och Värmlands problem som jag kan instämma i. Nu lever vi i en lågkonjunktur som är internationellt beroende och förvärras av de strukturproblem som vi har i vårt land.

När man från socialdemokratiskt håll talar om en stram nedskärning är det ändå fråga om en budget som inte är i balans utan har ett underskott med 70 miljarder. Långtidsutredningen, som alldeles nyss kom, är inte precis författade av borgerliga företrädare, men där visar man på att den avgörande förutsättningen för att svensk ekonomi långsiktigt skall komma stärkt ur den här processen är att den kommunala konsumtionsökningen stoppas, att verksamheterna rationaliseras med hjälp av konkurrens och ökad egenbetalning samt att de stora sociala försäkringssystemen görs om. Att man inte

bara kan ösa på i den kommunala ekonomin beror ju inte på ren illvilja, utan vi måste helt enkelt för att klara den långsiktiga situationen, och också för att förbättra för kvinnorna på sikt, föra en annan ekonomisk politik.

T.o.m. Kjell-Olof Feldt har nyss skrivit att ifall den officiella socialdemokratiska ekonomiska politik som nu förs skulle omsättas i handling, skulle det vara livsfarligt för Sverige. Jag tycker att Kristina Svensson skulle tänka på det.

Anf. 58 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det mycket handlar om hur man fördelar resurserna, Isa Halvarsson. Jag skulle vilja veta vad hon vill säga till de 325 personer, varav säkert 300 är kvinnor, i norra Värmland som nu har blivit varslade och förmodligen kommer att förlora sina jobb.

Jag är helt på det klara med att man måste se över offentlig verksamhet och driva den rationellt, men jag kan aldrig acceptera att vi i ett sådant län som Värmland inte skulle ha den offentliga verksamheten som bas för vård och omsorg.

Anf. 59 ISA HALVARSSON (fp) replik:

Herr talman! Regeringen har i sina arbetsmarknadspolitiska målsättningar klart uttalat att man inte kommer att tolerera långtidsarbetslöshet och att den skall gå hand i hand med den ekonomiska politiken, som verkligen syftar till att få fart på Sverige.

De treåriga gymnasieutbildningarna i Värmland fortgår. Vi har från utskottens sida i riksdagen föreslagit att 300 milj.kr. skall läggas på för komvux och folkhögskolor. Det innebär en viss besparing, men vi menar att det måste finnas ett omvandlingstryck också på dessa sektorer.

Till och med Berit Rollén på AMU tycker faktiskt att omvandlingstrycket är för litet. Hon menar att man skulle kunna rationalisera mycket mera. På kort sikt vet vi inte om det kan ske, och vi har därför föreslagit dessa ytterligare 300 milj.kr. till komvux och folkhögskolor, just med tanke på kvinnorna.

Anf. 60 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att anföranden som ledamöterna håller ute i salen skall framföras från den egna bänken.

Anf. 61 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av det som Isa Halvarsson har sagt i repliken till Kristina Svensson. Vad gäller problembeskrivningen av vår lågkonjunktur, våra strukturproblem och vår dåliga ekonomi vill jag peka på att vi nu har 70 miljarder i budgetunderskott. Då går det inte att ösa ut hur mycket som helst, utan man måste se efter vad man kan spara in på. Detta leder till förslag om en del nya möjligheter. Kommunerna har fått möjligheter att starta alternativ med privata inslag.

Det är helt klart att den offentliga vården och omsorgen kommer att vara basen också i fortsättningen i Värmland, men det ges nu möjligheter till pri-

vata inslag häri, och jag tror att både de som skall ha vård och omsorg och de som bedriver den kommer att ha nytta av detta på sikt.

Jag tror inte att utbildningen på de treåriga linjerna har påverkats i Värmland, utan den pågår precis som vanligt.

När det gäller komvux vill jag peka på att man har återfört 300 miljoner dels till komvux, dels till folkhögskolorna.

Jag kan hålla med Kristina Svensson om att Värmland har goda förutsättningar. Vårt län ligger bra till. Vi har bra människor och kreativa krafter, och vi skall klara av svårigheterna, trots att det är jobbigt just nu. Jag håller också med om att vi måste arbeta vidare med utlokaliseringen av statlig verksamhet. Det är likadant med utvecklingen av högskolan, som vi är överens om. Det finns inga som helst meningsskiljaktigheter i den frågan.

Jag vill vidare beträffande vägprojekten säga att många av dem tyvärr inte är färdigprojekterade. Riksväg 61 förbi Kil är ett stort projekt, som inte blir färdigprojekterat förrän i början av nästa år. Därefter kan man börja bygga. På många ställen är projekteringen inte färdig, och i de sammanhangen måste vi driva på.

Anf. 62 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! I mitt anförande tog jag upp utbyggnaden av den treåriga gymnasieskolan i Värmland som ett mycket positivt fullskaleförsök. Det är en av de positiva faktorer som gör att Värmland kommer att ha en mycket väl utbildad arbetskraft.

När det gäller komvux, folkhögskolorna och folkbildningen, dvs. vuxenutbildningen, är nedskärningar att vänta. Detta drabbar mycket hårt dem vilka som vuxna vill skaffa sig utbildning och som i förlängningen vill satsa på en ny yrkesverksamhet.

Jag vet att man i utskottet har försökt att förbättra det ursprungliga förslaget, men fortfarande kvarstår stora brister. Egentligen har ni såvitt jag förstår bara flyttat om pengar.

Situationen inom den offentliga verksamheten är mycket allvarlig i Värmland. Det gäller inte bara i landstinget, som står för det varsel i norra Värmland som jag har talat om, utan i de flesta kommuner. Det är kvinnor inom vård och omsorg som drabbas av detta, och de har inte några alternativ. Jag förstår inte vilka privata alternativ som kvinnorna i norra Värmland har. Det vore bra att få veta det här.

Det är intressant att ni inte nämner någonting om hur vi t.ex. skulle kunna få ned den stora byggarbetslöshet som vi har i Värmland. Det finns möjligheter att t.ex. sätta i gång skolprojekt. Det finns skolor som verkligen har behov av renovering, men det behövs statsbidrag för att dessa projekt skall komma i gång.

Anf. 63 KJELL ERICSSON (c) replik:

Herr talman! Det är bra att vi kan ha de treåriga gymnasieutbildningarna i Värmland. Det är nytt för oss och kan höja kompetensnivån på olika nivåer, både inom gymnasieskolan och inom högskolan.

När det gäller komvux har utskottet föreslagit att medel skall återföras till denna, så att i princip de studier som tidigare bedrevs inom komvux och folk-

högskolor kan fortsätta. Med en viss effektivisering kan man i princip bibehålla utbildningen oförändrad. Det är bra att utskottet har ändrat detta. Med det ursprungliga förslaget hade man kanske hamnat snett, men med den nu föreslagna ändringen kommer det att gå bra.

Byggarbetslösheten är ett bekymmer. Man skall inte bygga nya lägenheter i detta läge. Många sådana och många kontor står tomma i dag. Däremot är det mycket på gång när det gäller reparationer. Det finns många exempel i Värmlandskommunerna på att skolor och vårdhem skall byggas om, och landstinget skall göra likadant. Därtill kommer en hel del ROT-projekt. Mycket kommer alltså att sättas i gång under den närmaste framtiden.

Anf. 64 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Det är utmärkt att Kjell Ericsson lovar att det kommer att sättas i gång en hel del projekt i Värmland inom byggnadssektorn, både skolprojekt och ROT-projekt.

Jag har inte talat om att det skulle byggas nya bostäder, utan om att det finns ett behov av att restaurera och renovera det befintliga beståndet. Inom det befintliga beståndet finns det också mycket stora behov av att förnya t.ex. vatten- och avloppsledningar, projekt som skulle kunna realiseras om det fanns pengar för detta.

Anf. 65 JOHN ANDERSSON (v):

Herr talman! Det är vanligt, och det sker även i dag, att man i den regionalpolitiska debatten avgränsar regionerna i län. Jag tänker frångå den vanan och säga några ord om en länsövergripande region, den som brukar kallas norra inlandet.

Det är en region som under mycket lång tid har fått vidkännas en mycket stor befolkningsminskning. Detta har självfallet fått till resultat att det i vissa områden är långt kvar till regionalpolitikens mål, nämligen att ge människor tillgång till arbete, service, bostad, kultur och god miljö oavsett var de bor i landet. I utskottets betänkande finns länsvisa redovisningar bl.a. av befolkning och arbetslöshet. En redovisning av vad som skett inom norra inlandet, gärna över en lång period, skulle ha visat på de verkliga obalanserna i regionalpolitiken.

Nu kan det även räcka med att visa på de skillnader som man kan finna om man delar upp mitt hemlän, Västerbotten, i kustland och inland. Länet som helhet har haft en mycket bra befolkningsökning, hela 9 000 personer under en tioårsperiod. Men de åtta inlandskommunerna har under samma period haft en befolkningsminskning med 2 200 personer, trots att kommunerna under de senaste åren kunnat förbättra sina siffror genom att ta emot flyktingar. Det har varit skiftande takt i avflyttningen från denna region, men det har pågått en ständig avflyttning sedan 1950-talet.

Man brukar peka på olika åtgärder som sätts in för att hjälpa de regioner som har problem. Visst förekommer det sådana åtgärder, och vi har här stödområden med olika stödformer, men nog är det en berättigad fråga om det inte råder obalans mellan de åtgärder som vidtas inom regionalpolitikens ram och den förda politiken i övrigt. Att både bygga och riva samtidigt har ju aldrig medfört att huset blivit färdigt.

Något som förenar det länsöverskridande området norra inlandet är att våra traditionella basnäringar haft och fortfarande har en stor betydelse för regionen.

Riksdagens beslut förra veckan att den statliga gruvprospekteringen skulle upphöra var ett beslut som på flera sätt står i motsättning till de regionalpolitiska målen och till det som man säger sig vilja uppnå med alla de åtgärder man sätter in. För det första kan detta beslut vara början på slutet för en hundraårig näring. Det var inte enbart fråga om ett regionalt intresse, utan gruvnäringen har självfallet också ett nationellt intresse.

I det norra inlandet får beslutet omedelbara konsekvenser för inlandskommunen Malå, där ett sextiotal personer mister sina jobb. Hur det blir när nuvarande gruvor nedläggs och inga nya öppnas, kan man bara sia om. Nog borde det väl ha varit i överensstämmelse med den regionala målsättningen att man fortsatt med den statliga prospekteringen.

Förändrade villkor för skogsbruket kan också få svåra följder för den här regionen. Vi är nu dessutom inne i en lågkonjunktur. Skogsavverkningarna kommer att upphöra först i de områden som ligger längst bort från industrin. Det är ett förhållande som vi kanske måste godta, för så fungerar marknaden. Men regeringen har ju också föreslagit att man skall ta bort en del bidrag som utgår till skogsbruket, bl.a. bidraget för byggande av skogsvägar.

Det är ett förslag som jag tycker är felaktigt, ur flera synpunkter. I utskottsbetänkandet talas det mycket om att satsa på infrastruktur. Att bygga skogsvägar är just en sådan satsning. Satsningar inom skogsbruket skulle kunna bli en viktig beståndsdel både när det gäller att uppnå de regionalpolitiska målen och för att i nuvarande läge lindra den höga arbetslösheten.

Tyvärr ser vi här liksom inom andra sektorer att besluten går emot varandra. Det finns ytterligare propåer om ändrade villkor för skogsbruket. Bl.a. talas det om att virket skall betalas fritt industrin. Skulle det bli verklighet, att skogsbruket i inlandet skulle betala frakten av virket, då kommer den definitiva dödsstöten att utdelas mot denna näring i inlandet.

Skogsnäringen svarar i dag för ett årligt exportnetto på över 50 miljarder kronor. Nog borde det få till resultat att åtgärder på detta område fick större utrymme inom regionalpolitiken än vad som i dag är fallet.

De statliga företagen, som för norra inlandet har betytt och fortfarande betyder mycket för sysselsättning och överlevnad, skall nu säljas ut och privatiseras. Här har man åter fattat ett beslut utan att fundera över vad det innebär regionalpolitiskt. Man borde ju ha funderat åt det andra hållet, nämligen hur man skulle kunna i ännu högre grad använda dessa statliga företag för att göra regionala insatser. Från vattenkraftens vinster skulle man ha kunnat ge återbäring till kommunerna, för att t.ex. utveckla näringslivet. Domänverket skulle kunna ges en aktivare roll på ett flertal områden, göra insatser på regionalpolitikens område.

Herr talman! En dag varje år diskuterar riksdagen regionalpolitik och de insatser som görs – ja, även de åtgärder som lyser med sin frånvaro. Hur skulle det vara, om regionalpolitikens målformulering fick utgöra en ledstjärna för de beslut som fattas under riksmötets övriga dagar? Förvisso skulle detta innebära helt förändrade förutsättningar för norra inlandet, kanske för hela vårt land.

Anf. 66 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Sverige är ett land i Europa, inte ett isolat för sig. De stora städerna har genom världshistorien alltid varit centra för den utveckling och den kultur vi har fått. Atén, Rom, Florens, Paris och New York är exempel på detta. Men även på nationell nivå kan man se precis samma bild.

Sverige behöver få i gång tillväxten igen, och där behövs förvisso också de starka regionerna. Det kommande EU, den europeiska unionen, innebär för Europas del slutet på nationalstatsepoken. Det är storstadsregionerna som kommer att bli centra, oberoende av nationsgränserna, och de behövs.

Vad är det som skapar tillväxt och styrka i en region? Det är framför allt universiteten för forskning och utveckling, det är infrastruktur för människors möten och då främst flyg, och det är kreativitetsskapande kulturliv. Det är detta som blir nyckelfrågorna under nästa sekel.

Storstadsutvecklingen är en kärnfråga, och man får inte urholka storstadsregionerna, om vi skall garantera en tillväxt i det här landet. De är nu i kris med stor arbetslöshet och rader av konkurser. De kan inte urholkas mer. De måste få möjligheter att utvecklas igen.

Vi har en enda stark storstadsregion i vårt land, och det är Stockholm–Arlanda–Uppsala-axeln. Den har varit nyckeln till Sveriges framgångar, men den är ingen outsinlig mjölkkossa. Det finns en framsynt moderat Stockholmsmotion i år som hade varit värd ett bättre öde än den avsågning som den har fått i utskottet.

Skåne i förening med Sjælland kan med Öresundsbrons tillkomst bli Europas femte K-region, om den får möjligheter till den utvecklingen. Göteborgsregionen har också goda utvecklingsmöjligheter.

Att ge de här resurscentra en möjlighet till att bli kreativitetspooler och utvecklingscentra måste vara det viktigaste inslaget i en politik för starka regioner i det kommande Europa, och det skapar i sin tur resurser för hela landet. Det ger möjligheter att skapa välfärd och utveckling i alla delar av vårt land.

Nya produkter skapas och utvecklas i kreativa miljöer, i storstadsregioner, men tillverkningen kan sedan spridas över hela landet.

Den vänliga men till intet förpliktigande skrivning som min motion har fått i utskottet är jag väldigt tacksam för, men den löser inte problemet med att skapa regioner som kan konkurrera ute i Europa. Storstadsregionerna måste åter få utvecklingsmöjligheter – för hela landets skull. Det är inga märkvärdigheter som behövs, och de är inte särskilt resurskrävande heller.

Forskningsresurserna måste koncentreras till universiteten och de stora högskolorna, om de skall skapa tillräcklig kreativ massa och ge grund för goda och kraftfulla forskarbyar. Öresundsbron, som är självbärande, måste också fram för Skåneregionens utveckling, och flyget måste släppas fritt och befrias från monopolet. En regional översyn som ger oss naturliga och större regioner med bättre planeringsmöjligheter måste till.

En ny regional indelning för nästa sekels behov, inte för 1600-talets, är nödvändig för att optimera den här utvecklingen. Den behövs för att inte de nuvarande statliga decentraliseringsåtgärderna skall bli okoordinerade och förfelade. Men den behövs framför allt för att ge möjlighet till en samordnad

planering för framtiden av kreativitetspooler, tillverkningscentra och rekreationsområden inom regionerna.

Glesbygdsstödet behövs, men det får inte kväva de regioner som skall stå för den tillväxt vi så väl behöver i landet. Det är de som ger oss råd även till den konventionella regionalpolitiken.

En regionalpolitik som ger tillväxtmöjligheter i storstadsregionerna är faktiskt i dag den viktigaste form av regionalpolitik som vi kan bedriva. Hela Sverige skall leva, även storstäderna, i den framtida europeiska gemenskapen, precis som Anders G Högmark sade.

Anf. 67 KARL HAGSTRÖM (s):

Fru talman! I detta betänkande behandlas regionalpolitiken i de delar som bl.a. är så viktiga för Gävleborgs län.

I Gävleborgs län har vi de stora tunga basindustrier som Sverige har haft så stor nytta av i vårt samhällsbygge. I ett län som har den typen av näringsliv är det inte okänt, att om man skall vara konkurrenskraftig måste man strukturrationalisera. Det är ett av leden i åtgärderna för att stärka den internationella konkurrensen.

Men för framtiden behövs även andra insatser av mer nationell karaktär. Då tänker jag på infrastrukturåtgärder såsom järnvägar, vägar, utbildning och en rättvis fördelning av utlokaliseringar av olika slag för att motverka de i vissa fall negativa effekter som uppstår i industrilän där strukturförändringar är nödvändiga men slår hårt mot sysselsättningen.

Herr talman! Utlokalisering är en metod i regionalpolitiken. Även den här gången kan Gävleborgs län åse hur utlokalisering, som är det komplement som behövs, går oss förbi till förmån för storstadsintressen. Ett exempel på detta är placeringen av folkhälsoinstitutet.

Även denna gång kan Gävleborgs län åse hur högskolans lokalbehov schakras bort i samband med den planerade nedläggningen av I 14. Det är förödande för ett industrilän som behöver en bra och än bättre utbildning av olika orsaker.

Som industrilän har vi fört statistik som bl.a. visar att vår utbildningsnivå är bland de lägsta i hela landet. Det finns färdiga planer på en ny- och utbyggnad av högskolan i Gävle–Sandviken. Nu får man kanske vänta till år 1994 och 1995 innan det mycket sämre alternativet för kasernsplacering kan genomföras. Vi är förtvivlade, herr talman.

När det gäller de av både den förra och den nuvarande regeringen anvisade medlen för infrastruktursatsningar på järnväg med snabbtåg mellan Stockholm och Sundsvall och vägförförbättringar av E 4:an på sträckan Söderhamn–Hudiksvall är det fråga om bra projekt. De är redan beslutade. Men vi är inte nöjda med den låga penningnivån, inte minst för sysselsättningens skull. Dessa omfattande projekt är av stort värde för vårt län.

Herr talman! Den stora nedgången inom byggsektorn är också mycket oroande för vårt län. Gävleborgs län har nu så stor åderlåtning att det finns stor risk för att de åtaganden som behövs för samhällsbygget av infrastrukturell karaktär inte kan genomföras av egen kraft, utan krafter måste komma utifrån. En sådan åtgärd är inte någon bra lösning ur någon synpunkt för ett bra industrilän.

Herr talman! Jag kan inte låta bli att än en gång betona behovet av infrastrukturinvesteringar i Gävleborgs län. Som alltid när en lågkonjunktur drabbar vårt land visar sig Gävleborgs län mycket sårbart. Länet har i dag landets högsta arbetslöshet. Värst är det för byggnadsarbetarna där arbetslösheten ligger på omkring 30 %. De är tätt följda av ungdomsgrupperna.

Den höga arbetslösheten är dock inte enbart ett resultat av lågkonjunkturen. Den kan till betydande del hänföras till de långsiktiga strukturella problem som vi har i Gävleborgs län.

Länets storföretag genomför stora omstruktureringar av verksamheten. Det senaste exemplet är Stora Cell AB, som i början av januari i år varslade 500 anställda i Skutskär och Norrsundet om uppsägning. Massafabriken i Vallvik läggs ned. Televerkets, vägverkets och postverkets regionkontor i länet har lagts ner och flyttats från länet. Inom loppet av senaste året har 480 arbetstillfällen försvunnit.

Totalt har under det senaste året nära 5 000 personer i Gävleborgs län förlorat sina arbeten. Under innevarande vinter och vår beräknas ytterligare 2 000 tillkomma. En arbetslöshet på 7 % eller därutöver är tyvärr en dyster realitet senare i vår om inte kraftfulla motåtgärder nu sätts in.

Hela Sverige skall leva! Den formuleringen är ett citat från förra höstens regeringsförklaring, och den har använts flitigt här i kammaren. Dessutom har riksdagen vid flera tillfällen slagit fast allas rätt till arbete var man än bor i landet. Det är långtgående och riktiga regionalpolitiska mål som förpliktar. Samhällets – statens – ansvar är stort för att detta politiskt övergripande mål skall kunna uppfyllas i alla delar av Sverige.

Anf. 68 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! Dagligen kan jag och andra sörmlänningar läsa i våra tidningar och höra på lokalradiosändningar. Vi får rapporter om ett ökat antal företagsnedläggelser, arbetslöshet och ungdomar som flyr länet på grund av dåliga utbildningsmöjligheter.

Arbetskraften flyr staden, skriver tidningen Folket i Eskilstuna och konstaterar att det framför allt är ungdomar mellan 18 och 24 år som söker sig från kommunen i hopp om att få utbildning eller arbete på annat håll. Situationen är ungefär likadan i alla de andra kommunerna.

Från länsarbetsnämnden får vi uppgifter som talar om för oss att arbetslösheten kostar länet 7 milj.kr. om dagen. Vi upplevde ungefär samma förhållanden under slutet av 70-talet. Så här kan det inte få fortsätta. Människors oro ökar. Risken för passivisering och håglöshet är mycket påtaglig.

Herr talman! Jag talade för någon tid sedan med en arbetslös byggnadsarbetare. Han är en av 881 arbetslösa, eller 23,8 %, inom byggbranschen. Han berättade att hans fru kommer att bli arbetslös om någon månad och att den 23-årige sonen, som också han är byggnadsarbetare, blir arbetslös efter sommaren. Den 19-åriga dottern som går ut ur gymnasiet kommer också hon att mötas av arbetslöshet.

I december förra året saknade 7 000 sörmlänningar arbete och 3 500 var föremål för olika former av arbetsmarknadsåtgärder. Till detta, herr talman, skall läggas att 3 000 jobb helt har försvunnit under de senaste åren. Det handlar då om arbeten som aldrig mer återkommer.

Vad är det då som orsakar denna mycket svåra och allvarliga situation? Det är framför allt två faktorer, dels en mycket kraftig strukturomvandling, dels ett allt sämre konjunkturläge.

Herr talman! Fortfarande förestår stora omställningar inom länets näringsliv och på arbetsmarknaden. Vårt läns näringsliv präglas mycket starkt av en basindustri med tyngdpunkten lagd inom järn- och stålområdet. De mindre företagen i länet är i huvudsak underleverantörer till de större tillverkningsindustrierna inom bl.a. bil- och försvarsmatrielindustrin. Det är industrier som mycket väl vet vad kriser vill säga. Denna ensidiga struktur ger mycket begränsade expansions- och utvecklingsmöjligheter.

Vad som behövs är en utveckling mot en mer sammansatt näringslivsstruktur som kommer att bli helt avgörande för länets framtid.

Herr talman! Det är utifrån det här perspektivet som regionalpolitiska insatser blir helt avgörande. Det krävs helt enkelt en strategi för att bryta den nedgång som vi nu är inne i. Det bör vara en strategi som gör att omställningar kan ske i socialt acceptabla former och att den långsiktiga konkurrensförmågan stärks.

Vi har i vår motion A417 pekat på åtgärder som vi socialdemokrater menar behövs för att utveckla och inte avveckla vårt län. Det handlar om utbildning. Fler utbildningsvägar måste bli tillgängliga. Det gäller områden som ökad lärarutbildning, fler ingenjörsutbildningar med inriktning mot el, kemi, miljö och ekologi samt utbildningar inriktade mot socialt arbete.

Vi behöver ta ett helhetsgrepp när det gäller verksamheten vid Studsvik Energiteknik för att ta till vara de forskningsresurser som finns för att utveckla en bred verksamhet med inriktning på miljö/teknik och energi/miljö. Vi behöver se till att kortare högskolekurser kan erbjudas på flera orter i vårt län.

Herr talman! En bra regionalpolitik kräver också bra kommunikationer. Kommunikationerna är en nyckelfråga för Sörmlands utveckling. Det berör alla de stora transportområdena väg, järnväg, flyg och sjöfart. Vi kan konstatera att det föreligger mycket stora investeringsbehov framför allt inom väg- och järnvägsnäten. De två stora Europavägarna E 3 och E 4 samt övriga riksvägnätet sammantaget är fortfarande det sämsta i hela vårt land.

Herr talman! Om vi vill låta fler orter som Katrineholm, Flen och Vingåker få leva och utvecklas behövs det satsningar på vägar och förbifarter som gör att man i dessa kommuner inte begränsas i sitt utvecklingshänseende, utan får möjligheter att leva vidare och bli bättre. Vi behöver se till att Svealandsbanans förverkligande ges högsta prioritet för att Eskilstuna skall kunna överleva och utvecklas som en viktig ort i Mälardalen.

Herr talman! Jag tvingas tyvärr konstatera att knappast något av det som vi fört fram i vår motion har hörsammats. Nu handlar det mer om att privatisera och sälja ut viktiga gemensamma resurser. Men den politiken, herr talman, löser inte de problem som vårt län står inför.

Jag sade i min inledning att arbetslösheten i Sörmland kostar 7 milj.kr. om dagen. Om jag räknar om detta innebär det att det har tickat ut 30 000 kr. mer för arbetslösheten under den tid som jag har talat. Låt mig ge ett gott råd till regeringen. Se till att man pratar litet mindre och handlar litet mer. Det skulle faktiskt ge bättre resultat.

Jag har med det här inlägget velat peka på några av de mycket allvarliga problem som föreligger i mitt hemlän. Jag har velat peka på de åtgärder av regionalpolitisk karaktär som vi socialdemokrater menar behövs för att vända pessimism till optimism. Det är åtgärder som ger både arbete, bra utbildning och bra kommunikationer. Det är åtgärder som utvecklar våra kommuner och gör det möjligt att leva, bo, verka och utbilda sig i Sörmland.

Herr talman! Jag ber att få instämma i de socialdemokratiska reservationerna som lämnats till detta betänkande.

I detta anförande instämde Alf Egnerfors (s).

Anf. 69 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag ber att få inleda med att instämma i Bertil Perssons anförande när det gäller vikten av att satsa på storstadsregionerna och skapa möjligheter för dem att växa.

I det här betänkandet behandlas motion A434 som handlar om Skåne och Skånes förutsättningar. Alla de fyra liberala riksdagsledamöterna från Skåne står bakom motionen. Jag vet att det kanske inte är så vanligt att gå upp och tala om en motion av det här slaget, men jag dristar mig ändå att göra det. Jag tycker nämligen, herr talman, att motionen med alla sina olika förslag har behandlats lättvindigt i utskottet.

Motionen och förslaget spänner över ett vitt fält, dvs. självklart över arbetsmarknads- och regionalpolitik, men också över utbildning, forskning, turism, kultur, miljö och kommunikationer. Motionen innehåller 32 olika yrkanden, varav 30 nu behandlas av arbetsmarknadsutskottet. Jag tycker att det här förfarandet är märkligt och har svårt att förstå handlingssättet, även om jag är ny i riksdagen. Jag tycker inte att riksdagen har behandlat våra förslag på ett belysande sätt. Det känns något lättvindigt.

Herr talman! När detta är sagt skulle jag vilja kommentera motionen något. En kungstanke i regeringens regionalpolitik som flera varit inne på är att hela Sverige skall leva. Det betyder att besluten i regering och riksdag skall ge möjlighet för alla delar av vårt avlånga land att utvecklas. Ingen landsända skall missgynnas och ingen landsända skall favoriseras. Det handlar i hög grad om att ta till vara de regionala möjligheter som finns. Man brukar kalla det en regional mobilisering. Det är bra.

Jag har i flera sammanhang poängterat hur viktigt det är att Sverige då också får ett nytt regionalt styre med färre regler och mindre centralmakt. Vi måste få mer regional demokrati. Allt kan inte och skall inte styras från Stockholm. Därför föreslår vi i den här motionen att Skåne skall bli ett frilandskap eller en friregion.

Det finns självfallet frågor av nationell betydelse som skall lösas i den här församlingen. När så sker är det viktigt att devisen Hela Sverige skall leva också ges ett innehåll. Jag tycker att det har varit si och så med det hittills. En landsända som på senare år har fått lida på grund av tidigare goda tider är just Skåne. Alltför ofta har vi skåningar bemötts lätt överseende när vi krävt en rättvisare fördelning av statens totala kaka.

Skånskt näringsliv har genomgått en hårdför strukturomvandling. I dag är närmare 18 000 personer öppet arbetslösa och drygt 20 000 personer är

sysselsatta i olika AMS-åtgärder. Arbetslösheten i Malmö och Helsingborg är faktiskt högre än i flera av skogslänen.

Herr talman! Det är därför som vi i Skåne nu också vill ha vår rimliga del av de satsningar som regering och riksdag är beredda att göra. Det handlar om att bygga ut infrastrukturen med vägar och järnvägar, satsa på forskning och utbildning och sprida kulturen över hela vårt land. Nu behövs verkligen stora insatser för att ge Sverige och Skåne en ny start. Tyvärr måste jag då konstatera att Skåne inte fick en enda krona av regeringens senaste infrastrukturpaket. Det kritiserade jag kommunikationsministern för i förra veckan.

Öresundsbron verkar nu äntligen komma, även om vissa statsråd tydligen fortfarande försöker sätta käppar i hjulen för den. Väg- och järnvägsnätet i Skåne måste rustas upp, inte minst som en förberedelse inför bron. Några exempel på projekt som kan komma i gång mycket snabbt är elektrifieringen av järnvägen Malmö–Ystad–Simrishamn, en motorväg Lund–Gårdsstånga på E 66, fr.o.m. i dag tror jag att den heter något annat, förbättringar av det nuvarande motorvägsnätet, en ny ringled kring Ystad, satsningar på flera mindre vägar och förbättringar på Sturups flygplats. Det är alltså saker som kan komma i gång på en gång.

Herr talman! Staten har det övergripande ansvaret för högre utbildning och forskning. En av nycklarna till framgång för vårt land och en möjlighet att öka produktiviteten är förkovran. Det gäller också förkovran på den högre nivån. Här har universitets- och högskoleutbildningarna i Lund, Malmö och Kristianstad och den härtill kopplade forskningen en mycket stor betydelse. En fortsatt positiv utveckling av Lunds universitet är betydelsefullt för hela Sydsveriges utveckling, i synnerhet nu när konkurrensen hårdnar i det nya Europa.

Herr talman! Tillåt mig slutligen ta upp fördelningen av det statliga kulturanslaget. Min motion handlar nämligen om det också. Operan och Dramaten får i årets budgetförslag nästan 400 milj.kr. vilket är drygt 30 milj.kr. mer än de sammanlagda bidragen till landets regionala och lokala teater-, dans- och musikinstitutioner. Som skånsk jämförelse kan nämnas att Malmö stadsteater får ca 45 milj.kr. i statligt bidrag nästa år och Dramaten får ca 145 milj.kr. Helsingborgs symfoniorkester får i dag ungefär 7 milj.kr. Stockholms konserthusstiftelse får 23,5 milj.kr.

Detta är skillnader som i mitt tycke är orimligt stora. Vi behöver ett levande kulturliv över hela landet. De statliga kulturpengarna behöver därför fördelas mer rättvist. Ett konkret sätt att få ett mer jämlikt utbud av teater och musikteater är att nationalscener skall kunna inrättas också utanför huvudstaden.

Herr talman! I det nya Europa formas slagkraftiga regioner och nationsgränser rivs. I detta perspektiv ter det sig än viktigare att Sveriges skilda regioner får ökat självstyre. Men det räcker inte bara med eget ansvar och möjlighet att bestämma själv. Skall det bli någon verklighet av uttrycket Hela Sverige skall leva, måste också de statliga medlen fördelas på ett rättvisare och rimligare sätt.

Skåne har länge hamnat i strykklass. Nu vill vi ha vår beskärda del. Det är

inte bara i Norrbotten som missnöjet gror. Också skåningar är på krigsstigen mot centrala beslutsinstanser.

Herr talman! Jag tror att riksdagen har all anledning att ta de regionala ropen på allvar.

Anf. 70 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag har i sak ingenting att invända mot Olle Schmidts beskrivning av behovet att utveckla södra Sverige. Inom parentes sagt tror jag att Sydsverige har en utomordentligt viktig roll att spela framöver i regionernas Europa. Det var framför allt Olle Schmidts inledning som jag tänkte beröra. Han tyckte att motionen med de 32 yrkandena hade fått en något lättvindig behandling i utskottet.

Vi har i år haft den modellen att vi har fått samtliga yrkanden till arbetsmarknadsutskottet, oavsett vilket fackutskott de egentligen berör. Det har kanske varit en mindre lyckosam princip. Det har skapat problem av detta slag för vårt utskott, när motioner har inrymt en lång rad yrkanden som kanske skulle ha kommit till kulturutskottet eller andra utskott. Det är skälet. Sedan kan man alltid diskutera vilken modell som är den bästa. Vi har i år funnit att detta är en mindre bra modell. Det kan finnas anledning för dem som hanterar fördelningsfrågorna att ta fasta på detta. Det är inte fråga om någon nonchalans, utan det har blivit en följd av en teknik som har varit mindre framgångsrik.

Anf. 71 OLLE SCHMIDT (fp) replik:

Herr talman! Jag ber att få tacka Anders G Högmark för denna förklaring. Det känns bra att också utskottet har uppmärksammat dessa problem. Jag har inte så många månader i riksdagen bakom mig. Men innan jag tog mig an att skriva denna motion, hade jag bibringats uppfattningen att yrkandena delades mellan utskotten och behandlades separat. Så har nu inte skett. Det är klart att jag, när jag tittar igenom yrkandena med olika förslag, känner det som att de behandlas i några meningar och avfärdas av utskottet. Jag inser arbetsmarknadsutskottets bekymmer, men jag tycker inte att det känns riktigt bra.

Jag får ta det som en lärdom till nästa år och se till att väcka, om inte 32 olika motioner, så i varje fall ett mycket högre antal motioner. Jag tror dock att det för läsvärdet och måhända även för sättet att behandla motionerna på i riksdagen, inte i alla sammanhang är nödvändigt att skriva så många motioner. Det kan vara bra att sammanställa problem i en motion. Vi får överväga från vår sida och följa de riktlinjer och regler riksdagen har i detta sammanhang.

Anf. 72 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag skall något kommentera den diskussion som har förts tidigare i dag när det gäller Europeiska gemenskapen eller Europeiska unionen. Där lever i dag ungefär 45 miljoner människor i fattigdom, enligt EG:s eget sätt att mäta. Vissa forskare hävdar att andelen fattiga i detta område ökar.

Arbetslösheten har stigit i princip under hela 80-talet och håller sig nu om-

kring 10 %. Arbetslösheten slår inte minst hårt mot tidigare starka industriregioner i mellersta England, i Bremenområdet i Västtyskland, i södra Belgien, i Baskien i norra Spanien osv.

Borttagandet av handelshinder och tullar gynnar frihandel och ekonomisk tillväxt, som vi nu mäter tillväxt. Men den ekonomiska integrationen för också med sig ökade regionala klyftor och klyftor mellan människor.

Den tidigare regionalpolitiken inom EG har inte förmått påverka denna utveckling. För att inte de ökade klyftorna inom området skulle leda till oöverbryggbara motsättningar, har regionalpolitiken efter Enhetsakten skärpts sedan 1987. Trots denna skärpning tycks, enligt tillgänglig statistik, klyftorna ha fortsatt att öka, mätt i genomsnittlig köpkraft per invånare. Det tar förmodligen en viss tid innan även dessa insatser ger resultat.

Inkomstskillnaderna mellan olika regioner är med våra mått mätt ofantliga. I de två rikaste regionerna är den genomsnittliga inkomsten fyra fem gånger större än i de två fattigaste regionerna. Där kan man tala om inkomstklyftor. I de tio sämsta regionerna var arbetslösheten 1989 i snitt 23 %, medan den var bara 3 % i de tio bästa regionerna.

Den marknadsorientering och de skärpta konkurrenskrav på samhällelig verksamhet som nu prioriteras av regeringen kommer med stor sannolikhet att leda till ökade regionala klyftor, om inga motåtgärder vidtas. När statlig verksamhet inom domänverket, Vattenfall, televerket, postverket, SJ och flygtrafiken avregleras, kommer möjligheten att föra över vinster från lönsamma delar av verksamheten till mindre lönsamma att kraftigt begränsas. Sådana delar ligger ofta inom stödområdet och andra utsatta regioner. Det har också flera talare i dag berört, bl.a. Bertil Måbrink.

Dessutom vidtar regeringen en rad åtgärder som ökar osäkerheten om framtiden i stora delar av landet. Utförsäljningen av de statliga basindustrierna är en sådan åtgärd. En annan åtgärd är slopandet av den statliga mineralprospekteringen som leder till att sulfidmalmsgruvorna inom några år tynar bort. Särskilt Norrbottens och Västerbottens län drabbas av denna utveckling. De ständiga kraven på nedskärning av offentlig verksamhet inom kommuner och landsting skapar osäkerhet inte bara bland offentliganställda utan också bland en mängd privata entreprenörer, som är beroende av den offentliga verksamheten. Manipulerandet med riskkapitalförsörjning har också förvirrat småföretagarna och försvagat regionalpolitiken.

Det vi sett hittills av den konkreta EG-anpassningen i Sverige har inneburit nedskärningar och försvagningar på en rad områden.

Senfärdigheten när det gäller att få i gång infrastruktursatsningar av regionalpolitisk betydelse bidrar också till svårigheterna. Enligt Vänsterpartiets krav borde under det kommande budgetåret några hundra miljoner ytterligare kunna satsas inom infrastrukturområdet i den nordliga regionen.

I Norrbottens län är det få som kan försvara den nuvarande stödområdesindelningen, där Älvsbyns kommun, Markbygdens kyrkobokföringsdistrikt samt Edefors och Gunnarsbyns församlingar i Bodens kommun tillförts stödområde 2 utan närmare motivering. Likaså hamnade dessa områden utanför den särskilda utvidgningen av området för nedsättning av socialavgifter, trots att de har stora likheter med andra, mer lyckosamma områden i andra län. Jag vill på denna punkt yrka bifall till Karl-Erik Perssons meningsyttring

avseende moment 13, som gäller Älvsbyns kommun, vilket innebär ett bifall till Leif Marklunds, Per-Ola Erikssons och min motion i detta ärende.

Särskild uppmärksamhet borde ägnas situationen i kommuner som Kalix och Arjeplog. På den senare orten diskuteras flera projekt, däribland etablering av ett center för rehabilitering av arbetsskadade. Jag hoppas att den särskilda Arjeplogsgruppen som tillsatts ägnar särskild omsorg åt den frågan. Målsättningen för Arjeplogsgruppen borde vara att återskapa minst lika många arbetstillfällen som de som nu försvinner på grund av att gruvbrytningen upphör.

Moment 60 i betänkandet, där Norrbottensfrågorna behandlas, är så konstruerat att yrkanden som egentligen inte är motsatta i texten ställs mot varandra. I flera fall kommer emellertid mina yrkanden att behandlas i annan ordning, när vi behandlar televerket, SJ osv. Jag avstår därför från yrkande i detta sammanhang. Självfallet stöder hela mitt parti de yrkanden rörande Norrbottens län som avses i detta moment.

Anf. 73 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! För mig som norrbottning är det angeläget att gå upp i denna regionalpolitiska debatt. Det är viktigt att än en gång peka på att vi i den regionalpolitiska debatten måste ha en helhet. Man måste se på regionerna och länen som helheter, där man skall skapa livsvillkor för människorna, så att de kan arbeta och bo och känna att de trivs och kan bo kvar. Debatten i dag har visat att många pekar på denna helhetssyn på regionalpolitiken.

Man kan inte låta hela landet leva enbart genom särskilda medel över regionalpolitiska anslag. Det krävs att man också lägger stor vikt vid att det finns service, arbete, kommunikationer och utbildning. Det handlar här om beslut under många olika anslag i statsbudgeten. Man måste alltså målmedvetet se till att alla delar av landet har dessa möjligheter.

Det jag nu säger har sagts många gånger i dag. Det sägs också mycket fint i den socialdemokratiska reservationen. Även borgerliga företrädare har sagt detta. Vi ser ändå att de regionala klyftorna i Sverige nu kan öka betydligt. Det beror på att den borgerliga regeringen på många olika sätt föreslår åtgärder som vi vet inte främjar en regional balans och inte heller främjar möjligheterna att arbeta och bo i alla delar av landet.

Den borgerliga regeringen vill dra in pengar från kommunerna. Det innebär att möjligheterna för kvinnor att få arbete i alla kommuner, i inlandskommuner, beskärs. Som norrbottning vet jag hur viktigt det är att det finns offentlig service. Jag vet hur viktigt det är för speciellt kvinnorna. Jag är därför mycket oroad över den framtid som många kommuner går till mötes, om de borgerliga partiernas förslag får slå igenom.

Socialdemokraterna på Norrbottensbänken har skrivit en motion där vi har försökt ha denna helhetssyn på länet och den regionala utvecklingen. Vi har tagit upp många förslag som jag tycker är väl värda att beakta. Jag återkommer till det. Dessförinnan vill jag peka på vad som händer just nu i Norrbotten.

Arbetslösheten ökar. Det har kommit prognoser för landet där det sägs att arbetslösheten kan öka till uppåt 6–7 %. Arbetsmarknadsministern säger att det inte skall få ske. Men i Norrbotten har vi nu en arbetslöshet på uppåt

5 %. Det skulle ha varit intressant att få höra vad arbetsmarknadsministern säger om det. Vi är snart uppe i 6 %. Han säger att det inte skall få ske, att vi kommer upp till de siffrorna.

Byggarbetslösheten är betydligt högre än 5 % i Norrbotten. Väldigt många byggnadsarbetare är arbetslösa. De besparingar som nu skall ske inom komvux och folkbildning kommer att innebära att möjligheterna till vuxenutbildning, att minska klyftorna mellan unga och vuxna i utbildning, beskärs. Detta sker samtidigt som man pratar om en helhetssyn.

Vi har industrikriser. De flesta känner till Ovako och andra industrikriser som, om de får blomma ut, kommer att innebära mycket stora svårigheter för Norrbotten.

I förra veckan beslutade den borgerliga majoriteten här i riksdagen att lägga ner prospekteringsverksamheten. Det innebär att ett tjugofemtal anställda vid SGAB i Luleå kommer att sägas upp. I detta sammanhang vill jag säga att det är viktigt att den kompetens som finns vid SGAB i Luleå tas till vara, när man nu skall bygga upp det mineralkontor som blev den kompromiss som skulle slita den borgerliga interna striden om prospekteringen. Här finns en kompetens hos SGAB som det är mycket viktigt att ta vara på nu.

I den socialdemokratiska Norrbottensmotionen har vi pekat på just basindustriernas betydelse. Vi motsätter oss också en utförsäljning av naturtillgångarna i Norrbotten, som betyder väldigt mycket för vårt län.

Vi har pekat på högskolans betydelse. Vi behöver bredda högskolans verksamhet. Vi behöver få en lärarutbildning för årskurserna 4 till 9.

Vi har pekat på hur viktigt det är att se till att ungdomar får arbete även i Norrbotten. Här pågår ett mycket intressant samarbete mellan länsarbetsnämnden och de lokala facken, där man använder otraditionella åtgärder. Det har gett goda resultat. Men om arbetslösheten går i höjden riskerar ungdomarna att drabbas speciellt hårt. Här måste ges möjligheter till åtgärder.

Till slut vill jag ta upp frågan om utlokalisering. Vi tycker att det är viktigt att utlokaliseringen fortsätter när det skapas nya myndigheter. Riksdagen har inte rivit upp beslutet att nya myndigheter skall utlokaliseras. Den verksamheten måste fortsätta.

Sedan vill jag göra en kommentar till Olle Schmidt. Han säger att i Norrbotten gror missnöjet. Jo, missnöjet gror, men inte alltid. Det beror på vilken centralmakt man har. När vi hade en socialdemokratisk regering hade vi visserligen åtskilligt att säga, men vi kände i alla fall stöd från den centralmakten. Det är faktiskt, tyvärr, en annan situation nu.

Anf. 74 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Nästan alla riksdagens regionalpolitiska debatter handlar om problem, men en ny politik kan öppna för nya möjligheter. Det är främst i det perspektivet som framtiden skall ses.

Regionalpolitik kostar alltid pengar. Det brukar det göra när man skall ta fram krispaket för att lösa problem. Möjligheter kräver investeringar, och investeringar kräver också pengar, men rätt utnyttjade kan de ge en god avkastning.

Skåne är en region som också har problem och svårigheter. Många strukturkriser har kännetecknat utvecklingen under de senaste decennierna. Det

har gällt den nu till stora delar nedlagda varvsindustrin och gummiindustrin. Textil och konfektion blomstrade för inte alltför länge sedan. Varje år drabbas jordbruksnäringen av nya nedläggningar. Totalt sett är detta en utveckling som påverkat hundratusentals människor.

Men det viktiga i dagsläget är att blicka framåt och se till de utvecklingsmöjligheter som finns.

Det finns ett antal saker som kan komma att påverka utvecklingen i Skåne under de närmaste decennierna.

Det första och viktigaste är det beslut som riksdagen och det danska folketinget fattade i juni 1991 om att bygga en bro mellan Malmö och Köpenhamn.

För Skånes del kommer Danmark och framför allt Själlandsområdet att utgöra det viktigaste närområdet. Denna närhet har varken vi eller danskarna utnyttjat i tillräcklig utsträckning.

Att bron inte redan står klar beror enbart på senfärdighet på båda sidor om Öresund. Med den process som nu är i gång bör en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse över Öresund kunna stå klar i slutet av 1990-talet. En sådan direktförbindelse till kontinenten kommer i och för sig att få stor betydelse för Skånes framtida utveckling som en framgångsrik region. Detta har också arbetsmarknadsutskottet påpekat i sitt betänkande.

Med färjetrafikens utveckling över Östersjön och med en bro över Öresund blir det också nödvändigt med ett utbyggt järnvägssystem i Sydsverige.

Det är glädjande att en utbyggnad av västkustbanan nu pågår. Så småningom kommer denna att ha dubbelspår hela sträckningen mellan Göteborg och Malmö. Detta är ett klart framsteg.

Det hade varit ännu bättre om regeringens satsning på utbyggd väg- och järnvägstrafik dessutom hade inneburit en nödvändig satsning på elektrifiering av järnvägen mellan Malmö och Ystad. På sikt kommer detta att bli nödvändigt. Det kommer att underlätta för den godstrafik som så småningom i allt större utsträckning kommer att söka vägar genom det gamla Östeuropa.

Tidigare i debatten har påtalats det anmärkningsvärda i, att i den stora satsning på infrastruktur i form av vägar och järnvägar som presenterades för någon vecka sedan gick inte en krona till Skåne.

Avregleringen av flyget, som förhoppningsvis nu ligger väldigt nära i tiden, är ett tredje område som kan komma att få stor betydelse för Skånes framtida utveckling. Därmed skapas möjlighet till konkurrens på inrikesflyget och till mer av direktflyg på utlandet. Det kortar avstånden både inom och utom Sverige.

Det är vidare också hög tid att vi börjar se Skåne som den region den är. Inom Skåne finns tre landsting, två länsstyrelser och ett stort antal kommuner, men det finns ingen som representerar regionen som helhet. Detta är ett allt större problem, som kan komma att isolera oss i det snabbt framväxande nya Europa.

I detta nya Europa handlar det inte primärt om att centralisera besluten, utan om att decentralisera dem. Efter EG:s toppmöte i Maastricht har den s.k. subsidiaritetsprincipen skrivits in i EG:s egen fördragstext. Den skapar möjligheter för enskilda regioner att påverka sin egen situation och att samarbeta med regioner i andra länder.

Detta har vi en alltför liten beredskap för i Sverige. Exakt hur detta skall lösas vet förmodligen ingen i dag. Men det som borde kunna vara en framkomlig väg är att låta exempelvis Skåne, och för den delen kanske ytterligare någon del av vårt land, bli friregion. Inom denna ram borde regionen själv få möjlighet att dels besluta i frågor som rör rent regionala funktioner, dels besluta i delar av frågor som i dag beslutas av statliga organ.

Herr talman! På båda sidor om Öresund finns avancerad vetenskaplig forskning. I olika sammanhang har påvisats att om denna verksamhet integreras till en sammanhängande kunskapsregion kan denna få en sammanlagd tyngd som motsvarar de allra mest framstående forskningsregionerna i Europa.

För Skåne och för Sverige som helhet är detta utomordentligt viktigt. Skånes demografiska tyngdpunkt är inte Stockholm, utan Malmö–Köpenhamn. Framtidsregionen är Öresundsregionen och inte en korridor mellan Stockholm och Uppsala.

Det bör vara möjligt att uppnå en positiv utveckling inom ett område som innehåller universitetsstäderna Lund, Malmö, Köpenhamn och Roskilde, fyra stora sjukhus med avancerad medicinsk forskning, två moderna flygplatser som kan utgöra varandras komplement och en bro för väg- och järnvägstrafik som binder samman allt detta.

Att vi hittills inte nått dessa resultat beror enbart på att vi inte varit beredda att göra de nödvändiga satsningarna. Framtiden får utvisa om vi under 1990-talet kommer att ta till vara de möjligheter som står till buds. I annat fall kommer även framtida regionalpolitiska debatter att handla mer om problem än om möjligheter.

Anf. 75 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Per Stenmarck pratar om subsidiaritetsprincipen och om att regionerna inom Europa skall få klara sin utveckling genom ökat självstyre. Men regionerna i Europa, liksom regionerna i vårt land, har väldigt olika förutsättningar. Somliga regioner har stora befolkningskoncentrationer och en högteknologisk industri, och andra regioner har industriområden som slås ut. Det här mönstret känner vi väl igen från hela OECD-världen.

Är det inte en avsevärd risk, Per Stenmarck, om det inte finns en övergripande, styrande hand över de regioner som skall sköta sig själva, för att vissa regioner får en mycket hög tillväxt medan andra hamnar i bakvattnet?

Anf. 76 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Låt mig först och främst säga att det inte är tal om att avveckla någon nationalstat. Jag utgår från att Sverige kommer att finnas kvar även i fortsättningen och ha ett övergripande ansvar för mycket som kommer att inträffa i vårt land i framtiden.

Det är bara att konstatera, som Bengt Hurtig säger, att det är mycket olika förutsättningar i olika delar av landet. Men låt oss då dra nytta av de olika förutsättningarna! Låt oss skapa en möjlighet för alla dessa olika regioner att utvecklas var och en för sig! Jag är övertygad om att vi kommer att kunna dra nytta av att de får utvecklas fritt, och kanske inte på det sätt som hittills har skett i vårt land.

Anf. 77 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Det vi hittills har sett i vårt land när det gäller påverkan av den övergripande regionalpolitiken är att EG-politiken har använts som argument för att halvera stödområdets storlek, för att minska de maximala nivåerna när det gäller lokaliseringsbidrag och även för att minska transportstödet. Det minskar naturligtvis möjligheten att stärka förutsättningarna centralt i våra regioner, som hotas av att bli eftersatta.

Det går inte att lämna över ansvaret till enskilda regioner som av olika skäl är på tillbakagång. Man måste, som EG också ursprungligen har tänkt sig, gå in med centrala fonder och central styrning för att balansera de här regionerna mot varandra, så att utvecklingen inte blir så olika. Hittills har det blivit våldsamt stora klyftor inom EG.

Anf. 78 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Det som vi hittills har sett, Bengt Hurtig, är en centralstyrning från Stockholmsregionen, inte en styrning från EG, inte en regional utveckling. Det är den regionala utvecklingen som jag tycker att vi nu skall öppna för, och det var därför som jag i mitt anförande talade om att vi kanske borde skapa möjligheter för några av dessa regioner att utvecklas som s.k. friregioner, för att pröva hur utvecklingen blir där och se om vi kan omsätta det i större skala därefter. Jag är övertygad om att vi alla skulle vara betjänta av det och att det skulle kunna skapa en god utvecklingsmöjlighet inför framtiden.

Tredje vice talmannen anmälde att Bengt Hurtig anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 79 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Jag tänkte uppehålla mig vid ett förhållande som gäller omstruktureringen av det militära försvaret och försvarsindustrin. Vänsterpartiet anser att vi bör minska det militära försvaret. Förbandsnedläggningar och minskade beställningar till krigsindustrin är i sig önskvärda, men det medför naturligtvis problem. En hel del kommuner är extremt beroende av försvarets verksamhet, både vad gäller själva förbanden och vad gäller industriernas verksamhet.

I betänkandet säger majoriteten att det finns en handlingsberedskap inbyggd i arbetsmarknads- och regionalpolitiken. Det är självklart – fattas bara annat. Frågan är om den handlingsberedskapen räcker till för de åtgärder som dels är genomförda, dels kommer att genomföras. De räcker alltså inte. Det är inte handlingsberedskapen i sig utan hur kvalificerad den är och vilka effekter den kan få som är avgörande.

Svensk industri behöver kvalificerade samhällsbeställningar. Ett exempel på det är JAS-projektet. Vi menar att den största betydelsen naturligtvis inte är försvarspolitisk; Sverige behöver inte ett så kvalificerat vapensystem för att kunna hävda vårt territorium och vår självständighet. Däremot behöver svensk industri objekt för att utveckla teknik. JAS-projektet är perfekt ur den synpunkten.

Viktiga delar av teknikutveckling, liksom i övriga delar av industrivärlden,

sker genom försvarsindustrin. När vi minskar på försvarsindustribeställningar behövs ett planerat och långsiktigt arbete, där försvarsindustrins kapacitet överförs till civila områden. Marknaden kommer inte att göra det, inte heller den traditionella arbetsmarknadspolitiken och regionalpolitiken. Det här gäller den långsiktiga utvecklingen.

Vad kan vi då säga om den handlingsberedskap som finns inbyggd och dess förmåga att lösa kortsiktiga problem? Ja, även där kan vi se att effekten är otillräcklig. Karl-Erik Persson nämnde t.ex. de effekter som nedläggningen av I 3 i Örebro har fått för bygden. Självfallet skulle den här handlingsberedskapen då ha kommit till uttryck, men icke – inte ens den självklara möjligheten att lokalisera SCB:s totala verksamhet vill utskottsmajoriteten diskutera.

Det är alltså så att den handlingsberedskap som finns inbyggd i arbetsmarknads- och regionalpolitiken inte räcker, varken till den långsiktiga eller till den kortsiktiga utvecklingen, och när det gäller omstruktureringen av svensk försvarsindustri krävs åtgärder av ett helt annat slag i fråga om långsiktighet och planering från samhällets sida.

Anf. 80 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Ewa Hedkvist Petersen har i sitt inlägg utvecklat regionalpolitikens betydelse för ett län som Norrbotten och även utvecklat innehållet i den motion som vi på Norrbottensbänken har skrivit tillsammans. Jag kommer därför i mitt inlägg att begränsa mig till motion A403.

Den behandling som Älvsbyns kommun i Norrbottens län har fått av författaren till propositionen om regionalpolitik är förvånande, för att inte säga mycket märklig, avseende förändringen av stödområdesindelningen och nedsättningen av arbetsgivaravgifterna. Det framgår också av propositionen att länsstyrelsen ytterligare bör uppstrama möjligheterna att få glesbygdsstöd, vilket kommer att strypa Älvsbyns möjlighet att överleva i framtiden. En sådan tillämpning kommer att slå mycket hårt mot kommunen.

Den föreslagna utformningen innebär bl.a. att nedsättningen av arbetsgivaravgiften skall utvidgas att omfatta huvuddelen av stödområde 2, dock inte Älvsbyn. Det förvånar mig stort. Med denna utformning av förslaget blir Älvsbyn den enda kommunen i de fyra nordligaste länen som är kvar i stödområde 2. Därmed blir inte Älvsbyns kommun berättigad till en ytterligare sänkning av arbetsgivaravgiften till 10 %.

Frågan om inplacering i stödområde 1 har tidigare varit föremål för behandling i kammaren, bl.a. då regionalpolitiken var föremål för en proposition 1990. Vid detta tillfälle skrev utskottet att Älvsbyn borde behandlas generöst när det gällde lokaliseringsbidrag.

Under våren 1991 var frågan åter föremål för en utskottsbehandling. Då avslogs min motion med motiveringen att för kort tid hade gått och att det var svårt att göra en bedömning av hur det hade slagit för Älvsbyn.

Då nu frågan om inplaceringen i stödområde för Älvsbyn åter är föremål för kammarens behandling, avstyrks motionen med en ännu svagare motivering än tidigare. Nu är motiveringen att regeringen förutom att tillfälligt placera en kommun i stödområde även kan lämna högre lokaliseringsbidrag. Det är i princip samma sätt som tidigare, men med en utspridning och utvidg-

ning av stödområdesindelningen, något som gör mig mycket förvånad över motiveringen.

Då man tittar på listan över kommuner som kommer att omfattas av en nedsättning av arbetsgivaravgiften med 10 %, är det för mig helt obegripligt att inte Älvsbyn finns med. I dag råder en situation i Älvsbyn som minst sagt inte är ljus. I dagarna kommer 80 anställda att varslas i den största industrin, nämligen Älvsbyhus. Den av regeringen tillskapade osäkerheten kring bostadsfinansieringen har gjort att efterfrågan minskar, om den inte helt upphör.

Herr talman! Förhoppningen att det var ett misstag att Älvsbyn inte var med på listan är borta. Företrädare från Älvsbyn har framfört en hemställan till utskottet för att uppmärksamma utskottet på att Älvsbyn kanske har glömts bort i skrivningen – men utan resultat. Dessutom har min motion avstyrkts. Det är påfallande klart att Älvsbyn har ställts utanför.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion A403, som därmed sammanfaller med Bengt Hurtigs yrkande i tidigare inlägg.

Anf. 81 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag undrar vad det är för ödets nyck som gör att det är just den 1 april som ett ärende tas upp som handlar om arbetsmarknad och regionalpolitik, och som sträcker sig över så vida fält och stora områden att det nästan är omöjligt att föra en sådan debatt.

Det jag vill diskutera rör min region, Stockholm, som jag tycker är mycket eftersatt i en rad olika avseenden. Men man kan fundera över hur debatten läggs upp. Här går var och en upp i talarstolen och talar för sitt län eller område eller utifrån en viss aspekt. Jag kan inte se var den röda tråden finns i dag eller hur debatten skulle kunna föras på annat sätt. Men det kan anstå till ett annat år och en annan första april att ha en annan dagens ordning.

Herr talman! Jag tror att vi stockholmare i gemen är oerhört stolta över att leva i Stockholmsregionen. Vi tycker att vi har en bra hembygd. Ofta talar man här i riksdagen om sina hemlän, men då är det andra delar av Sverige som nämns. Stockholm lyfts sällan fram. Det finns mycket positivt att ta fasta på i Stockholmsregionen. Vänsterpartiet vill på olika sätt medverka till att lyfta fram Stockholmsregionen.

Men jag hoppas att ingen inbillar sig att Stockholmsregionen skulle vara särskilt gynnad i en rad avseenden. Vi vet att arbetslösheten i Stockholms län i dag påminner om situationen i Norrland. Stockholm står inte långt efter. Kanske är arbetslösheten procentmässigt lägre. Men i dag är omkring 40 000 personer arbetslösa i Stockholms län. Vi vet också att det är just ungdomar i vårt län som drabbas. I dag rör det sig om närmare 10 000 ungdomar. I prognoser framkommer det att det inom en snar framtid kan röra sig om att 11 000 ungdomar i Stockholms län står utan arbete. Jag behöver inte gå in på vilka katastrofala följder det här kan få på sikt. Det vet ni alla om.

Vi kan gå vidare och titta på socialbidragen. Stockholms kommun och kranskommunerna i Stockholms län hör till de kommuner i landet vilkas kostnader för socialbidragen ökar kraftigt. När man jämför 1991 med 1990 rör det sig om en ökning på omkring 20 %. Vi vet även där att ungdomarna står för den största ökningen – särskilt i Stockholms stad.

Det finns undersökningar som har sett över myterna om stockholmarna, t.ex. att stockholmarna skulle ha det särskilt bra ekonomiskt. Det har visat sig att levnadsomkostnaderna för stockholmarna är avsevärt mycket högre än vad de är för människor med samma inkomster och boendemiljö i andra delar av vårt land.

Vi vet också att Stockholm får betala en hel del extra för den sociala utslagning som råder i stora delar av länet.

Som stockholmare är jag naturligtvis oerhört oroad över den kommunalekonomiska utredningen. Nu finns det de som säger att de redovisade effekterna inte kommer att bli så kraftiga som det aviserades från början. Men även 1 % nedskärning i kommunernas ekonomi är tillräckligt allvarligt.

För Stockholms stad har det för budgeten 1993 diskuterats en nedskärning på 700 milj.kr. Var och en förstår vad det kommer att innebära när det gäller nedskärningar på den sociala servicen.

I söderkommunerna i Stockholms län, Huddinge och Haninge, diskuteras i dag katastrofala nedskärningar. Barnstugor, bibliotek och annan kommunal service kan komma att läggas ner. Det är just den typ av service som skulle behöva förstärkas för dem som mest behöver den.

I den kommunalekonomiska kommittén har det förts en diskussion om att slopa den inomregionala skatteutjämningen. Där skulle de söderkommuner som har dålig ekonomi belastas ytterligare. Jag tycker att det är att frånta landstinget möjligheten att stärka fattiga kommuner gentemot starka.

Vänsterpartiet har väckt en motion. Jag yrkar inte bifall till den, men jag vill hävda att den inte har blivit särskilt väl beaktad. Regeringen måste nu satsa på ROT-program och att bygga ut kollektivtrafiken – alltså inte vänta på att Dennisöverenskommelsen med tyngdpunkt på motorvägar och motorleder i väster- och österled i första hand skall tillgodoses. Den kollektiva trafiken bör stärkas.

Flera talare har varit inne på kvinnoperspektivet när det gäller budget, glesbygd och att leva i olika delar av vårt län. Jag tycker att kollektivtrafiken i Stockholms län i allra högsta grad kommer in i den diskussionen. Det är framför allt kvinnor som åker kollektivt och som skulle vara betjänta av att få en bättre kollektivtrafik.

Vi i Vänsterpartiet har också lyft fram skärgårdsfrågor i motionen. Stockholm är inte ensamt om att ha en vacker skärgård. Det finns en hel rad förslag i vår Stockholmsmotion som skulle förbättra skärgårdsmiljön. Men det krävs också att de avarter av skärgårdstrafik som finns i dag åtgärdas och att man rustar upp bryggor m.m.

Jag slutar mitt anförande här, och jag vill hänvisa till vår motion. Där finns en rad yrkanden. Jag tycker inte att motionen i tillräcklig grad har blivit beaktad. Jag hoppas att frågorna återkommer i andra utskott och att de kan få en mer reell behandling.

Jag vill gärna hänvisa till en socialdemokratisk motion av Anita Johansson m.fl. som också pekar på viktiga insatser för just kvinnor i Stockholms län.

Anf. 82 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! I utskottets övervägande kan vi läsa att arbetslösheten i Västernorrlands län i februari 1992 var 4,8 %, vilket innebär en ökning med två procentenheter i förhållande till samma tid förra året.

I stället för att arbetslösheten har ökat med två procentenheter, kan vi konstatera att arbetslösheten i det närmaste har fördubblats i vårt län. Räknar vi in dem som är föremål för någon form av åtgärder kommer vi upp i 14 000 personer som saknar fast arbete i vårt län. Vidare framgår det av betänkandet att Västernorrland har haft en negativ befolkningsutveckling under perioden 1980–1991. Minskningen ligger på 2,5 %.

Ja, så inleder utskottet sina motiv för att avstyrka motionerna A420 och A428. Man måste medge att det är något besynnerligt. Insikten om situationen i vårt län finns, men insikten om vilka åtgärder som måste vidtas saknas.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen prioriterade regionalpolitiska insatser i Västernorrland. Som exempel kan jag nämna omlokaliseringen av Linjeflygs bokningskontor till Örnsköldsvik, Folksams etablering i Kramfors, etableringen av SJ:s biljettcentral i Ånge, etableringen av statens institut för handikappfrågor i skolan i Härnösand och byggandet av Deltavägen.

Vi i Västernorrland utgick från att den nuvarande borgerliga regeringen skulle fullfölja den ambitionen. Men vi har ännu inte kunnat se några exempel på detta.

Herr talman! Det mycket svåra arbetsmarknadsläget i Västernorrland kräver snabba åtgärder för att pressa tillbaka arbetslösheten.

Västernorrland har en betydande exportindustri, en industri som bidrar med en betydande del av landets exportnetto. För att denna industri i framtiden skall ha liknande konkurrensvillkor som industrin i övriga delar av landet krävs att infrastrukturen byggs ut.

Herr talman! Västernorrlands infrastruktur har brister som utgör ett hinder för ytterligare utveckling i vårt län. De områden som det rör sig om är en förstärkning och utbyggnad av järnvägsnätet, ett förbättrat vägnät, förbättrade telekommunikationer samt en utbyggnad av högskoleutbildningen.

Avgörande för näringslivets utveckling i Västernorrland är att kommunikationerna förstärks och byggs ut i vårt län. Detta är inte minst viktigt för utvecklingskraften i de mindre, befintliga företagen och för nystartade företag.

Herr talman! När kommunikationsminister Mats Odell presenterade regeringens infrastrukturpaket tvingades vi i Västernorrland inse att regeringen endast satsar 50 miljoner av 4 miljarder på vårt län. I torsdags sade kommunikationsministern i en debatt här i kammaren: "När det gäller Västernorrlands län har för väg E 4 endast två startklara objekt redovisats. Det ena är Vedabron. Det projektet låg så sent i december att - - - det var bättre att nu använda de pengarna till projekt som kan komma i gång. Dessa pengar har hamnat huvudsakligen i Gävleborgs län, till en utbyggnad av E 4." – "Vedabron återkommer vi till", tillade kommunikationsministern i slutet av sitt anförande. Det andra projektet när det gällde E 4 i Västernorrland nämnde kommunikationsministern inte alls.

Jag ställer mig frågan: När och hur skall regeringen komma tillbaka? Vi vet att regeringen tänker finansiera kommande infrastruktursatsningar med att sälja ut statliga företag. Med tanke på den konjunktur som råder lär det dröja innan regeringen får loss dessa pengar.

Alla de arbetslösa människor som finns i Västernorrland har inte tid att

vänta på dessa pengar. Inte heller har näringslivet tid att vänta på dessa investeringar. Det är nu som de måste till.

Herr talman! I debatten tidigare i dag sade arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund att inlandsvägarna måste rustas upp. Det instämmer jag och socialdemokraterna i. Men kommunikationsminister Mats Odell sade i debatten i torsdags att han var förhindrad att använda K1-anslaget till upprustning av inlandsvägarna. Om det blir pengar över på K1-anslaget kanske han skulle kunna använda delar av det anslaget, men det var bara "om". Därför bör Börje Hörnlund tala med Mats Odell och se till att regeringen satsar på upprustning av inlandsvägarna.

Herr talman! Hägglunds i Örnsköldsvik och Sunds Defibrator i Sundsvall har ansökt om exportkrediter för export till Ryssland m.fl. öststater. Dessa ansökningar har lagts på hög, och ingenting händer. Med generösare syn på exportkrediter till öststatsexport skulle länet få ett värdefullt tillskott av arbetstillfällen. Företagen skulle kunna sätta i gång produktionen i full skala redan i morgon. Det skulle också ge arbetstillfällen och hjälp till självhjälp i Ryssland och övriga öststater. Detta är också ett måste för en utveckling av demokratin i dessa länder.

Herr talman! Vi i Västernorrland vill nu att regeringen presenterar åtgärder som visar att Västernorrland får fortsatt prioritet i regionalpolitiken. Satsa på utbyggnad av infrastrukturen i vårt län! Det är en klok och bra investering, inte bara för Västernorrland utan för hela Sverige.

Anf. 83 HANS STENBERG (s):

Herr talman! Precis som Elvy Söderström nyss sade ökar arbetslösheten i Västernorrland dramatiskt. Vi har nu snart 5 % av arbetskraften i öppen arbetslöshet. I dag går var fjärde byggnadsarbetare i Västernorrland arbetslös. Vi har också en mycket snabb ökning av arbetslösheten. Det värsta är att länsarbetsnämnden förutskickar att den ökningen kommer att fortsätta, så att vi hösten 1993 kommer att ha nära 8 % arbetslöshet i vårt län.

Det här är som alla förstår helt oacceptabla siffror. Jag tycker också att man skall komma ihåg att det bakom dessa procentsatser döljer sig människor, människor som kanske kommer att ha svårt att behålla sin bostad, som tvingas sälja villor, tvingas sälja bostadsrätter och flytta till mindre lägenheter, familjer som inte kommer att kunna ta med sina barn på en vanlig semester, därför att de inte har råd, vanliga människor som kommer att få sitt självförtroende förstört därför att de känner att de inte längre behövs på arbetsmarknaden; vi vet vilka sociala problem en sådan situation kan föra med sig. – Jag tycker att man skall hålla detta i minnet när man pratar om arbetslöshet.

I det här läget är det nödvändigt att det snabbt vidtas åtgärder för att komma till rätta med situationen. Därför såg vi från Västernorrlands sida fram mot det mycket omtalade infrastrukturpaket som regeringen skulle komma med. Men när Mats Odell äntligen presenterade det blev vi verkligen djupt besvikna.

Trots att vi i Västernorrland har landets sämsta vägnät fick vi inte en krona till våra vägar. Trots att vi har ett järnvägsnät som är i stort behov av upprustning fick vi mycket små resurser till det också.

Vägverket i Västernorrland har tagit fram en lista på både stora och små projekt som kan startas med kort varsel – några om bara någon månad men alla på listan inom ett år. Det är helt enkelt inte sant när regeringen säger att anledningen till att Västernorrland inte fick några infrastrukturpengar är att det inte fanns några färdiga projekt. Det finns det.

Förutom de investeringar som behövs i infrastrukturen finns det i länet ett stort behov av upprustning av skolor och äldreboende, investeringar som kommunerna skulle göra om de hade ekonomiska möjligheter till det. Men när regeringen i det här pressade läget går ut och lägger sparkrav på kommunerna och aviserar nya sparkrav skapar det naturligtvis en sådan osäkerhet att de investeringarna inte kommer till stånd.

Vi har också ett stort behov av upprustning av bostäder – i vårt län som i alla län i princip. Också där skapar den osäkerhet som råder om den framtida bostadspolitiken en situation som gör att bostadsföretagen inte vågar satsa och göra de investeringar som är nödvändiga när det gäller boendet.

Herr talman! Jag vill avsluta med att ta upp en för Västernorrland mycket viktig fråga när det gäller den långsiktiga utvecklingen, och det är frågan om utvecklingen av högskolan. Vi har under senare år haft en mycket positiv utveckling för högskolan i Sundsvall/Härnösand. Denna positiva utveckling bröts tvärt i samband med regeringsskiftet.

Om vi skall kunna utveckla Mellannorrland till en livskraftig region är det nödvändigt att vi får en stark högskola. Det är nödvändigt att vi på sikt kan utveckla högskolan i Sundsvall/Härnösand till ett universitet med fasta forskningsresurser, gärna i samarbete med högskolan i Östersund.

Herr talman! Det är nödvändigt att det blir praktiska resultat av regeringens vackra tal om satsning på vägar och järnvägar även för Västernorrlands del. Det är nödvändigt att kommunerna får praktiska möjligheter att genomföra de upprustningar av skolor och äldreboende som det finns så stort behov av. Det är nödvändigt att vi får klara besked om bostadspolitiken och att vi får en bostadspolitik som gör det möjligt för oss att rusta upp våra bostäder.

Sist men inte minst behöver vi en omläggning av utbildningspolitiken så att det åter satsas på de små och medelstora högskolorna. Det är viktigt att vi kan utveckla högskolan i Sundsvall/Härnösand till ett universitet med fasta forskningresurser.

Anf. 84 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Herr talman! Efter att under dagen noga ha övervägt, ber jag att få yrka bifall till motion A452, den s.k. Gävleborgsmotionen.

Anf. 85 BIRGITTA WISTRAND (m):

Herr talman! Det är många som har talat om Sverige i dag. Jag vill tala om Stockholm. Stockholm är en stad med många möjligheter, och det är Sveriges huvudstad. Men det är inte bara ett centrum – centrum för utbildning och mycket annat. Det är också min hembygd. Det är här jag har gått i skola. Det är här jag har levt. Det är här jag hör hemma och har mina rötter. Jag tycker att det är viktigt att se på Stockholm som en stad för vanliga människor att leva och bo i.

Den fientlighet som finns mot Stockholm har förvånat mig mycket i kam-

maren. Det är som om vi skulle ha fått för mycket av allting. Jag håller med om att Stockholm är en stad präglad av både dynamik och många möjligheter. Men det är också viktigt att Stockholm fungerar på det här sättet. Det är särskilt viktigt att Stockholm är konkurrenskraftigt gentemot andra storstäder i Europa. Det har inte bara regionalt och lokalt intresse. Det är ett riksintresse.

Stockholm är i många avseenden faktiskt en motor i hela utvecklingen i många andra delar av Sverige. Därför betyder en positiv utveckling för Stockholmsregionen inte ett hot mot andra delar av landet, utan det är bra för hela Sverige. Det som är bra för Stockholm är också bra för Sverige.

Trots detta har statsmakterna ofta behandlat Stockholm mycket fientligt under 80-talet. Riksintresset av olika investeringar har förnekats. Vi har fått särskilda straffskatter som riktar sig mot Stockholm. Man har sagt att storstäderna inte har några särskilda problem, trots att de verkligen har det. På detta sätt har vår region, och den stora tjänstesektorn vi har här, påverkats negativt.

Det är därför mycket bra att den nya regeringen har lagt om politiken för tillväxt, sänkta skatter, ökad valfrihet och med krafttag mot brottsligheten. Det är till stor glädje för oss stockholmare. Det är emellertid viktigt att denna kursomläggning även gäller den allmänna attityden till storstäder så att alla känner att Stockholm behövs.

Jag vill verkligen hålla med om att vi är gynnade på många sätt i Stockholm. Vi har en relativt hög skattekraft. Vi har tillgång till en stor och varierad arbetsmarknad och ett rikligt utbud av service och kultur. Vi har många utbildningstillfällen.

Däremot är det mycket sällan någon från statsmakternas sida tar upp våra speciella problem och de höga sociala kostnader och miljökostnader som vi har här i Stockholm. Vi har större andel arbetsresor, högre boendekostnader än övriga landet, och vi tvingas köa till vård och omsorg. Vi betalar driften för en rad stora institutioner av riksintresse. Vi löper större risk att utsättas för brott. Det är därför viktigt att en sådan här storstadsfaktor beaktas i regeringspolitiken, t.ex. vid utformning av statsbidrag.

Därför är det nu också betydelsefullt att se på Stockholmsregionen inför ett framtida EG. Som jag sade i min inledning – det som är viktigt för Stockholm är också viktigt för Sverige. I ett integrerat Europa kommer Stockholmsregionen att spela en stor roll. Det vet vi. Vi vet att Mälardalen har ett strategiskt läge.

Av produktivitetsdelegationens rapport framgår att Stockholmsregionen, Mälardalen enkannerligen, kommer på tionde plats när det gäller regioninkomst per invånare. Det är betydelsefullt att vi kan behålla den särställningen och fortsätta att utveckla Stockholm.

Jag läser därför med viss besvikelse att motion A455 avstyrks, som handlar om att man skall göra ett uttalande om Stockholmsregionens betydelse för tillväxten i hela landet.

Jag vill bara tala om att det är klart att vi kommer att fortsätta att arbeta för att få hela riksdagen att se att Stockholmsregionen faktiskt har en stor betydelse för hela landet.

Anf. 86 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Jag har inte hört någon uttrycka fientlighet mot Stockholmsområdet i den här debatten i kammaren. Det är självklart att vi måste ha en huvudstad och att en hel del funktioner måste vara samlade där.

I utkantsregionerna i landet har vi lyckats lösa en hel del av problemen inom den offentliga sektorn genom att ta ut den skattesats som folk gärna vill ha för att upprätthålla en offentlig service. Denna skatt är både tre och fyra kronor högre än skatten i Stockholm. Invånarna i Stockholm har således fortfarande en marginal för att kunna förbättra sin offentliga service.

När det gäller produktivitetsdelegationen vill jag minnas att en av ledamöterna häromkvällen uttalade sig i TV och tyckte att det bästa kanske hade varit om det här inte hade skrivits, eftersom det inte hade gett ett rättvisande resultat av de verkliga förhållandena.

Anf. 87 BIRGITTA WISTRAND (m) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att det är ett mål för Sverige att öka skatterna. Vad jag talar om är att Stockholm behövs som tillväxtregion och att vi som bor och verkar i Stockholm skall ha möjlighet att utvecklas här i landet. Stockholm har betydelse för hela Sverige. Det är därför betydelsefullt att vi får fortsätta att utveckla Stockholm till något ännu bättre än vad det är, t.ex. till kulturhuvudstad år 2000.

Anf. 88 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Det finns inget vetenskapligt bevis för att låga skatter ger bättre tillväxt. Det kan t.o.m. vara så att man i de delar av landet där man har högre inkomst per capita och bättre produktivitet än Stockholm, har kostat på en bättre infrastruktur och kommunal service och därför fått en bättre tillväxt. Det är också något att fundera över.

Jag vill också minnas, att när det gäller den regionalpolitiska utredningen som gjordes inför den stora propositionen 90, tog man hänsyn till de totala statliga insatserna i olika regioner. Stockholm låg i en av topparna, eftersom en hel del statliga myndigheter och institutioner finns i Stockholm.

Anf. 89 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Jag har i en motion under den allmänna motionstiden uppmärksammat den situation som råder på arbetsmarknaden inom en viss, speciell region, nämligen den nordligaste regionen i vårt avlånga land – Karesuando församling och de norra delarna av Pajala kommun, som jag i motionen kallar nordöstra Norrbotten. Det här området tillhör faktiskt också vårt land.

På drygt tre rader avfärdar utskottet min motion med motiveringen att det här området tillhör stödområde 1. Därmed tillhör området den region som är högst prioriterad när det gäller regionalpolitiska insatser, anser utskottet, och således behövs enligt utskottet inga ytterligare åtgärder. Den sammanfattningen kan man göra av utskottets skrivning.

Den här regionen uppvisar i dag den i särklass högsta arbetslösheten i landet – i stort sett var tredje arbetsför människa står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Då är icke placeringen av regionen i stödområde 1 till fyl-

lest. Det är således 30 % – ni hörde rätt, det var inte 3 % utan 30 % – som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Sysselsättningen i den här regionen, den lilla sysselsättning som finns, upprätthålls i stor utsträckning genom Samhall, som är den största industrin i regionen, genom olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder och givetvis genom en krympande offentlig sektor.

Som den nordligaste rösten i den här församlingen anser jag det vara synnerligen angeläget att den här regionen ej får utarmas, och det gör den om man inte vidtar några extraordinära åtgärder.

Ragnar Lassinantti, en känd profil tidigare i den här församlingen och sedermera landshövding, gjorde på sin tid många gånger från riksdagens talarstol gällande att Sveriges riksdag har ett speciellt ansvar för den här regionen alltsedan drottning Kristinas tid. Det var nämligen hon som såg till att den här sista svenska utposten i norr hade en bofast befolkning. Om inte åtgärder vidtas för den här bygden så att människorna på orten kan finna sitt levebröd, finns det i längden inga förutsättningar för den här regionen att överleva.

Jag har icke för avsikt att yrka bifall till min motion, då det inte finns förutsättningar för några framgångar gentemot ett enigt utskott, utan jag får väl på nytt aktualisera de här problemen på annat sätt. Jag har exempelvis varje gång vi fått en ny arbetsmarknadsminister genom en enkel fråga aktualiserat problemen i regionen, och varje gång har jag i stort sett fått samma svar från det berörda statsrådet. Det är således med stort intresse jag ser på svaret på min kommande fråga från den nye arbetsmarknadsministern.

Anf. 90 ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! Den debatt vi nu och under många år har fört, har av många, ofta med litet nedlåtande ton, benämnts som hembygdens dag. Det blir en blandning av att utskottsföreträdarna talar för helheten, avvägningen mellan argumenten i olika motioner, och att enskilda motionärer med all kraft argumenterar just för sin sak, och ibland känner motionärerna kanske en viss vanmakt över att utskottet har så svårt att lyssna och framför allt att ta fasta på deras argument och omsätta dem i handling.

Det ligger emellertid i systemets natur i ett centraliserat samhälle, där väldigt mycket är statligt reglerat och där centralmakten fattar ganska många av besluten, att denna spänning mellan regioner och centralmakt uppstår. Nu börjar, herr talman, nya vindar blåsa, vilket flera talare redan har uppmärksammat. Detta speglar debatter och utveckling i det framtida Europa. På något sätt får regionerna, regionernas företrädare och deras argument en ökad legitimitet även i parlamentet, och det tror jag är utomordentligt värdefullt.

Jag tror att det var Per Stenmarck som tidigare i debatten sade att regionalpolitiken har varit väl mycket fixerad vid problemen och fördelningen av givna resurser. I stället borde regionalpolitiken ta fasta på de möjligheter som finns ute i olika regioner och på det sättet utveckla mångfalden och se det som en tillväxtfaktor. Även Bertil Persson och Birgitta Wistrand har varit inne på just de nya regionbegreppen, där regionerna Stockholm och Sydsverige utvecklas. Detta gäller givetvis också för Västsverige, vilket Kent Ols-

son talade om. Jag tror att den här debatten kommer mer och mer och att just dagens debatt bildar någon form av vattendelare mellan det gamla och det nya, och jag och – tror jag – många med mig välkomnar detta.

Om vi ökar avregleringen och minskar den statliga regleringen behöver vi dessutom, herr talman, inte tala så mycket om regionernas utveckling i framtiden. Då får nämligen regionerna automatiskt en legitimitet och en behörighet att fatta beslut om sin egen framtid. Det ligger i linje med det vi kallar regionernas Europa, och i den utvecklingen har alla regioner med sina förutsättningar en möjlighet att spela en aktiv roll. Den utvecklingen hälsar jag med stor tillfredsställelse.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (regionalpolitikens allmänna inriktning)

I kontrapropositionsvoteringen biträddes reservation 1 av Ingela Thalén m.fl. med 120 röster mot 13 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del. 153 ledamöter avstod från att rösta.

(forts. s. 110)

På grund av ett tekniskt fel på voteringsanläggningen beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen att voteringen om arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13 skulle fortsättas i samband med den votering som skulle äga rum efter behandlingen av de ärenden som upptogs i följande beslut om samlad votering.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, lagutskottets betänkanden LU24, LU25, LU26 och LU34, konstitutionsutskottets betänkande KU31 samt justitieutskottets betänkande JuU17, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i dessa ärenden avslutats.

7 § Konsumentpolitiska frågor m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1991/92:LU24 Konsumentpolitiska frågor m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 91 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Konsumentpolitikens inriktning lades fast av riksdagen redan under våren 1986. Denna inriktning gäller fortfarande och har nära an-

knytning till årets budgetproposition samt lagutskottets betänkande 1991/92:24 som vi nu diskuterar.

Vi socialdemokrater prioriterar en tydlig inriktning på hushållsekonomiska frågor. Särskilt svaga grupper skall stödjas. Fler skall engageras i konsumentfrågorna. Där skall folkrörelsernas roll betonas. Inte minst viktiga är de prispressargrupper som LO-distrikt och PRO bildat och som aktivt arbetar mot prishöjningar såväl i grossist- som i handelsleden eller i samband med höjningar av avgifter i banker. Så sent som för några veckor sedan försökte ju olika led höja priserna på konsumentens bekostnad. Det är därför viktigt att den lokala verksamheten utökas och utvecklas.

Målet för konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. För att det målet skall uppnås krävs det en samverkan mellan olika parter.

I Sverige finns det ett bra skydd för konsumenterna. I den svenska modellen löses många konsumentproblem genom förebyggande verksamhet, som bl.a. har formen av förhandlingar med näringslivet både centralt och lokalt.

Givetvis kan vi inte klara av allt genom förebyggande åtgärder. Det behövs också en väl utbyggd lagstiftning. Målet för den socialdemokratiska konsumentpolitiken skall alltså vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Konsumentpolitiken skall sålunda tydligare inriktas på hushållsekonomiska frågor, särskilt på frågor om hushållens baskonsumtion.

Herr talman! Jag skall så något kommentera skrivningen i betänkandet och de reservationer som fogats till detta betänkande om konsumentpolitiska frågor.

I en motion från moderate ledamoten Stig Rindborg framförs kritik mot utvecklingen av den svenska konsumentpolitiken, vilken bygger på att konsumenten skall ha en stark ställning enligt en solidarisk socialdemokratisk politik. Enligt motionären är det angeläget att ge regeringen hans avsikt till känna, dvs. att främja marknadsekonomin, där en fungerande pris- och prestationskonkurrens utgör konsumentskyddets viktigaste garant.

Det uttalande som görs i föreliggande budgetproposition om vikten av konkurrens för en väl fungerande marknad till gagn för konsumenterna tyder på att regeringen anser att den framtida konsumentpolitiken skall grundas på ett marknadsekonomiskt synsätt.

Herr talman! Detta synsätt vänder vi socialdemokrater oss emot på det bestämdaste.

Några kommentarer när det gäller de socialdemokratiska reservationerna. Först något om översynen av konsumentpolitiken.

Vi socialdemokrater delar motionärernas uppfattning, vilken kommer till uttryck i motion 1991/92:L712, när det gäller betydelsen av EFTA:s ministerdeklaration på konsumentområdet. Enligt vår mening bör regeringen vid utformningen av direktiven till den aviserade utredningen särskilt beakta vad som däri framförs.

Också när det gäller yrkande 2 i nämnda motion delar vi motionärernas uppfattning om nödvändigheten av att konsumentverket ges möjligheter att

omedelbart börja arbeta med de inför EG-anpassningen strategiska frågorna.

Behovet av resurser för att konsumentverket skall kunna ta vara på svenska konsumenters intressen inom ramen för ett EES-avtal bör, tycker vi socialdemokrater, särskilt uppmärksammas av regeringen.

Sedan något om den reservation som handlar om en utvärdering av miljömärkningen. Vi socialdemokrater ser allvarligt på det faktum att det i budgetpropositionen inte finns någon närmare utvärdering av det arbete som hittills bedrivits i fråga om miljömärkningen. I linje med vad som anförs i en av motionerna anser vi socialdemokrater att det vore värdefullt om en sådan utvärdering kom till stånd – särskilt mot bakgrund av den kritik som bl.a. i massmedia framförts mot verksamheten.

Enligt vår mening bör regeringen omgående ta initiativ i det här sammanhanget och därefter redovisa sina bedömningar och eventuella förslag till riksdagen. Den omständigheten att EG:s miljöministrar kommit överens om en förordning om miljömärkning inom EG utgör inte skäl för att en utvärdering i enlighet med motionen inte skall komma till stånd.

Beträffande den obligatoriska miljöfarlighetsmärkningen vill jag framhålla att vi socialdemokrater anser det vara ytterst positivt om produkter i större omfattning än som för närvarande är fallet kan märkas med avseende på vilka miljöfarliga ämnen de innehåller. Enligt vår mening är tiden nu mogen att överväga sådana föreskrifter.

Vi socialdemokrater anser att det ingalunda är självklart att sådana föreskrifter skulle uppfattas som tekniska handelshinder. Inom EG har miljöintressen godtagits som grund för särbestämmelser.

Mot bakgrund av det som här anförts anser vi att den här frågan kräver ytterligare övervägande. Det bör ankomma på regeringen att föranstalta om en utredning, som får i uppdrag att närmare belysa frågan och att avlämna erforderliga förslag till riksdagen.

Beträffande reservationen om extrapriser vill jag säga att det enligt vår mening är mycket angeläget att konkurrenskommitténs förslag till åtgärder mot extrapriser snarast leder till lagstiftning.

Som framhålls i motionen, och det framgår också av konkurrenskommitténs betänkande, används systemet med extrapriser i en omfattning och på ett sådant sätt som är helt oacceptabelt från konsumentsynpunkt.

Sålunda saluförs vissa varor alltid till extrapris. Prisinformationen blir därför helt missvisande. I likhet med motionärerna anser vi att tiden nu är mogen för en genomgripande sanering när det gäller extrapriserna och liknande prissättningar.

Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag om de åtgärder som behöver vidtas för att det skall vara möjligt att åstadkomma den sanering som är nödvändig när det gäller extrapriserna.

Angående konsumenternas avbetalningsrätt har vi, efter att ha prövat en mängd olika skäl, ställt oss bakom förslaget om att konsumenterna bör ha en i princip ovillkorlig rätt att avbeställa ett köp. Riksdagen erinrade emellertid samtidigt om att det självfallet är angeläget att regelsystemet utformas så, att näringsidkarna inte drabbas av några förluster på grund av avbeställningar.

Vidare är det viktigt, framhöll riksdagen, att reglerna inte uppmuntrar

konsumenterna till oöverlagda köp. Näringsidkarna borde därför ha rätt till ersättning när avbeställning sker. I enlighet med riksdagsbeslutet ansågs förslaget i propositionen vad gäller ersättningsrättens generella omfattning innebära en fullt godtagbar avvägning mellan de olika intressen som det handlade om i den här frågan.

Enligt vår mening har inte några nya omständigheter tillkommit som bör föranleda att riksdagen nu frångår sina tidigare ställningstaganden beträffande avbeställningsrätten enligt den nu gällande konsumentköplagen.

Herr talman! Vi socialdemokrater understryker vikten av vad som framförs i alla de fem reservationer som är fogade till betänkandet. Med tanke på riksdagens arbete yrkar jag härmed bifall till reservationerna 2, 3 och 4 samt avslag på utskottets hemställan i motsvarande moment. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet.
(forts.)

Ajournering

Då kammarens tekniska anläggning fortfarande inte fungerade tillfredsställande beslöt kammaren kl. 15.20 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna under fem minuter.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.25.

7 § (forts.) **Konsumentpolitiska frågor m.m.** (forts. LU24)

Anf. 92 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Vänsterpartiets representant i lagutskottet var inte närvarande när det här betänkandet justerades. Därför kan man av betänkandet inte utläsa hur vänsterpartiet ser på de här frågorna. Jag vill därför inledningsvis säga att vi yrkar bifall till samtliga reservationer till betänkandet. Vi står också bakom de yrkanden från vänsterpartiet som finns med i motioner som behandlas i betänkandet. Men jag tänker endast yrka bifall till yrkande 8 i vår partimotion Jo646, som handlar om miljömärkningsstyrelsens sammansättning.

Elisabeth Persson skall senare tala om en del av de saker som är berörda i detta betänkande. Jag tänker tala om framför allt två aspekter, dels den som har med miljömärkningen att göra, dels den som har att göra med ett utökat ekonomiskt stöd till konsumentorganisationer, med utgångspunkt i det beslut som fattades i samband med att riksdagen beslutade om en ny livsmedelspolitik.

Jag skulle först gärna vilja säga att vi i Vänsterpartiet menar att konsumentpolitiken är ett mycket viktigt område. Det kommer att bli ännu viktigare i framtiden, därför att vi, egentligen oavsett om Sverige blir medlem i

EG eller inte, står inför en period med ökad internationalisering på många olika områden. Detta kommer att ställa krav på konsumenterna, att de är medvetna och har ett bra underlag för att göra medvetna val när det gäller olika produkter, att de har tillgång till god information. Detta förutsätter att vi från samhällets sida kan avsätta resurser för samhällets myndigheters arbete på detta område. Det gäller t.ex. konsumentverket.

Men vi ser också med oro på att man i många kommuner, hårt trängda av det svåra ekonomiska läget, känner sig nödda och tvungna att dra ned just på de lokala konsumentrådgivarnas verksamhet. Vi tycker att det är mycket oroande, för det är en verksamhet som det finns ett mycket stort och ökande behov av inför framtiden.

Men det behövs också i den här tiden av internationalisering resurser för de ideella konsumentorganisationerna, särskilt i ett uppbyggnadsskede. Det är så, måste vi konstatera, att konsumentrörelsen i Sverige befinner sig på ett uppbyggnadsstadium. Det finns några väl etablerade konsumentorganisationer. Men det finns också många nya, som bedriver ett viktigt arbete, men som har svårt att avsätta resurser t.ex. för internationella kontakter med motsvarande organisationer. Det internationella samarbetet är av allra största betydelse, om konsumentorganisationerna skall kunna fungera som effektiva lobbyister för sina intressen, både när det gäller EFTA och när det gäller EG samt i andra internationella sammanhang.

När riksdagen beslutade om en ny livsmedelspolitik, anslog man också pengar – det var efter en motion från vänsterpartiet – för just konsumentpolitiskt arbete i ideella organisationer på livsmedelspolitikens område. Vi har från Vänsterpartiets sida föreslagit att man nu skulle utöka de resurserna, att man skulle gå upp från 2 milj.kr. till 5 milj.kr. Vi tycker att det är ett i sammanhanget marginellt belopp, men av allra största betydelse, både för det internationella samarbetet och för möjligheterna att anordna kurser, konferenser och olika typer av verksamheter här i landet. Vi tycker att det är beklagansvärt att vi inte har fått gehör för det kravet.

Sedan skulle jag vilja säga några ord om miljömärkningen. Det finns motioner både från Vänsterpartiet och från Socialdemokraterna. Vi kräver att man skall se över det svenska miljömärkningsarbetet och fundera på om man inte skall förändra miljömärkningsstyrelsens sammansättning. Den är nu partssammansatt. Där finns många olika intressen; Industriförbundet, konsumentintressen, m.fl. Man har försökt att jämka ihop alla. Erfarenheterna efter två år är inte så goda. Man borde se över om man kanske skulle ha någon annan typ av sammansätting. Styrelsen skulle kanske inte vara partssammansatt. Konsekvensen av denna partssammansättning är bromsande.

Socialdemokraterna begär en översyn. I betänkandet sägs det att det inte är aktuellt att göra någon översyn nu, med hänsyn till att man inom EG håller på att diskutera fram ett frivilligt miljömärkningssystem. Jag tycker att det visar en beklagansvärd passivitet inför det arbete som bedrivs i EG. Det är just under denna period som man har möjligheter att komma med svenska förslag på området, utvärdera vårt eget arbete, se vad som är bra och vad som behöver förbättras, för att sedan föra de kraven vidare i de internationella sammanhangen. Detta är ytterligare ett utslag av passivitet, att man bara vill vänta och se. Dessutom är EG:s system frivilligt och står alltså på

inget sätt i motsättning till de nationella system som växer fram. Jag tycker att det är beklagligt att utskottet inte har valt ett mer aktivt förhållningssätt till detta.

Vi har också från Vänsterpartiets sida velat att man skulle anvisa resurser till miljömärkningsstyrelsen. Tanken är att verksamheten skall finansieras med avgifter på de produkter som blir miljömärkta. Men eftersom arbetet går så sakta och man inte har lyckats åstadkomma så många konkreta resultat, får man heller inte in några resurser för att finansiera verksamheten. Vi menar att samhället därför under ytterligare en tid måste stötta detta arbete, så att det kan intensifieras och inte drar ut ytterligare på tiden. Ur konsumentperspektiv är det mycket angeläget att man har en bra miljömärkning.

Herr talman! Jag nöjer mig med detta och yrkar som sagt bifall till motion Jo646 yrkande 8. Även i övrigt står vi bakom Vänsterpartiet förslag och jag yrkar bifall till reservationerna till betänkandet.

Anf. 93 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Konsumentpolitiken är ett av de områden som genom EES-avtalet med nödvändighet kommer att samordnas med EG:s regelsystem. Konsumentpolitik handlar om varor och tjänster, som genom närmandet till EG kommer att röra sig fritt över gränserna. Konsumenterna kommer att få tillgång till större utbud av varor och tjänster, och konkurrensen mellan olika företag kommer att öka. Det gynnar konsumenterna genom lägre priser och bättre kvalitet.

Marknadsekonomin kommer att få större genomslag när marknaden blir större. På flera för konsumenten viktiga områden är konkurrensen alltför begränsad i dag. Sveriges anslutning till EG kommer att gynna svenska konsumenter.

Vid det besök som utskottet gjorde härförleden hos konsumentverket framgick att verket ligger väl framme i förberedelserna för en EG-anpassning av konsumentpolitiken. Verket har under senare år intensivt och framgångsrikt deltagit i det internationella arbetet.

Regeringen förutskickar i budgetpropositionen att en kommitté kommer att tillsättas för att se över konsumentfrågorna, dels med tanke på EES-avtalet, som förpliktar EFTA-länderna att i sin nationella lagstiftning införa de EG-regler som omfattas av avtalet, dels med tanke på en skärpt konkurrenslagstiftning och avreglering.

Jag skulle sedan, herr talman, vilja ta upp de fem socialdemokratiska reservationer som har fogats till betänkandet.

Sammanfattningsvis kan sägas om de tre första att regeringen följer de frågor som tas upp i reservationerna, och att det därför inte behövs något uttalande från riksdagen. Kravet på obligatorisk miljömärkning skulle i vissa fall kunna uppfattas som ett tekniskt handelshinder, och då vet vi att det kommer motåtgärder från EG-länderna, vilket kan skada svensk export. Det är verkligen inte någon önskvärd situation i nuläget.

I reservation nr 4 vill Socialdemokraterna lagstifta mot extrapriser. Att lagreglera prissättning leder till prisstelhet, som på sikt missgynnar konsumenterna. Det förvånar mig att Socialdemokraterna driver den här frågan.

Det finns nämligen ingen bättre prisreglering än en väl fungerande marknadsekonomi.

I reservation nr 5 motsätter sig Socialdemokraterna en eventuell översyn av avbeställningsrätten för varor och tjänster, som majoriteten begär att regeringen skall ta ställning till. Jag vill påminna Bengt Kronblad om att avbeställningsrätten kan leda till att man ingår oöverlagda köpeavtal, att respekten för ingångna avtal luckras upp och, inte minst, att oönskade effekter kan uppstå på grund av att högre handpenning kommer att krävas vid köp av beställningsvaror.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Till slut vill jag säga några ord till Annika Åhnberg, som kräver mer pengar till konsumentorganisationerna. För några veckor sedan aviserade Arla prishöjningar på vissa produkter som inte var utsatta för konkurrens. Det ledde till stora protester hos befolkningen, med hot om bojkott av produkterna. Arla nödgades dra tillbaka prishöjningen. Detta stärker min inställning till att den bästa konsumentpolitiken är marknadsekonomin, där konsumenternas egna val avgör sortiment, pris och kvalitet. Jag tycker att det är ett väldigt gott exempel på att konsumenterna kan klara detta själva. Vi politiker behöver inte organisera allt, inte dela ut pengar till allt, utan det finns ett inbyggt intresse hos konsumenterna att se vad man får för sina pengar och välja varor därefter. Vi hoppas detta förhållande kommer att utvecklas ännu mer när vi kommer in på EG-marknaden.

Anf. 94 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Herr talman! Margareta Gard säger att det är bra med konkurrens. Det är givetvis utmärkt med konkurrens, men det måste också vara på det sättet att konsumenten kan tillgodogöra sig konkurrensen. Det kan man genom bl.a. en prismärkning som visar vad varorna kostar. Vid flera tillfällen har Margareta Gard och hennes parti varit motståndare till en sådan typ av märkning.

Margareta Gard säger också att regeringen följer de frågor som tagits upp i de första reservationerna. Det är bra. Vi vill även att man kommer till konkreta lösningar för konsumentens bästa. Det är för dessa grupper som vi socialdemokrater arbetar.

Extrapriser kan inte vara till nackdel för konsumenten sägs det. Det kanske de inte är, om man verkligen ser att priserna är lägre. Som det är i dag får emellertid konsumenten betala väsentligt mycket mera på grund av all den administration som ligger bakom extrapriser. Vissa utredningar visar att kostnaderna för extrapriser, reklam och marknadsföring kring detta är mellan 12 och 15 miljarder kronor för konsumenterna. Vi menar att en rak låg prissättning i slutledet leder till en bättre prisbild, till förmån för konsumenten.

Anf. 95 MARGARETA GARD (m) replik:

Herr talman! Först skulle jag vilja påpeka att Bengt Kronblad i sitt anförande sade att Socialdemokraterna bestämt vänder sig mot marknadsekonomi. Vad jag kan förstå måste det innebära att Socialdemokraterna fortfa-

rande förordar planekonomi. Det vore bra om Bengt Kronblad ville utveckla detta.

Om det är planekonomi som man skall fortsätta med, tycker jag faktiskt att det i dessa dagar är anmärkningsvärt, när vi ser hur de länder som har haft planekonomi kämpar för att kunna gå över till ett marknadsekonomiskt system. I dessa länder tycker man nu att marknadsekonomi är den enda vägen till ett samhälle som kan försörja dem med varor och tjänster.

Bengt Kronblad säger även att vi moderater har gått emot prismärkning. Ja, artikelprismärkning tycker vi inte är särskilt bra. Det finns så många andra sätt att märka varor på. Det är också så, att när man kräver att varje artikel skall vara prismärkt hämmas den utveckling som redan är på gång i butikerna. Det finns många olika system för att klara kontroll av priserna, system som leder till fortsatt utveckling. Vi vill inte hämma den utvecklingen. I slutänden leder ju detta till målet, nämligen så låga priser som möjligt.

Anf. 96 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Herr talman! I mitt anförande pekade jag på den uppfattning som Stig Rindborg från Moderaterna framförde. Han säger med kraft att man bör ha ett marknadsekonomiskt synsätt rakt ut på konsumenternas bekostnad. Och nu undrar Margareta Gard om jag därmed står för planekonomi. Självfallet har aldrig socialdemokratin stått för någon planekonomi, däremot en balanserad marknadsekonomi, där också konsumenterna har ett inflytande. Det är där skiljelinjen mellan Margareta Gard och mig, mellan Moderater och Socialdemokrater, går.

Anf. 97 MARGARETA GARD (m) replik:

Herr talman! Det framställdes inte som en balanserad marknadsekonomi, utan Bengt Kronblad tog med kraft avstånd från marknadsekonomi. Det var detta som jag tyckte var mycket märkligt.

Vi kan väl ändå vara överens om, Bengt Kronblad, att det är med hjälp av marknadsekonomi som vi kan få billiga varor och bättre kvalitet. Konsumenten väljer själv varan och väljer på så sätt bort det som är dåligt. Det är ju vad vi egentligen vill åstadkomma. Det valet, emellertid, skall konsumenten göra. Vi skall inte sitta här i riksdagen och styra konsumenterna till något, utan det skall vara upp till var och en att avgöra. Behoven hos oss är ju så olika. Mångfalden är viktig även när det gäller konsumentpolitik.

Förste vice talmannen anmälde att Bengt Kronblad anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 98 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Margareta Gard och jag definierar marknadsekonomi på samma sätt. När ett monopolistiskt företag som Arla går ut och föreslår prishöjningar och det motas av en väldigt stark konsumentopinion, är det inte precis ett uttryck för att marknadsekonomin fungerar väl. Det är ett uttryck för någonting annat. I och för sig tycker jag att det är

mycket bra att det blev en proteststorm, och att Arla drog tillbaka de tilltänkta prishöjningarna.

Det är också mycket bra att vi har kommit fram till att livsmedelsområdet skall avregleras. Jag har tidigare i den här kammaren haft anledning att konstatera att det inte precis har varit de varma marknadsanhängarna som har drivit den processen, utan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, medan t.ex. Moderaterna och Centerpartiet – Folkpartiet faktiskt undantaget – var nog så angelägna om att få behålla ett mycket invecklat och komplicerat regleringsförfarande, som nogsamt skyddade producenterna från alla kontakter med konsumenterna och deras krav.

Nog talat om det. Rent ut sagt tycker jag att det är oförskämt att säga till konsumenterna i det här landet: Det är så här som det skall gå till. Ni får protestera, och sedan kommer man att ändra sig. Jag tycker faktiskt att man som konsument har rätt att kräva stöd från samhället. Vid ett studium av marknaden, är det då konsumenten eller konsumentens motpart som är den svagare parten? Utan tvivel är det konsumenten, som inte har tillgång till alla de resurser som handel, grossister och producenter har, dvs. att göra reklam, att marknadsföra, osv.

Det är inte orimligt att begära att några miljoner kronor avsätts för att konsumentorganisationer skall kunna få råd att arrangera konferenser och seminarier samt skaffa sig underlag för ett aktivt konsumentarbete. Det är ett aktivt konsumentarbete som skall vara den huvudsakliga drivkraften framöver när det gäller att hävda kraven på bra kvalitet och bra produkter. Det håller jag med om. Man kan, som sagt, inte frånhända sig ansvaret från samhällets sida med att lugnt säga att det kommer att ordna sig och att konsumenterna kommer att protestera när det föreslås olämpliga prishöjningar.

Tänk efter! Under vilka omständigheter lever människor? Man har inte så stor del av sin tid över till aktivt konsumentarbete. Det är yrkesverksamhet, familj och en lång rad andra engagemang som upptar ens tid. Enligt min uppfattning kan inte samhället frånhända sig ansvaret för att stödja konsumenterna.

Anf. 99 MARGARETA GARD (m) replik:

Herr talman! Jag håller med Annika Åhnberg när det gäller monopolställningen för vissa livsmedel. Det vore bra om den kommer bort, därför att vi då kan få litet konkurrens även här.

Jag vill emellertid återkomma till att det faktiskt är så, att konsumenterna i andra länder organiserar sig själva och på så sätt bygger upp den organisation som de vill ha. Det är ett mycket bra sätt, eftersom det inte sker en styrning uppifrån utan kommer från konsumenterna själva. Det är något som vi skall stimulera.

Om nu Annika Åhnberg inte accepterar exemplet med mjölken och Arla, kan jag nämna ett annat fall, som vi hade för något år sedan. Det upptäcktes att vissa blöjsorter inte var särskilt miljövänliga, vilket ledde till att inga mammor köpte dessa blöjor. Man blev tvungen att ta bort blöjorna ur sortimentet. Företaget blev tvunget att tillverka mer miljövänliga blöjor. Det här är ett bra exempel på vad konsumenter kan åstadkomma med sitt val av vara. Låt oss se till att det kan växa upp frivilliga organisationer, och som

kan organisera sig på sitt eget sätt. Då tror jag att vi kan få en både stark och bra konsumentrörelse.

Anf. 100 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Det är verkligen en sanning med modifikation att det i andra länder byggs upp konsumentorganisationer utan något samhälleligt stöd. Inom EG avsätts resurser just för konsumentpolitiskt samarbete. Det förs visserligen nu en diskussion, eftersom konsumentorganisationerna där tycker att man drar ned på stödet i allför drastisk omfattning.

Det är inte så att man har lämnat konsumentorganisationerna utan stöd och möjligheter att bedriva sitt samarbete. Jag tycker nog att vi också i Sverige måste bidra till att det ideella konsumentarbetet ges goda möjligheter att fungera. Jag tycker att det är bra med aktivistarbete. De exempel som Margareta Gard gav på aktioner där konsumenterna har lyckats hävda sina intressen är bra, men de speglar inte den verklighet som man som konsument möter varje dag. Jag tror att man ofta – jag känner det själv och känner många som upplever det likadant – som konsument känner sig maktlös inför många av de situationer som man möter dagligen och där man inte kan uppamma ett väldigt starkt tryck och få tusentals andra att engagera sig. Man är som konsument den svagare parten. Man behöver stöd från samhället för att kunna bygga upp de starka konsumentrörelser som vi tydligen är överens om behövs och som det också finns stort intresse för.

Det är naturligtvis inte så att samhället kan kommendera fram dessa rörelser. De finns, men de behöver åtminstone initialt resurser för att kunna gå vidare och stärka sig. Jag tror att vi alla, konsumenterna givetvis men också deras motpart samt samhället, tjänar på att ha en effektiv och skicklig konsumentrörelse med goda resurser som kan företräda sina intressen och tvinga fram förbättringar från motparten när sådana behövs.

Jag tycker fortfarande inte att argumentationen mot det utökade anslaget är särskilt övertygande. Tvärtom tror jag att dessa pengar skulle kunna betyda väldigt mycket just nu när vi går mot en ökad internationalisering och när vi vet att vi har sådana regler på livsmedelsområdet att konsumenten inte ens har rätt till en god ursprungsmärkning av varorna. Importerade livsmedel märks med Sverige som ursprungsland i stället för det korrekta ursprungslandet. Då är man som konsument i underläge, när man inte ens har lagar och regelverk på sin sida. Så dessa resurser finns det stort behov av.

Anf. 101 MARGARETA GARD (m) replik:

Herr talman! Jag skulle först vilja säga till Annika Åhnberg att man i England och USA har frivilliga konsumentorganisationer, och de är starka.

Beträffande samhällets stöd får faktiskt konsumentverket i budgeten 2 miljoner till konsumentorganisationer. Det gäller att fördela medlen rätt och riktigt så att alla organisationer som behöver stöd får det. Men jag tror inte att det är en mängd pengar från riksdag och regering som löser konsumentproblemen. Jag tror faktiskt att de löser sig genom att konsumenterna själva tar itu med dem. Konsumentverket har en ganska bra upplysningscentral. Så det är inte så att konsumenterna inte är upplysta i olika frågor.

Jag kan hålla med Annika Åhnberg om det hon sade om livsmedelspoliti-

ken. Men det förekommer ju redan varumärkning och deklarationer, och de kanske kan utökas på något sätt. Vi får se när vi kommer in i EG hur det blir. Där finns gemensamma EG-regler. Konsumentverket håller nu på att se över dem för att se vad vi kan göra i Sverige för att ta till oss det som är bra. Det tycker jag att vi skall ge konsumentverket en eloge för. Verket ligger väl framme när det gäller att följa den internationella verksamheten på området.

Anf. 102 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! I avsnittet om prisinformation i det här betänkandet skrivs:

"Motioner med yrkanden om förbud mot extrapriser eller åtgärder i syfte att begränsa användningen av sådan prissättning har behandlats av riksdagen flera gånger tidigare."

Herr talman! Det är verkligen sant. Extrapriset tenderar att bli något av en långkörare här i riksdagen, för vi är många som sedan flera år tillbaka med i det närmaste avsmak åsett hur handeln i sin kamp om kunderna utnyttjat extrapriser som lockbete. Det lockbetet har blivit förfärligt dyrt och något som egentligen ingen vill ha, vare sig detaljister eller konsumenter. Det är ett lockbete som för med sig en förfärlig mängd direktreklam och omöjliggör sund priskonkurrens och prisjämförelse.

Vänsterpartiet har år efter år återkommit med motioner med förslag om sanering av extraprissystemet. Jag är verkligen glad att kunna konstatera att hela den socialdemokratiska gruppen i riksdagen nu sällat sig till ledet av kritiker av extraprismarknaden.

Vi luras att tro att vi handlar billigt när vi i själva verket får betala mycket dyrt för rabattkuponger, varor med extrapris och all den reklam som detta för med sig. Det här systemet, som är omkring 30 år gammalt, har med tiden tappat allt förnuft. De flesta konsumenter och seriösa detaljister önskar bort det. Då kan man fråga sig: Varför fortsätter vi? Det handlar om något slags ond cirkel. Alla måste vara överens om att slopa extrapriserna samtidigt, annars skulle det inte gå, anses det. Uppenbarligen är det så att konkurrensen mellan de olika livsmedelskedjorna är så stark och intensiv, att det har varit omöjligt att träffa en sådan branschöverenskommelse. Därför, herr talman, krävs det faktiskt riktlinjer som riksdagen utformar för att vi alla skall kunna bli av med det här systemet.

Reglerna för vad som får kallas extrapris går i korthet ut på att en varas pris får kallas extrapris om det ligger minst 10 % under det ordinarie priset och om varan säljs till det priset tillfälligtvis och under en kortare tid. Ett extrapris förutsätter alltså ett ordinarie pris som är känt, kontrollerbart och jämförbart.

Men precis som Bengt Kronblad tidigare poängterade är det inte alldeles ovanligt med extrapriser som är högre än ordinarie priser. Vissa varor säljs nästan ständigt med röda prislappar på. Toppen, eller kanske botten beroende på hur man ser det, av det här orimliga prissättningssystemet fick jag se i Norrköping strax före jul. En butik där skyltade med stora banderoller där det stolt deklarerades: Allt till extrapris. Den skylten satt uppe under hela julhandeln, alltså närmast en och en halv månad. Det visar om något hur missbrukade de ursprungliga reglerna och överenskommelserna är. Över

80 % av allt kaffe och fryst kyckling säljs till extrapris. Närmare 75 % av all falukorv – en inte så ovanlig rätt på de svenska borden – säljs till extrapris. Vi har alltså för länge sedan tappat begreppet ordinarie och jämförbart pris.

Herr talman! Det finns en mycket bred opinion som önskar bort detta, som är irriterad, som vet och inser hur kostnadskrävande det är. Man kan nämna olika siffror och undersökningar. Konsument-Ekot förfärade åtminstone halva Sverige för något halvår sedan när man påstod att extraprismärkningen kostar konsumenterna ungefär 10 miljoner om året. Jag kan inte gå i god för det beloppet, och det spelar egentligen inte så stor roll. Men att prismärkningen och allt som därtill hör fördyrar för oss konsumenter och att det är konsumenten som får betala är alldeles uppenbart.

Jag vill sluta med att säga att jag är litet betänksam över vad utskottet skriver i betänkandet, nämligen att bruket av extrapriser inom dagligvaruhandeln numera tycks vara i avtagande. Att man inte är intresserad av att göra någonting åt det försvaras därmed.

Herr talman! Jag undrar om lagutskottets värderade medlemmar och utskottsmajoriteten över huvud taget rör sig ute i detaljhandeln. Jag tycker inte att det finns någonting som tyder på att missbruket tenderar att minska eller vara i avtagande – tvärtom, dess värre.

Jag yrkar bifall till reservation 4, där det sägs att regeringen bör ta sitt ansvar och snarast komma med förslag till åtgärder som behövs för att åstadkomma en nödvändig sanering. Så vill jag säga att vi i Vänsterpartiet ställer oss bakom reservation 5 om konsumentens avbetalningsrätt, men jag har inte för avsikt att yrka bifall till den.

Anf. 103 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Jag har i motion L720 velat belysa ofoget att bensinbolagen inte ger bilisterna tydlig information om aktuellt bensinpris. Det måste vara en rättighet för konsumenten att få tydlig prisinformation innan köp sker. Bensinbolagen är i full gång med att byta ut baspriset på blyfri bensin på skyltstolpen mot information om vilka kontokort som accepteras eller vilka tider bensinstationen har öppet.

Utskottet har avfärdat problemet med att säga att prisinformationslagen, som träder i kraft i dag, kommer att undanröja detta problem. Men med tanke på motororganisationers och bilisternas kamp i den här frågan och att ingenting händer anser jag att riksdagen i bilisternas intresse bör ge bensinbolagen en knäpp på näsan eller ett förtydligande, eftersom de inte känner till den nya lagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Anf. 104 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! När det gäller prisinformation vill jag till riksdagens protokoll få med att det som framförs i motionen är mycket viktigt och att det enligt prisinformationslagen föreligger en skyldighet att ge sådan information. Det är därför bra för konsumenten att vi fick majoritet i riksdagen för några månader sedan för att slå vakt om konsumentens rätt att bli informerad om priset i handeln.

Anf. 105 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Det tråkiga är att den verkar vara luddigt formulerad, eftersom man så sent som i går har fortsatt med att ta ned skyltar. Det är beklämmande, och jag menar att man måste reagera på den här punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

8 § Livsmedelskontroll m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1991/92:LU25 Livsmedelskontroll m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 106 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Jag har i min motion yrkat på att förändringar skall göras i livsmedelskontrollen. De erfarenheter som jag har fått genom att bl.a. följa ärendet om dispens för försäljning av opastöriserad mjölk har gjort mig ännu mer övertygad om att det är en nödvändig utveckling.

På den ena sidan står den lille, i detta fall Sven och Inga Pettersson i Dörröd i Skåne, och på den andra sidan storebror, myndigheten livsmedelsverket och dess chef Arne Kardell.

Sven och Inga har under lång tid enträget kämpat för att få sälja opastöriserad mjölk på samma sätt som bönder i Tyskland har möjlighet att göra. Det har resulterat i att storebrors företrädare blivit mycket uppretade. Nivån i den debatt som uppstått påminner om de metoder som nomenklaturan på andra sidan Östersjön en gång använde.

Kontentan är att tolkningen av livsmedelslagens bestämmelser skall följas av laglydiga medborgare. Den bonde som ifrågasätter tolkningar och söker dispens skall straffas. I det aktuella fallet finns vitesföreläggande om totalt 240 000 kr.

Så sent som för några veckor sedan fanns fortfarande denna enkelspåriga inställning hos livsmedelsverket. Det är skrämmande att verket på alla sätt vill skydda mejerinäringens särintressen och monopol. I stället behöver vårt jordbruk och vår livsmedelsindustri medarbetare som ser möjligheter i en utveckling av nya produktionssätt och distributionsmetoder.

Det föråldrade synsättet att storebror alltid har rätt ifrågasätts nu av många medborgare. Jag anser att den som motsätter sig en anpassning av en småskalig produktion arbetar med alltför snäva ramar. Mejeriföretagens makt behöver balanseras. Det kan ske genom att nya metoder får möjlighet att prövas.

Det har kommit till min kännedom att opastöriserad mjölk t.o.m. används av konsumenter som naturläkemedel. Ett bakteriehämmande enzym som finns i färsk mjölk kan vara förklaringen till de lyckade försök som har genomförts. Vi bör ta till vara sådana upptäckter och ge konsumenterna tillgång till ett fritt val när det gäller opastöriserad mjölk.

Herr talman! Låt oss ge konsumenterna möjlighet att välja vilken mjölk

de vill konsumera och var de skall köpa den. Jag yrkar med detta bifall till min motion L716.

Anf. 107 JOHN ANDERSSON (v):

Herr talman! I detta betänkande från lagutskottet behandlas dels vissa avsnitt i budgetpropositionens bil. 10, dels några motioner väckta under allmänna motionstiden vilka behandlar olika livsmedelsfrågor. Det är motionerna om livsmedelskontrollen som jag avser att säga några ord om.

Jag anser att vi i vårt land har en rigorös livsmedelskontroll, och jag tycker att vi har en bra lagstiftning när det gäller djurhållning. Vi har bestämmelser som jag tror går längre än i något annat land. Det här innebär att vi har en produktion och hantering av våra livsmedel som kostar mer än vad som är fallet i andra länder. Detta är en merkostnad som vi har varit villiga att ta, och enigheten har varit stor när det gällt att strama upp lagstiftningen på detta område.

Mot denna bakgrund framstår det som helt orimligt att man skall få importera livsmedel som det inte ställts samma krav på och som inte utsätts för samma kontroll som livsmedlen i Sverige. Inför en sådan situation känner sig konsumenten vilsen och frågande. Även de som står för produktionen, jordbrukarna, ställer sig undrande.

Frågan om kontroll av och bestämmelser för de importerade livsmedlen har också sedan lång tid varit föremål för många riksdagsmotioner. Det har alltså inte varit svårt för utskottsmajoriteten att hänvisa till tidigare avslagsyrkanden och till skäl som anförts för dessa. Det som gör det omöjligt att ställa samma krav på importerade livsmedel som vi har på de svenska är att detta definieras som ensidiga handelspolitiska åtgärder eller som olika typer av handelshinder från Sveriges sida.

Jag trodde i likhet med några centerpartister som motionerat i frågan att det är av omtanke om människorna som vi har denna rigorösa kontroll. Jag trodde också att det var av omtanke om djuren som vi stramat upp lagstiftningen kring djurhållningen. Nu får vi veta att detta är handelshinder. De argument som här redovisats kan väl inte tolkas på annat sätt.

Den naturliga följdfrågan blir: Är våra stränga bestämmelser helt onödiga? Det måste ju vara så när inte samma krav ställs på de importerade livsmedlen.

Utöver vårt parti har några centerpartister med Lennart Brunander i spetsen motionerat om de här frågorna. Den centerpartistiska motionen är mycket välskriven och saklig, och den utmynnar i gamla centerkrav, men den har inte ens fått stöd hos den centerpartistiske utskottsledamoten.

Jag förvånas många gånger över hur centern nu i regeringsställning gång på gång överger den politik som partiet stått för. Från min tid i jordbruksutskottet var Lennart Brunander och jag överens i många frågor, vilket även resulterade i reservationer. Jag har vid tidigare tillfällen i år fått anledning att påpeka detta, och nu har vi åter en fråga där centern har övergett en ståndpunkt. Att det så många gånger handlar om frågor på jordbrukets och livsmedelspolitikens område förvånar mig ännu mer.

Jag hade åtminstone trott att någon av Lennart Brunander, Lennart Da-

léus, Karin Starrin eller Stina Gustavsson nu skulle ha varit här och försvarat sina motioner.

Herr talman! Eftersom jag inte hade möjlighet att närvara när detta betänkande justerades, finns ingen meningsyttring redovisad från min sida. Detta vill jag nu rätta till genom att yrka bifall till vår motion, och inte bara till den, utan även till de två centerpartimotioner som likaledes avstyrkts under mom. 3 i betänkandet.

Anf. 108 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar står ett enigt lagutskott bakom. Jag skall därför fatta mig tämligen kort.

I detta betänkande behandlas de i budgetpropositionen föreslagna anslagen till statens livsmedelsverk och täckande av vissa kostnader för köttbesiktning. Låt mig få beröra de motioner som tagits upp av tidigare talare här.

Några av dessa motioner behandlar frågan om importerade livsmedel, och det yrkas att samma höga kvalitetskrav skall ställas på dessa som på livsmedel producerade inom Sverige.

Jordbruksutskottet har tidigare behandlat liknande krav och avstyrkte då liknande yrkanden, bl.a. därför att ensidiga handelspolitiska åtgärder inte ansågs vara någon framkomlig väg för Sverige i det internationella samarbetet på livsmedelskontrollens område. Dessutom framhöll jordbruksutskottet att motionskraven stred mot Sveriges åtaganden inom ramen för GATT-samarbetet.

Lagutskottet har i sin bedömning anslutit sig till vad jordbruksutskottet tidigare kommit fram till. Dessutom följs dessa frågor nu av konsumentberedningen, som har till uppgift att följa och utvärdera 1990 års livsmedelspolitiska beslut. Beredningen framhåller bl.a. att skälen till våra handelspolitiska åtaganden är att vi själva skall kunna exportera utan att andra länder sätter upp hinder för oss.

Jag tror att man skall ha klart för sig att det är en konkurrensfördel som vi har när vi ställer större krav än vad som kanske ofta är fallet i andra länder. Denna fördel finns det anledning att utnyttja både inom vårt land och när vi exporterar. Detta har vi förmodligen större nytta av än att sätta upp ytterligare särregler för oss själva.

I en motion av Claus Zaar från Ny demokrati tas frågan upp om den opastöriserade mjölken. Detta är onekligen ett ärende som har haft många turer under en följd av år. Jordbruksutskottet behandlade frågan för inte särskilt länge sedan och framhöll då att det är viktigt att vi ställer stora livsmedelshygieniska krav. Det utgår jag ifrån att vi alla är överens om. Men samtidigt framhöll utskottet också att det är viktigt att ta till vara de positiva effekterna av småskalig livsmedelsproduktion.

I någon mån föreligger det en målkonflikt mellan dessa båda krav som jordbruksutskottet menade borde närmare undersökas. Utskottet förordade därför en förutsättningslös översyn av bestämmelserna om bl.a. pastörisering av mjölk. Ett skäl till detta var, menade man, att det som kan bli resultatet av en sådan översyn kan få stor betydelse för den småskaliga livsmedelsproduktionen och teknikutvecklingen på området.

Regeringen har som en följd av detta nu tillsatt den här utredningen, som

bl.a. skall se över pastöriseringen av mjölk. Målsättningen är att främja den småskalighet som Claus Zaar tar upp i sin motion. Eftersom utredningen är avsedd att vara klar redan den 1 november i år, finns det knappast någon anledning att föregripa vad den kommer fram till.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 109 JOHN ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Per Stenmarck åberopar skälen för att vi skall ha mycket strängare regler och bestämmelser för livsmedelsproduktionen i Sverige än vad vi kräver av de importerade livsmedlen. Argumenten blir inte starkare för att man upprepar dem flera gånger.

Per Stenmarck säger att det är en konkurrensfördel att vi har strängare bestämmelser och att vi inte behöver ytterligare särregler. Nu var det ju inte tal om några ytterligare särregler. Det har inte skrivits några motioner där det yrkats på detta, utan vad det handlar om är att ställa samma krav på de importerade livsmedlen som vi har på de svenska.

Här handlar det ju också om produktionskostnader. För vissa livsmedel kan det vara betydande skillnader i produktionskostnader, beroende på vilka bekämpningsmedel man får använda, vilken djurhållning man får tillämpa, osv osv.

Jag är inte så säker på att våra bestämmelser kommer att vara en konkurrensfördel. Om människorna lever under knapphetens kalla stjärna, tror jag inte att kvaliteten är vad de ser till i första hand. Det är troligen inte det förhållandet att livsmedlen är producerade i Sverige som blir avgörande, när man står vid köttdisken eller i någon annan avdelning i affären, utan det torde nog bli priset som avgör vilken vara man köper.

Jag tror att Per Stenmarck fäster alldeles för stora förhoppningar vid att Sverige skall kunna använda vår strängare kvalitetskontroll som en fördel i konkurrensen, om vi mot all förmodan skulle komma med i EG.

Anf. 110 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Det måste, som jag ser det, vara betydligt bättre att söka påverka de internationella regelsystem som finns inom ramen för GATT eller EG och på många andra sätt.

John Andersson ställde en fråga inledningsvis, där han undrade: Är våra stränga bestämmelser helt onödiga? Nej, tvärtom. De är en fördel. De är till fördel för oss själva, och i det sammanhanget tror jag att det är väldigt viktigt att vi använder bestämmelserna som en konkurrensfördel för oss själva.

Om vi ställer höga kvalitetskrav på svenska produkter – av miljöskäl, av djurskyddshänsyn, som ett konsumentintresse eller vad det nu kan vara – är detta faktiskt ett försäljningsargument som kan vara en konkurrensfördel för vår inhemska produktion när vi exporterar den. Precis som det är hos oss, finns det en stor andel konsumenter även i andra länder som är beredda att betala för att få hög kvalitet. Hög kvalitet har vi ju därmed på de svenska varor som vi försöker sälja till utlandet.

Anf. 111 JOHN ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag återkommer till frågan om konkurrensfördelar. Utöver de funderingar jag hade i min förra replik vill jag säga att det kanske inte är så lätt för konsumenten att välja en svenskproducerad vara, när man inte vet från vilket land varan kommer. Köttfärsen kanske är gjord på importerat kött som har malts i Sverige. En rad sådana omständigheter gör att det kan bli problematiskt.

Sedan vidhåller jag att det måste finnas skäl till att vi har mycket hårdare krav än andra länder. Jag finner då inga skäl att acceptera att vi skall importera livsmedel utan att ställa samma krav på dessa.

Vi skall nu gå in i EG och påverka förhållandena, är det tänkt, t.ex. då det gäller livsmedelsproduktion, djurhållning osv. Våra 8 miljoner människor mot EG:s nuvarande 350 miljoner blir väl ungefär som om det är 30 minusgrader ute och jag öppnar fönstret för att utjämna utetemperaturen. Det är nog ungefär vad det kommer att handla om.

Anf. 112 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av Claus Zaars anförande.

Ny demokrati är ju ett parti som tycker om att göra det enkelt för sig. Men jag tror uppriktigt sagt att det i längden inte är ett hållbart sätt att bedriva politik. Frågan om den opastöriserade mjölken är ett typexempel på en fråga där Ny demokrati försöker att göra det enkelt för sig och förenkla diskussionen i en ganska komplicerad fråga.

Frågan om den opastöriserade mjölken sönderfaller i två delar. Det handlar om en myndighets sätt att sätta sig på folk. Jag tror att vi är många som delar uppfattningen att livsmedelsverket är en sådan samhällskoloss som ganska ofta beter sig fel och som med hjälp av lagar och regelverk försöker hindra och hämma utvecklingsprocesser i stället för att stimulera och befrämja dem.

Ni i Ny demokrati är varken ensamma eller först om att konstatera detta eller försöka göra någonting åt det. Jag tror också att om livsmedelsverket i det här fallet agerat med litet mera klokskap hade det inte behövt bli så många problem för enskilda människor och så mycket väsen och ståhej kring denna fråga. Det är det ena.

Riksdagen har sagt att man skall se över regelverket för småskalig livsmedelsproduktion. Det handlar alltså inte bara om att pastörisera eller inte pastörisera mjölk. Det finns en lång rad andra saker när det gäller samhällets regelverk, avgifter för kontroll osv., hur stora lokaler skall vara, hur de skall vara utrustade, den monopoliserade strukturen osv. Det finns många orsaker till att det är svårt för ny småskalig livsmedelsproduktion att hävda sig. Riksdagen har beslutat att man skall göra en översyn. Jag tycker att det litet grand är slöseri både med egna och andras resurser i riksdagen att då på nytt väcka en fråga som riksdagen bara för någon månad sedan har fattat ett beslut om.

Det andra är själva metoden att inte pastörisera mjölk. Det är verkligen inte som Claus Zaar säger, nämligen att detta är en ny metod. Det var så man gjorde innan man hade kommit på, att om mjölken pastöriserades häm-

made man tillväxten av en lång rad sjukdomsframkallande bakterier. Det är alltså ingen nyhet.

Ur konsumentperspektiv är det ytterst tveksamt att det är odelat positivt att man går från att pastörisera mjölk tillbaka till att inte göra det. Det är inte heller så att det är just pastöriseringsprocessen som förhindrar en småskalig produktion. Det finns ganska små och ekonomiskt rimliga pastörer som av någon outgrundlig anledning inte tidigare har marknadsförts i Sverige – det kanske fanns de som inte var så intresserade av det – men som däremot har marknadsförts i andra länder fastän de tillverkas av svenska företag.

Visst skall människor ha rätt att välja den opastöriserade mjölken. Men då skall det verkligen vara ett medvetet val. Då skall den produceras och tillhandahållas på ett sådant sätt att det inte sker någon sjukdomsalstring. Mjölken har inte lika lång hållbarhetstid och den tål inte lika långa transporter som den mjölk som blir pastöriserad.

Det kan heller inte vara rimligt att man t.ex. använder den i skolbespisningar eller den typ av storhushåll där inte alla som konsumerar den är medvetna om vad det är för val de faktiskt gör när de dricker mjölken. Nog kan det finnas anledning att se över regelverket. Men jag tycker att det är rätt olyckligt att just detta med pastörisering av mjölk har fått bli en symbolfråga när det gäller den småskaliga livsmedelsproduktionen. Det finns många andra problem som är viktigare att fokusera.

Jag tror vi alla kommer att tjäna på en fortsatt god hygien vid produktionen av mjölk. Utskottet har fattat ett klokt beslut när man inte på nytt har tagit upp en fråga där riksdagen nyligen har fattat ett beslut.

Anf. 113 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Detta är ett mycket aktuellt ärende. Jag har refererat till ett fall med en lantbrukare, och där har jag försökt att ta reda på saker och ting. En utredning har gjorts för att pröva en dispens, och ärendet kommer att avgöras av regeringen antingen nu på torsdag eller nästa vecka. Det har tagit en oerhört lång tid. Detta är ett sätt att sätta press på regeringen så att någonting händer.

När det gäller själva pastöriseringen av mjölk och behandlingen av mjölk skall man inte tro att allt som tidigare är sagt är allena saliggörande. Det finns enzymer i mjölk. De kan sägas ha en bakteriehämmande effekt. Det innebär att man behåller kvaliteten på mjölken med hjälp av dessa enzym under en begränsad period om den inte är pastöriserad. Däremot finns det metoder för att få en längre hållbarhet så att man kan få fram en småskalig produktion.

Vi vänder oss i vårt parti mot dessa stora jättar vilka har diskuterats tidigare i dag. Arla är en utav dem. De går ut ensidigt och skall höja priserna för konsumenterna. Vi vill ge konsumenterna alternativ. Ett av de alternativen är just att få tillgång till opastöriserad mjölk, som nu t.o.m. har visat sig ha läkande effekter. Jag tycker inte att det är något dåligt alternativ att ta fram i debatten.

Anf. 114 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Det beslut som regeringen inom den närmaste framtiden skall fatta i den här frågan berörs nog inte av att det på nytt har väckts en

motion i riksdagen som man sedan skall hantera och fatta beslut om. Det är två olika processer. Jag tror inte att man tjänar den eventuellt goda saken genom att hantera frågan på det här sättet. Det tror jag däremot att man gör genom att noga sätta sig in i sakfrågorna. Av Claus Zaars utläggningar om mjölken och dess enzymer förstår jag att det ännu återstår en hel del att göra på det området för Ny demokrati.

Jag delar uppfattningen att det är viktigt både att förändra den monopolistiska strukturen, vilket inte riktigt hör till det ärende vi här diskuterar, och att se till att undanröja hinder för småskalig livsmedelsproduktion över huvud taget. Till den delen är vi ense.

Jag tycker att det är synd att pastörisering av mjölk får bli symbolfrågan och att den hanteras på ett så förenklat och ytligt sätt. Det är ur konsumentperspektiv viktigt att befrämja den småskaliga livsmedelsproduktionen men också att behålla höga krav på livsmedelshygien.

Såvitt jag kan bedöma är pastörisering av mjölk ett stort framsteg. Det skulle vara beklagligt om man gick tillbaka i utvecklingen och trodde att man vann någonting när det gäller att vara naturnära eller miljövänlig genom att sluta att pastörisera mjölken. Det är beklagligt om den uppfattningen skulle få någon djup förankring. Visst skall möjligheten finnas för dem som väldigt gärna vill ha opastöriserad mjölk, men större än så tycker jag inte att diskussionen skall behöva bli.

Anf. 115 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Jag tackar Annika Åhnberg för det hon sade i den sista meningen i sitt inlägg. Det skall finnas möjligheter. Det är det vi är ute efter. Man skall inte trycka ner nya alternativ. Det är ett viktigt ställningstagande att våra nyföretagare inom jordbruket skall känna att de har stöd för att pröva nya alternativ utan att bli nedtryckta av myndighetspersoner som till slut tror att de har makt utöver all annan. Vi måste få en balans när det gäller deras utövande av storebrorsfasoner.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

9 § Upphovsrättsliga frågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1991/92:LU26 Upphovsrättsliga frågor.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

10 § Länskronofogdemyndigheternas styrelser

Föredrogs
lagutskottets betänkande

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

11 § Riksdagen och dess myndigheter m.m.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU31 Riksdagen och dess myndigheter m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 116 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Rubriken på mitt anförande lyder: Även riksdagen måste spara i svångremstider.

Det är lågkonjunktur och strukturell kris i Sverige. Alla myndigheter, kommuner och privata företag måste spara, rationalisera och effektivisera verksamheten – men riksdagen anser sig inte behöva göra det. Det är anmärkningsvärt att politikerna i styrelsen för Sverige inte har infört ett sparbeting för sig själva när de kräver det av alla andra.

Bil. 16 till budgetpropositionen 1992 upptar anslagen A1 till A9 för riksdagen samt anslagen B1 till B4 för riksdagens myndigheter.

Vi i Ny demokrati har i vår reservation till budgetförslaget yrkat på 5 % nedskärning av driftsbudgeten motsvarande ca 30 milj.kr. Besparingarna har föreslagits på anslaget A3 – Bidrag till studieresor, A4 – Bidrag till IPU och RIFO m.m., A5 – Bidrag till partigrupper, A6 – Förvaltningskostnader, A8 – Riksdagens byggnader, och A9 – Riksdagstrycket. Vi har också föreslagit en nedskärning med 5 % av anslagen till riksdagens myndigheter.

Detta är vad konstitutionsutskottets majoritet, dvs. alla utom jag, tillät mig att ta upp i reservationen. Jag hade nämligen inte motionerat med anledning av budgetförslaget.

När budgeten skulle behandlas i utskottet kom förvaltningskontoret och redogjorde för förslaget och svarade på utskottets frågor. Informationen föranledde mig att tränga närmare in i underlagsmaterialet och problematiken. Jag blev medveten om förhållanden som föranledde mig att föreslå konstitutionsutskottet att ta initiativ till riksdagen. Men jag körde då huvudet i en enig utskottsvägg – Nej, inga utskottsinitiativ.

Eftersom jag inte fått föra fram mina förslag till utskottsinitiativ någon annanstans tänker jag göra det här i talarstolen.

Förvaltningskontoret har ett budgetsystem som kallas nollbas. I detta finns posterna upptagna i s.k. paket som har olika prioritet. Om förvaltningsstyrelsen skulle bestämma sig för att spara 5 % skulle man lätt se vad olika neddragningar skulle få för effekt på verksamheten.

Jag har i min reservation mer schablonmässigt lagt ut nedskärningar på 5 %. Men jag vet att dessa nedskärningar kan göras mer grannlaga utifrån nollbassystemet. Jag ville därför att riksdagen skulle uppdra åt förvaltningskontoret att återkomma med en sparplan.

Detta förslag vann inte utskottets gehör eftersom utskottet anser att det inte finns utrymme för besparingar. Men det finns ytterligare en anledning, fast den är av annan karaktär, som gör det problematiskt att gå till riksdagen och begära en sparplan. Man är nämligen inte beredd att kritisera förvaltningsstyrelsen. Det är en ståndpunkt som jag inte kan dela. Jag återkommer senare till den frågan.

Själva budgetunderlaget är svårt för en utomstående att tränga in i eftersom driftkostnaderna, i strid mot god praxis, är sammanlagda med investeringar i maskiner och fastigheter. Jag föreslog därför att riksdagens redovisningssystem skall ändras så att drift och investeringar hålls isär. Detta är ett föga kontroversiellt förslag som jag tycker att utskottet hade kunnat ställa sig positivt till. Förvaltningskontoret har nämligen samma uppfattning som jag om redovisningssystemets brister.

Riksdagen har under de senaste åren investerat 50 milj.kr. i datautrustning, och för 1992/93 äskas ytterligare 20 milj.kr. Skall investeringarna fortsätta i samma takt?, frågar sig vän av ordning. För att få svar på frågan föreslog jag därför en treårsplan för datainvesteringar liksom för investeringar i riksdagens säkerhetssystem, som man nu äskar ytterligare 12 milj.kr. till. Till saken hör att riksdagen för en tid sedan till budgeten 1991/92 beviljade 5,7 milj.kr. i tilläggsanslag för säkerhetsanläggningen.

En treårig investeringsplan är enligt min mening inget ohemult förslag. Men det tyckte uppenbarligen utskottet. Det är snarare märkligt att man inte har en flerårsplan. Med framförhållning i planeringen slipper man tilläggsäskanden av det här slaget.

Beträffande riksdagens totala budget ville jag också att riksdagen skulle uppdra åt förvaltningskontoret att vid framläggandet av nästa budget presentera en treårsbudget.

Förvaltningskontoret har en besvärlig mellanställning när det gäller att jämka mellan en förvaltningsstyrelse som består av ledamöter som inte alltid sätter ekonomisk sparsamhet i förgrunden och övriga ledamöter som inte alla alltid är så noga med att jaga kostnader på den egna arbetsplatsen. Riksdagen beviljar själv sina anslag. Eftersom det inte finns någon som håller tummen i ögat på riksdagen, ville jag att man skall anlita en utomstående kompetens med erfarenhet av företagsrationalisering. En sådan person skulle kunna bistå i arbetet med att ta fram en realistisk sparplan samt över huvud taget se över verksamheten inom förvaltningen.

Men inte heller detta förslag vann gehör. I det här sammanhanget vill jag fråga Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet varför de motsätter sig att spara i den egna verksamheten när alla andra är tvungna att göra det.

Utifrån min horisont i riksdagen vet jag att det går att spara. Som exempel kan nämnas att 54 lokalvårdare städar för mycket. Ledamöterna kan bädda sina egna sängar. Man kan åka taxi mellan Arlanda och riksdagen för 200 kr. i stället för avtalade 375 kr. Riksdagstrycket kan delas mer sparsamt. Nu får alla allt, och det mesta går tillbaka i retur. Kostnaden på 5 milj.kr. för tidningen Från Riksdag och Departement är inte rimlig.

I bilagan till budgetförslaget redovisas vilka personalbehov som finns. Samtidigt säger man att en successiv omfördelning av de samlade personalre-

surserna på sikt skall kunna tillgodose de redovisade behoven. Trots detta söker riksdagen nu en biträdande säkerhetschef på långtidsvikariat med möjligheter till fast anställning. Jag är övertygad om att uppgifterna skulle kunna delegeras ut på den 17 man starka fast anställda säkerhetsstyrkan.

Eftersom förvaltningsstyrelsen består av riksdagsledamöter med talmannen som ordförande riktar övriga ledamöter inte gärna någon kritik mot förvaltningsstyrelsens beslut. Att kritisera talmannen tillhör inte heller god ton. För att på ett enkelt sätt lösa detta problem anser vi att talmannen bör upphöra att vara ordförande i förvaltningsstyrelsen. Talmannen är rikets andra person och skall som sådan ges en sådan integritet att han eller hon står över personalärenden och affärstransaktioner. En utomstående styrelseordförande med tidigare erfarenhet från riksdagsarbetet kan vara ett lämpligt alternativ. Jag föreslog därför en ändring i riksdagsordningen som säger att talmannen inte längre skall vara självskriven ledamot i förvaltningsstyrelsen. Inte heller detta förslag mötte något bifall i utskottet.

Som sammanfattning vill jag säga att riksdagen måste föregå med gott exempel. Om vi inte här kan visa nationen att vi kan rationalisera och förbilliga, hur skall vi då kunna uppfattas som trovärdiga när vi kräver besparingar, och kraftiga sådana, inom kommuner, statliga myndigheter och departement?

Herr talman! Jag återkommer nu avslutningsvis till min reservation som innebär nedskärningar på sammanlagt 30 milj.kr. Jag yrkar härmed bifall till min reservation.

Anf. 117 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 118 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Demokrati kostar pengar. För att kunna genomföra beslutsprocessen på ett vettigt sätt och för att kunna ge vettiga arbetsvillkor till riksdagens ledamöter är det klart att det behövs service bakom. Då kan man ställa frågan om vi vältrar oss i lyx och överflöd. Är vår sekreterarhjälp för omfattande och våra politiska assistenter talrika som sandkornen i öknen? Riktigt så förhåller det sig kanske inte, som var och en vet som har blivit vald till denna ädla församling.

Vi har i själva verket brist på det mesta. Lokalerna är alltjämt för trånga. Riksdagen utvidgar nu successivt. För närvarande går det tre riksdagsledamöter på en sekreterare. Jag tror inte att Harriet Colliander menar att vi skall skära ner ytterligare på det. Det är snarare så att vi behöver hjälp av inte minst politiska assistenter, något som förts fram gång efter annan, för att göra det möjligt för riksdagsledamöterna att verka på ett effektivare och bättre sätt.

Om man granskar förslagen till nedskärningar från Ny demokrati finner man snart att det är ett rätt populistiskt förslag som inte har särskilt mycket substans. Här talas det t.ex. om att skära ned på studieresor. Är detta någonting som man verkligen vill göra allvar av, i en tid när vi går mot en alltmer

ökande internationalisering? De belopp som står till förfogande här svarar tvärtom inte alls mot det faktiska behov som finns.

Skall vi upphöra med språkutbildning för ledamöterna? Det är något som också är angeläget ur internationaliseringssynpunkt. Nej, jag tror inte att man kan säga att vi har en alltför god service. Det är snarare så att servicen behöver förbättras hela tiden.

Om vi ser på det rent tekniska området är det väl alldeles uppenbart att datoriseringen inte är något som vi skulle vilja avbryta. Vilka ledamöter skall inte utrustas med persondator, telefax och mobiltelefon? I stället skall man väl använda de tekniska hjälpmedlen för att förbättra för ledamöterna så mycket som möjligt.

Ett annat område där Harriet Colliander och Ny demokrati vill dra ner gäller IPU och RIFO. Nu är det så att Sverige har åtagit sig värdskapet för den internationella parlamentariska unionen i september. Detta är inte någonting som man kan hoppa av utan vidare. RIFO, samverkan mellan riksdagsledamöter och forskare, är inte heller ett område som vi vill inskränka på i en situation där man i stället ropar på större och bättre samverkan mellan just politiska beslutsfattare och dem som ägnar sig åt forskningsverksamhet.

För övrigt kan man när det gäller fastigheter och lokaler konstatera att Ny demokratis inträde i den svenska riksdagen alldeles självklart har kostat en del slantar. Det skall det också göra enligt mitt förmenande. Ny demokrati skall naturligtvis ha samma fullgoda service som vi andra.

Om vi jämför med andra länders parlament kan vi inte säga att vi är särskilt väl tillgodosedda. Det är tvärtom. Om vi ser på Bundestag kan vi konstatera att det finns mycket som återstår att göra här i Sverige. Vi kan naturligtvis göra som mitt parti har föreslagit och skära ner antalet ledamöter, men det är inte en fråga som står på dagordningen i dag. Därför vill jag inte heller fortsätta att diskutera den.

Det är däremot alldeles uppenbart att det finns ett område där vi kanske skulle kunna spara på ett ganska enkelt sätt. Det gäller riksdagstrycket. Ju mindre vi talar desto mindre riksdagstryck går det åt som kostar pengar.

Herr talman! Därför skall jag nu sluta mitt anförande med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 119 BIRGITTA WISTRAND (m):

Herr talman! I måndags stod jag här i kammaren och diskuterade andelen kvinnor och män inom högskolan med bl.a. Per Unckel och Barbro Westerholm. Då sade utbildningsministern att det var viktigt med kvinnor och män i forskningen. Det var viktigt med kvinnor och män över huvud taget. Han skulle göra allt som stod i hans makt för att få in fler kvinnor.

Nu när vi skall fatta beslut om riksdagen och dess myndigheter roade det mig att titta litet grand på hur det står till med andelen kvinnor och män inom riksdagsförvaltningen och de olika parlamentariska kommittéer och grupper som finns inom riksdagen. Då kunde jag se att det inte stod så mycket om jämställdhetsarbetet. Det stod litet grand i förvaltningens verksamhetsberättelse i höstas. Där står också att det finns en jämställdhetskommitté, ingenting annat.

Jag har tagit fram en del uppgifter och jag skulle gärna vilja att de kommer till kännedom här i kammaren. Jämställdheten i den inre riksdagsförvaltningen är faktiskt inte särskilt bra.

Ledningen består i dag bara av män. Vi har en kammarsekreterare och tre biträdande. Samtliga är män. Av utskottens sexton kanslichefer är två kvinnor. Förvaltningskontoret leds av en manlig direktör. Det finns tretton enhetschefer, varav två är kvinnor. Vid de senaste tillsättningarna som jag har sett har man valt män. Det finns alltså inte någon seriös ansträngning att få ändring på den här obalansen, vad jag förstår.

Sedan gick jag vidare och tittade på de parlamentariska kommittéerna och arbetsgrupperna. I den s.k. riksdagsutredningen finns det tre kvinnor av tio ledamöter. Där är talmannen ordförande, och där har vi alltså en kvinna. Det finns en kvinnlig expert där, resten är män. Lokalkommittén består av sex män och två kvinnor. Tre män är experter. Arbetsgruppen för ledamöternas bostäder har fem manliga ledamöter och två kvinnliga. Det är fyra män som är experter. Biografikommittén består enbart av män. Det är fem ledamöter och fem tjänstemän.

Om man tittar på löneskillnaderna kan man se att 90 % av dem som finns på chefslöneplanet är män och 10 % kvinnor.

Jag vill inte säga att detta borde ha stått i betänkandet eller att detta skulle ha tagits upp, men jag tycker att det är en intressant information i kammaren. Jag hoppas att det är lika viktigt med jämställdhet och kvinnor i riksdagförvaltningen som vi tycker att det är i den högre utbildningen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

12 § Terroristlagstiftningen

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1991/92:JuU17 Terroristlagstiftningen (skr. 1991/92:79).

Anf. 120 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Vänsterpartiet har inte skrivit någon motion med anledning av årets redogörelse av hur terroristlagen har använts. Jag beklagar. Det beror på tidsbrist från min sida.

Vi har varit, och är fortfarande, starkt emot den här lagen. Vi anser inte att man skall ha en särlagstiftning som bara kan användas på människor som inte har svenskt medborgarskap. Resultatet av det blir bl.a. att man ger signaler om att människor som inte är svenska medborgare är så farliga att man behöver en särskild lagstiftning just för dem. Dessutom anser vi att brottsbalkens lagar och utlänningslagen är tillräckliga för att lagföra eller avvisa personer. Vi anser även att en särlagstiftning leder till rena absurditeter i tillämpningen.

Jag tänker uppta kammarens tid med att gå in på det sistnämnda. I regeringens skrivelse och i utskottets betänkande står en enda mening om hur

lagen har använts. Det står där: "Regeringen har under perioden med stöd av terroristlagen utvisat fyra personer med palestinskt ursprung tillhörande palestinska organisationer eller verkande för sådana."

Bakom den meningen döljer sig en familjetragedi som vi politiker från Uppsala och även vår ärkebiskop som finns i Uppsala med flera har engagerat oss i. En av de fyra som nämns utvisades i juli 1990 därför att han var bror till en man som begått terroristdåd. Men hans bror var svensk medborgare och kunde därför inte utvisas, utan avtjänar nu livstidsstraff här i Sverige.

Den utvisade mannen är gift med en svenska. De har även en son, som han ännu inte har fått träffa. Mannen studerade i Sandviken när han greps. Han tilläts inte ta kontakt med sin fru för att meddela att han gripits. Frun anmälde efter någon dag mannen som försvunnen. När hon kontaktade polisen i Uppsala, fick hon svaret att de inte visste något och att hon skulle gå hem och vakta telefonen. Efter ytterligare efterforskning fick hustrun veta var han fanns och varför. Sedan följde en tid på häktet i Uppsala, närmare bestämt en och en halv månad. Det rådde inga besöksförbud, varken för hustrun eller andra bekanta. Redan då agerade polisen som om det inte fanns någon terroristrisk. Två av de andra som avses i skrivelsen var mannens föräldrar, två gamla och sjuka människor som inte heller kan beskrivas som terrorister.

Mannen utvisades till Syrien, där han fängslades. Han blev till slut fri genom mutor. Hans hustru och många andra har vädjat att han skall ges möjlighet att återförenas med sin familj. Vid samtal med säpo har uttalats att man nog inte anser att mannen själv skulle utgöra en risk som framtida terrorist. Man anger som skäl att man befarar att han kan utnyttjas av de grupper där hans bror är medlem. Det tycker jag inte är ett fullgott skäl för att splittra en familj. Han har erbjudit sig att underkasta sig vilka restriktioner som helst för att få leva med sin familj. I november ansökte han om ett treveckorsvisum till Sverige, för att få se sin lille son. Också då ställde ärkebiskopen upp. Möjligheten för säpo att ha kontakt och att kontrollera den eventuella riskfaktorn är ganska given, med all den uppmärksamhet som fallet har fått.

Jag har, som sagt, inte varit i personlig kontakt med alla dem som utvisats eller på annat sätt blivit föremål för denna lags användning. Men de fall som jag har fått insyn i är tillräckliga för att jag än en gång vill uttala att den typ av lagstiftning som det här är fråga om inte är värdig en rättsstat. De fallen gäller denna man, hans gamla föräldrar och även de kurder som drabbades av lagens bestämmelser. Många av dem blev psykiskt knäckta och är förstörda för livet.

Jag uppmanar den nya regeringen att avskaffa lagen. Jag uppmanar utskottet att mera noggrant undersöka hur lagen har använts. Jag vill också att en domstol får bedöma trovärdigheten i misstankarna mot mannen i det enskilda fallet som jag kort redogjort för. Misstankarna går ut på att han skulle förbereda sig mentalt för att begå framtida terroristbrott eller att det finns risk för att han kan utnyttjas i sådant syfte. Som det nu är, hamnar varje ansökan som görs på samma ställe hos säpo, och det finns uppenbara risker för att prestigeskäl får styra.

Anf. 121 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, att denna regeringens skrivelse till riksdagen om tillämpningen av den s.k. terroristlagen från den 1 juli 1990 t.o.m. den 30 juni 1991, läggs till handlingarna.

Det är ett enigt utskott som står bakom denna hemställan, vilket Berith Eriksson påpekade. Det finns inte heller någon meningsyttring av suppleant bifogad. Inte heller Berith Eriksson hade något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan, även om hon framförde kritiska synpunkter, en del mycket kritiska, på tillämpningen av lagen.

Herr talman! Tyvärr är inte världen sådan den borde vara. Den är sådan den är. Det är därför vi i Sverige liksom i andra länder har en lagstiftning om hur vi skall förebygga våldsdåd med internationell bakgrund.

Regeringen brukar varje år lämna en redogörelse över hur gällande bestämmelser tillämpas. Det är en sådan traditionell redogörelse som utskottets betänkande handlar om. Av den framgår bl.a. att fyra personer har utvisats, att ingen hemlig teleavlyssning ägt rum och att antalet internationella terroristdåd har sjunkit. Det kan bero på den förhöjda beredskapen, på ett omfattande internationellt samarbete i dessa frågor och på demokratiseringen i Sovjetunionen och i Östeuropa. Vår slutsats är dock att vi tyvärr måste ha de särskilda regler som terroristlagstiftningen innebär, trots att det internationella läget ljusnat ur denna synvinkel. Vi behöver terroristlagstiftningen alltjämt.

Jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan.

Anf. 122 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Vi måste ha en terroristlag liksom andra länder, säger Lars Sundin. Det är det vi inte har. Jag kommer inte på rak arm ihåg vilka länder vi måste gå till för att hitta en liknande lag, men det var bland de f.d. öststaterna.

Polis, militär och säkerhetspolis vill naturligtvis ha så vittgående befogenheter och utrymme för sitt agerande som möjligt. Men i en rättstat är det sedan det folkvalda parlamentet som skall dra gränserna.

Här nöjer sig utskottet och parlamentet med några korta meningar från säpo om att lagen behövs och en mening om hur den har använts.

Det borde finnas en instans som kunde pröva ärenden av det slag som det jag redogjorde för. Hållbarheten i säpos agerande borde kunna prövas. Denna lag sätter alla andra lagar ur spel, både vår svenska grundlag och de internationella konventioner om mänskliga rättigheter som vi har undertecknat. Det leder till rättsvidriga beslut, vilket jag redogjorde för i mitt första inlägg, beslut som inte hör hemma i en rättsstat. Jag kan inte riktigt se vad upplösningen av det gamla Sovjetunionen har att göra med utvisningen av de fyra personer som skrivelsen avsåg.

Anf. 123 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Nu har den terroristlag som Berith Eriksson kritiserar ersatts av en ny lag, en lag om särskild utlänningskontroll. Det är den lagen som den nya regeringen arbetar efter. Nästa år får vi ta ställning till hur den nya lagen har tillämpats.

På en punkt kan jag möjligen gå Berith Eriksson till mötes. Det står i utskottets betänkande på s. 5 att utskottet anser att framgent bör dessa redogörelser hållas på minst samma nivå vad gäller både redovisning av konkreta enstaka händelser och analys av den internationella utvecklingen. Däri ligger en viss kritik. Det får inte bli knapphändigare än det är. Det bör tvärtom bli en fylligare redovisning.

Anf. 124 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det kan väl knappast bli en sämre redovisning än i dag. Det gör ingen skillnad att man har bytt namn på lagen, som man gjorde i fjol. Det är fortfarande en särlagstiftning som är helt överflödig och helt absurd.

Överläggningen var härmed avslutad.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att felet på voteringsapparaten berodde på att vi testar en ny programvara i voteringsdatorn.

Vi återgår nu emellertid till att votera med den gamla programvaran.

Beslut

Företogs till avgörande arbetsmarknadsutskottets betänkande 1991/92:AU13 (forts från 6 §), lagutskottets betänkanden 1991/92:LU24, LU25, LU26 och LU34, konstitutionsutskottets betänkande 1991/92:KU31 samt justitieutskottets betänkande 1991/92:JuU17.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13 (forts.)
(betr. kontrapropositionsvoteringen, se s. 84)
Mom. 1 (regionalpolitikens allmänna inriktning)

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 166 röster mot 128 för reservation 1 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 2 (omlokalisering av SCB)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 16 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (inplacering i stödområde 1 av Älvsbyns kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 18 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 16 (inplacering i stödområde 1 av Bräcke och Åre kommuner)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 26 för reservation 3 av Laila Strid-Jansson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 19 (inplacering i stödområde 2 av Karlskoga och Degerfors kommuner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (inplacering i stödområde 1 av Ljusnarsbergs och Hällefors kommuner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (anslag till Lokaliseringsbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 130 för reservation 4 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 39 (anslag till Regionala utvecklingsinsatser)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 130 för reservation 5 av Ingela Thalén m.fl.

Mom. 48 (anslag till infrastrukturåtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 15 för meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 55 (åtgärder i sydöstra Sverige)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Karl-Erik Persson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 58 (åtgärder i Bergslagslänen)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 45 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion A452 av Bertil Måbrink m.fl. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU24

Mom. 11 (miljömärkningsstyrelsen)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 13 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Jo646 av Lars Werner m.fl. i motsvarande del.

Mom. 12 (utvärdering av miljömärkningen)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 126 för reservation 2 av Maj-Lis Lööw m.fl.

Mom. 13 (obligatorisk miljöfarlighetsmärkning)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 129 för reservation 3 av Maj-Lis Lööw m.fl.

Mom. 15 (information om bensinpriser)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 21 för motion L720 av Max Montalvo.

Mom. 16 (extrapriser)
Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 129 för reservation 4 av Maj-Lis Lööw m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU25
Mom. 3 (importförbud för vissa livsmedel m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 25 för motionerna L717 av Lennart Brunander m.fl., Jo226 av Lars Werner m.fl. samt A805 av Karin Starrin och Ingbritt Irhammar, alla i motsvarande delar.

Mom. 5 (opastöriserad mjölk)
Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 21 för motion L716 av Claus Zaar m.fl.
Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU26
Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU34
Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU31
Mom. 3–6, 8 och 9 (bidrag till studieresor, m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 21 för reservationen av Harriet Colliander. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU17
Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

13 § Anslag till brottsskadenämnden m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande

1991/92:JuU18 Anslag till brottsskadenämnden m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 125 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! I det här betänkandet, Anslag till brottsskadenämnden m.m., har vänsterpartiet en motion där vi anser att brottsofferjourerna bör få 2 miljoner mer än regeringen och utskottet föreslår.

I betänkandet avstyrks vår motion med motiveringen att man anser att nivån är väl avvägd. Jag vill då ställa frågan: Avvägd mot vad? Det är i alla fall inte en avvägning som är gjord gentemot det behov som finns.

För närvarande finns det 50 brottsofferjourer i landet, men målet som bl.a. Brottsofferjourernas riksförbund har satt upp är 118. Med ökat antal jourer ökar också kostnaderna för nödvändig utbildning och vägledning. Även om det gäller ett frivilligt och mänskligt engagemang behövs det insikt och kompetens för att kunna möta människor som befinner sig i chocktillstånd.

Att framställa och sammanställa material för information till olika institutioner som exempelvis försäkringsbolag, skolor, etc. kostar också mycket pengar. Bara att framställa en videofilm kostar minst 100 000 kr.

Tycker man verkligen – och det gör ju utskottet – att brottsofferjourverksamheten är betydelsefull, bör man nu också satsa på full utbyggnad så fort som möjligt och inte segdra den här utvecklingen. Det var kanske skillnad när man just hade börjat bygga upp brottsofferjourer, men nu har riksförbundet kompetens, och man har också modeller för hur det skall gå till att starta nya jourer.

Jag yrkar härmed bifall till vänsterpartiets motion Ju516.

Anf. 126 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Brottsskadenämnden prövar ärenden enligt brottsskadelagen om ersättning för skador på grund av brott. Dessutom betalas bidrag till brottsofferjourerna ur nämndens anslag.

Brottsskadenämndens verksamhet har vuxit kraftigt. De senaste åren har statens utgifter för ersättning för skador på grund av brott i det närmaste fördubblats. Årets anslag innebär också en ökning.

Vänsterpartiet vill att anslaget till brottsofferjourerna ökas med 2 miljoner utöver den miljon regeringen föreslagit. Låt mig då först säga att brottsofferjourerna har fått de medel de äskat och vad de själva bedömt som nödvändigt för att fortsätta utvecklingsarbetet vid brottsofferjourerna och utbyggnaden av dem. Målet – minst en brottsofferjour i varje polisdistrikt – närmar sig därmed. Det är viktigt att ge statligt bidrag till brottsofferjourerna, men vi får inte glömma att brottsofferjourernas styrka mycket ligger i ett ideellt och frivilligt mänskligt engagemang. Med detta yrkar jag avslag på motion Ju516.

I betänkandet framhålls också hur viktigt det är att de rättsvårdande myndigheternas arbete har en inriktning som syftar till att förebygga brott och till att ge hjälp och stöd till personer som blivit brottsoffer. Polisens brottsförebyggande roll betonas samt åtgärder för att stärka familjens ställning i syfte att motverka brottslighet, missbruk och andra former av sociala pro-

blem. I justitiedepartementet har också en arbetsgrupp tillsatts vars uppgift bl.a. är att samordna och främja utvecklingsarbetet på det brottsförebyggande området.

Enskilda människor som utsätts för brott bör sättas i centrum för polisens och övriga samhällets omsorg. Brottsoffrens utsatta situation måste bättre uppmärksammas. I det sammanhanget vill jag påpeka att en översyn av lagen om målsägandebiträde pågår.

I två motioner, från centerpartiet och socialdemokraterna, framhålls att framför allt sexuella övergrepp på barn kan få förödande konsekvenser för barnens utveckling och bidra till att de själva blir socialt störda och ofta i sin tur misshandlare eller misshandlade. Därför måste terapiinsatser sättas in så fort som möjligt. Incestoffren bör få sina terapikostnader betalda, anser motionärerna.

Möjligheterna att få kostnader för psykoterapi betalade ur den allmänna sjukförsäkringen är begränsade. Flertalet patienter med behov av psykoterapi är därför hänvisade till den privata vården, som inte omfattas av det offentliga försäkringssystemet. Dock finns vissa möjligheter för brottsoffer att få ekonomiskt bidrag till psykoterapi, bl.a. enligt brottsskadelagen. Det förekommer regelbundet att brottskadenämnden ersätter kostnader för psykoterapi, där terapibehovet uppstått på grund av sexualbrott.

Tilläggsdirektiv har också lämnats till kommittén om ideell skada. I den kommittén övervägs en förändring av ersättningsnivån och regelverket vid skadestånd till våldtäktsoffer och offer för andra våldsbrott, som inte bara ger utrymme för kompensation för lidande utan också hjälp till en förändring av livssituationen. Det är viktigt att brottsoffren får information om dessa möjligheter till terapihjälp.

I motioner från Moderaterna, Folkpartiet och Centern väcks frågan om en central brottsofferfond enligt förslagsvis belgisk modell. Där betalar de medborgare som begår brottsliga handlingar och döms enligt brottsbalken eller specialstraffrätten 500 kr. till en central brottsofferfond. Medel ur fonden används sedan till hjälp- och stödinsatser för brottsoffren eller till behandlingsinsatser för att förhindra återfall bland gärningsmännen. Regeringen bör utreda frågan om inrättande av en central brottsofferfond, anser motionärerna.

Av flera skäl verkar det rimligt att de som döms för brott får bidra till att reparera skador på grund av brott. De bör också bidra till åtgärder som syftar till att förebygga brottslighet. Det ligger bl.a. en pedagogisk poäng i att bötesmedel skall kunna användas för brottsskadestånd, uttalade utskottet. Frågan om en brottsofferfond är värd att överväga närmare, säger utskottet vidare. I betänkandet förutsätts att detta kommer att ske inom ramen för det arbete som redan pågår inom justitiedepartementet i arbetsgruppen om brottsförebyggande åtgärder.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 127 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har också talat med folk på brottskadenämnden. Äskandet har gjorts i enlighet med vad de förutsatte kunde vara troligt mot bakgrund av tidigare medelstilldelning. Riksdagen kan emellertid ge dem en

möjlighet att snabbare bygga ut verksamheten. Nu har man 50 jourer, och det har tagit fyra år. Med den ökningstakten skulle det ta ytterligare fyra år innan man har nått det uppställda målet.

Brottsofferjourerna är erkänt värdefulla. Riksdagen borde därför vid det här laget se till att det finns lika tillgång och lika möjligheter över hela landet.

Anf. 128 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Fru talman! Berith Eriksson och jag är överens om att brottsofferjourerna utför ett mycket viktigt och fint arbete. Brottsofferjourernas riksorganisation, BOJ, är mycket bra på att bistå jourernas verksamhet och uppbyggnaden av dem och gör ett fantastiskt arbete.

Det är emellertid ett faktum att man har äskat just den summan man har fått. Att man i efterhand säger att om man hade kunnat få mer hade väl det också varit bra, vill jag inte bestrida. Jag är säker på att man skulle säga så på väldigt många myndigheter. Vi har tillmötesgått de önskemål som har framställts från riksorganisationen. Vi hoppas nu att man skall arbeta vidare och bygga upp verksamheten. Vilken hastighet man skall ha för att uppnå målet med minst en brottsofferjour i varje polisdistrikt är en senare fråga.

Nu gäller det att man skall använda de medel man har fått. Det är just den summa som vi i fjol ansåg vara den som de skulle få. Den förra regeringen hade föreslagit 500 000 till uppbyggnad, varpå vi utökade med ytterligare 500 000 vid behandlingen i riksdagen. De fick den miljon som de då önskade. Nu fortsätter vi på den linjen.

Anf. 129 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Som Ingbritt Irhammar känner till var vi med på att göra det möjligt att fördubbla summan i fjol. Redan då prutade man en halv miljon för att vi skulle bli eniga. Vi hade även då äskat ytterligare två miljoner i enlighet med de signaler som vi hade fått av dem.

Utbyggnadstakten beror på medelstilldelningen. Även kvaliteten beror på medelstilldelningen. Jag kvarstår naturligtvis med mitt yrkande.

Anf. 130 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Fru talman! Jag har respekt för att Vänsterpartiet yrkar som det gör. Samtidigt krävs en förklaring på varifrån ni tar pengarna. Så som jag har förstått det sker det en omfördelning inom brottskadenämndens totala anslag. Detta framgår åtminstone av motionen och betänkandet. Det är då intressant att få veta vad ni drar ned på i stället.

Talmannen anmälde att Berith Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 131 KENT CARLSSON (s):

Fru talman! Alla politiska partier i denna riksdag är överens om att den som utsätts för brott och lider skada skall kunna få viss ersättning för detta.

Vi är också överens om att brottsoffrens situation på ett bättre sätt måste uppmärksammas och att samhällets stöd till brottsoffren på olika sätt måste förbättras.

Genom ökade anslag till brottsskadenämndens verksamhet och stöd till uppbyggandet av brottsofferjourer runt om i landet har riksdagen velat visa hur viktiga dessa frågor är. Under den socialdemokratiska regeringstiden fördubblades anslagen mellan år 1988 och 1991.

Enligt uppgifter pågår nu ett utredningsarbete i regeringskansliet som syftar till att ytterligare stärka brottsoffrens ställning och möjligheter att stötta dessa personer vid rättsliga processer. Den utredning som den socialdemokratiska regeringen tillsatte 1991 kommer enligt uppgift att föreslå ett bättre stöd till svenskar som utsätts för brott utomlands, bl.a. kvinnor som utsatts för våldtäkt.

Detta är bra och ligger väl i linje med den politik som vi Socialdemokrater förespråkar.

Socialdemokraterna har inte lämnat någon reservation till det här betänkandet, eftersom vi i huvudsak delar de uppfattningar som utskottet företräder.

I en fråga har vi dock avgivit ett särskilt yttrande. Det gäller frågan om inrättande av en brottsofferfond. Vi motsätter oss inte att man utreder frågan om en brottsofferfond, men vi har starka betänkligheter kring bl.a. hur finansieringen skulle kunna ske.

Man kan i och för sig fråga sig vad nyttan med en brottsofferfond skulle vara. I dag har vi en brottskadenämnd som har till uppgift att besluta om ersättningar till dem som lidit skada till följd av brott. Jag har svårt att se på vilket sätt en fond skulle tillföra något nytt som inte brottskadenämnden redan i dag kan fullgöra. Men det är möjligt att jag inte har fått tillräckliga uppgifter i ärendet för att se det nya i en sådan fond.

Men vår tveksamhet rör finansieringen av en fond. Vår utgångspunkt är att stödet till brottsoffer inte skall vara beroende av brottsutvecklingen i landet och de eventuella medel som kan flyta in genom speciella avgifter eller böter. Vi menar att vi på politisk väg skall bestämma hur mycket vi är beredda att anslå till brottskadeinsatser.

De motioner som finns i ärendet och som förespråkar inrättandet av en brottsofferfond menar att något slags extraböter om 500 kr. skall tas ut av dem som döms. Man skulle, som en liten utvikning, kunna säga att det är en ny form av punktskatt som skulle införas. Jag är litet nyfiken på att höra vad majoriteten säger om det. Regeringens allmänna skattepolitik är ju negativ till införandet av nya punktskatter och till att höja skattetrycket. Men detta kanske är ett sidospår.

De förslag och de funderingar som finns i motionerna gör att man måste ställa sig en del frågor. Skall alla typer av brott kunna betinga samma summa? Skall mord eller dråp jämställas med exempelvis stöld? Hur skall man lösa indrivningen av extraböterna? Det finns ju redan i dag vissa problem med att få in de vanliga böterna.

Med en sådan konstruktion blir risken i längden stor att brottskadeersättningar och brottsofferverksamheten blir beroende av brottsfrekvensen, antalet dömda och förmågan att driva in de penningsummor som det är fråga om.

Socialdemokraternas principiella inställning är att denna viktiga verksamhet till stöd för brottsoffren skall finansieras över statsbudgeten. Med en så-

dan finansieringsordning blir det också tydligt för medborgarna hur de olika politiska partierna här i Sveriges riksdag prioriterar stödet till brottsoffren. Man kan då också utkräva ett politiskt ansvar, vilket är svårare att göra med en brottsofferfond.

Fru talman! Socialdemokraterna motsätter sig inte en utredning av förslaget om en brottsofferfond, men vi vill, som vi påpekat i vårt särskilda yttrande, redan nu markera vår tveksamhet inför de tankar som finns om finansieringen av en sådan.

Anf. 132 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Till Kent Carlsson och dem som tvivlar på en brottsofferfond vill jag säga att det står helt klart att regeringen anser att stöd till brottsoffer skall finansieras över statsbudgeten och att det skall vara det grundläggande. Låt oss se förslaget som något intressant att titta på. Det är inte i första hand tänkt som ytterligare en skatt, utan låt oss i stället kalla det en pedagogisk avgift, eller låt oss t.o.m. kalla det en miljöavgift, om vi nu skall leka med ord.

Det här systemet finns nu i Belgien, och man funderar också på att införa det i Holland. Erfarenheterna från Belgien är att många bland gärningsmännen har uttalat att det kändes bra att delvis få göra rätt för sig och få vara med om att bygga upp en brottsofferfond, som dels kan ge bidrag till ytterligare insatser utöver det som är statsfinansierat, dels kan gå till gärningsmännen själva och ge en förbättrad rehabilitering, vilket vi ju i dag vet är den stora bristen på det här området i Sverige.

Det är ett faktum att det är en opposition, den tidigare opposition som i dag är i regeringsställning, som när det har gällt att genomföra förbättringar av brottsoffrens villkor under senare år har drivit den förra regeringen, den regering som Kent Carlsson tidigare representerade, framför sig. Vi har tidigare i opposition drivit Socialdemokraterna framför oss och åstadkommit ständiga förbättringar för brottsoffren. Jag tänker då på sådant som förbättrat målsägandebiträde och förbättrat skydd för kvinnor genom besöksförbudslagen och trygghetslarm – ja, det finns mängder av förslag, t.ex. det vi talade om senast, nämligen ett ökat stöd till brottsofferjourerna. Det var oppositionen som drev igenom och förbättrade stödet till brottsoffren också på det området. Låt oss hoppas att den centrala brottsofferfonden skall kunna gå i samma riktning. Det får utredningen visa.

Anf. 133 KENT CARLSSON (s):

Fru talman! Jag får påminna Ingbritt Irhammar om att vi nu har en annan regering som företräds av Ingbritt Irhammar och att det är de förslag som den regeringen har lagt fram som vi nu debatterar. Att den socialdemokratiska regeringen lade fram en mängd mycket bra förslag och satte i gång en mängd utredningar som den borgerliga regeringen nu tyvärr kan skörda frukterna av, får man faktiskt inte glömma bort, Ingbritt Irhammar.

Kanske kan man kalla en sådan här avgift på 500 kr. för en pedagogisk avgift. Det finns trots allt en mängd frågetecken. Är det t.ex. rimligt att den som begår ett smärre brott skall betala samma avgift som den som begår ett grövre brott? Jag tror att det finns andra sätt för brottslingar att göra rätt för

sig, som är betydligt viktigare ur pedagogisk synpunkt. Det kan exempelvis vara att brottslingen får möta brottsoffret eller att man får göra rätt för sig på brottsplatsen.

Med den finansieringsmodell som förespråkas i en del av de här motionerna finns en risk att vi politiker på litet sikt kan smita ifrån det ansvar vi ändå har att se till att det finns tillräckligt med pengar för brottsskadeersättnigar, för betalning av uppbyggande av brottsofferjourer och för annan verksamhet. Jag menar att en risk med ett sådant här finansieringsförslag är att vi politiker på litet sikt kryper undan vårt ansvar att ur statsbudgeten ta fram de pengar som behövs för att driva en bra verksamhet.

Anf. 134 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Vi i regeringspartierna ämnar inte smita ifrån något ansvar för nuvarande och kommande stöd till brottsoffer. Tvärtom tar vi nu detta ansvar, precis som vi gjorde när vi var i opposition. Jag tog upp vad som hänt tidigare, att vi även i opposition förbättrade stödet till brottsoffren utöver vad den socialdemokratiska regeringen gjorde, för att visa att vi även tidigare lyckades med detta. Vi tänker nu fortsätta på samma väg.

Jag blev litet förvånad över att Kent Carlsson sade att vi nu "tyvärr" driver igenom förslag som innebär förbättringar för brottsoffren. Det är väl ändå litet cyniskt. Det är väl bra att ni lade fram vissa förslag, och det är väl bra att vi dessutom har förbättrat vissa förslag. Det är väl också bra att vi genomdriver era tidigare förslag om vi gör det i syfte att förbättra brottsoffrens situation.

Anf. 135 KENT CARLSSON (s):

Fru talman! Jag skall kommentera den utredning som tillsattes under den socialdemokratiska regeringen. Självfallet hade jag önskat att vi efter valet förra året hade haft en socialdemokratisk regering, som hade kunnat få ta del av utredningens förslag och genomföra dem. Jag har nämligen, framför allt via massmedia, hört talas om bra förslag. Av dessa är den i mitt tycke viktigaste frågan stödet till svenska brottsoffer utomlands. Vad jag sade var alltså inte någon invändning mot sakförslaget, men jag hade önskat att vi här hade haft en socialdemokratisk majoritet som hade kunnat driva igenom förslagen.

Återigen något om frågan om brottsofferfonden. Man kan se det som att vi på det här viset får litet extra pengar och kan göra litet mer insatser. Det går faktiskt om man har politisk vilja att göra prioriteringar och att på annat sätt ta in pengar för att klara av nödvändiga satsningar på brottsskadeersättningsverksamheten och utbyggnaden av olika frivilliginsatser. Det finns alltid en risk med att införa den sorts punktskatter som det här ändå är fråga om, nämligen att vi här i riksdagen då smiter ifrån en del av det ansvar som vi har att visa hur vi prioriterar den här typen av viktig verksamhet i förhållande till annan. Det är av den anledningen vi har markerat att vi är tveksamma till den finansieringsform som nämns i motionerna men att vi givetvis är beredda att se på frågan när den kommer tillbaka efter att ha utretts. Vi vill redan nu markera den tveksamheten.

Anf. 136 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Jag kan då påminna Kent Carlsson om att utskottet i förra årets betänkande var enigt om att det kunde vara av stor pedagogisk betydelse för den som var dömd för ett brott att kunna betala en viss avgift. Socialdemokraterna stod då bakom detta, och det gör ni även nu, medan ni är litet tveksamma beträffande finansieringen. Det har jag respekt för.

Kent Carlsson är stolt över Socialdemokraternas förslag att vi skall ge rättshjälp och stöd åt brottsoffer utomlands. Då får jag återgå till historieskrivningen. Det kan inte vara så lätt för Kent Carlsson att känna till hur detta började, men det var faktiskt med en centermotion för två år sedan, som följdes upp av Folkpartiet för ett år sedan. Eftersom ingenting hände hos den socialdemokratiska regeringen blev det två år i rad ett tillkännagivande om att stödet till brottsoffer utomlands skulle förbättras. Det är det förslaget som nu har resulterat i ett förslag från den borgerliga regeringen. Vi har alltså drivit frågan i två år i opposition, och nu kommer förslaget, det förslag ni inte lyckades genomföra.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 april.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.59 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

14 § Anslag till rättshjälp m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1991/92:JuU19 Anslag till rättshjälp m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 137 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Utskottet har behandlat många motioner som tar upp ersättning till nämndemän. Det råder stor enighet om att dagens ersättning är alldeles för låg och att nämndemännens ekonomiska villkor utgör ett stort hinder när det gäller nämndemannakårens allsidiga sammansättning.

Den 15 maj 1991 gav riksdagen regeringen till känna att regeringen borde ta initiativ till en utredning om ersättningsnormerna för nämndemän. Utgångspunkt för den utredningen skulle enligt utskottet vara den nya kommunallagen, enligt vilken förtroendevalda skall ha rätt till skälig ersättning för

den arbetsinkomst samt de pensions- och semesterförmåner som de förlorar när de fullgör sina uppdrag.

Domstolsverket har fått utredningsuppdraget, och direktiven tar sikte på de önskemål som framställdes i riksdagsbeslutet. Uppdraget skall vara slutfört senast den 1 juni i år.

Herr talman! Nämndemännens Riksförbund har fått sig tilldelat 350 000 kr. av domstolsverket för innevarande budgetår. Anslaget är avsett för att göra det möjligt för tidningen Nämndemannen att komma ut. Från dessa medel skall också tas bidrag för nämndemännens studiebesök. Om hela anslaget skulle gå till studiebesök blir det mellan 40 och 50 kr. per nämndeman. Vi har ca 7 500 nämndemän i landet.

Domstolsverket har hemställt om att 5 milj.kr. skall anvisas i budgeten 1992/93 för information till nämndemän. Nya nämndemän måste få grundläggande kunskaper om sin roll i rättskipningen, och samtliga nämndemän behöver fortbildning.

Enligt domstolsverket krävs en särskild informationsdag för de nämndemän som berörs av den nya organisationen för handläggning av socialförsäkringsmål. De extrapengar som riksdagen anvisade efter valet 1988 och som skulle användas till information är slut, och de har använts väl. Även borgerliga riksdagsmän anser att nya pengar måste anslås till utbildning av nämndemän.

Jag skall läsa några rader ur Birgit Henrikssons motion: "Information och utbildning är mycket viktig. Med tanke på den omfattande nya lagstiftningen gällande psykiskt sjuka behövs även tillfällen för diskussioner och utbildning." Hon anser att 5 nya miljoner behövs redan i vår.

Åke Carnerö, kds, har liksom Birgit Henriksson erfarenhet av nämndemannauppdraget och föreslår att medel skall avsättas för utbildning.

Filip Fridolfsson, Moderaterna, skriver att det är otillfredsställande att medel inte anslagits då det genom höstens val tillkommit ett ovanligt stort antal nya nämndemän.

Folkpartisterna Ulla Orring, Erling Bager och Hans Lindblad anser att ökade ekonomiska medel till informationsinsatser måste avsättas genom omfördelning inom domstolsverkets budget.

Centerpartisterna Birgitta Hambraeus och Stina Eliasson säger i sin motion att det självfallet är nödvändigt att tillräckliga resurser ställs till förfogande så att nämndemännen skall få den kunskap som behövs för att bära det svåra ansvaret att medverka vid domstolens beslut.

Inte en krona har deras partikamrater i justitieutskottet velat anslå, trots att det tillkommit ca 2 000 nya nämndemän.

Vi socialdemokrater föreslår att riksdagen anvisar 1 milj.kr. budgetåret 1992/93 för information till nämndemän. Frågan om informations- och utbildningsinsatser måste, anser vi, uppmärksammas även framgent i det löpande budgetarbetet. Förutom att informationsbehovet är stort tror vi att det är lättare att främja en allsidig rekrytering och därmed få in fler unga människor, om utbildningsinsatserna är tillräckliga. Kunskap ger trygghet i detta ansvarskrävande uppdrag. Nämndemännen har en mycket stark ställning i den dömande verksamheten.

Företrädare för de borgerliga partierna, inte minst Moderaterna, betonar

i alla andra sammanhang rättstrygghet och rättssäkerhet. När det kommer till kritan vill utskottsmajoriteten inte ens ge 1 milj.kr. för en informationsinsats som bevisligen behövs.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 138 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar är utskottets ledamöter överens om det mesta. Socialdemokraterna avviker på en punkt ifrån utskottsmajoriteten, och det gäller ett anslag, utöver vad regeringen föreslagit, på 1 milj.kr. för information till nämndemän.

Jag misstänker att anledningen till det socialdemokratiska yrkandet kan vara några spektakulära fall på senare tid, då nämndemän i några uppmärksammade mål fallit för det massmediala trycket och gjort uttalanden som de inte borde ha gjort. Detta kan man emellertid inte ta till intäkt för att en hel kår på inemot 8 000 personer skulle sakna kunskaper om sekretess och tystnadsplikt.

För det första skall det slås fast att en nämndeman har ett lekmannauppdrag. Någon mer organiserad eller permanent verksamhet som syftar till egentlig juridisk utbildning är därför varken nödvändig eller lämplig. Nämndemannen skall inte vara ett slags halvjurist.

För det andra ankommer det främst på den domstol där nämndemannen tjänstgör att svara för det grundläggande behovet av utbildning för nyvalda nämndemän. Så sker också i praktiken. Domstolsverket har bl.a. tagit fram informationsmaterial som riktar sig till nämndemän och som tingsrätterna därvid använder.

För det tredje är Nämndemännens Riksförbund mycket aktivt när det gäller utbildningsinsatser för sina medlemmar. Förbundet tilldelas medel för ändamålet över domstolsverkets anslag. För innevarande budgetår uppgår detta anslag till 350 000 kr. Även lokalt sker viss utbildning och en ganska omfattande studiebesöksverksamhet i nämndemannaföreningarna.

Utskottets majoritet har därför – med rätta – funnit att de här redovisade utbildningsinsatserna får anses tillräckliga. Utskottet har tidigare behandlat liknande frågor, senast i betänkandet 1989/90:JuU24. I detta av riksdagen godkända betänkande gjorde utskottet samma bedömning. Oppositionen har inte tagit fram något skäl som i dag borde föranleda en annan bedömning.

Jag tycker att det borde vara en viss tröst och källa till tillfredsställelse för Sigrid Bolkéus att det inte bara är socialdemokratiska motioner som utskottsmajoriteten har avstyrkt, utan jämväl borgerliga sådana.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 139 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Jag vill först upplysa Christel Anderberg om att vi inte sysslar med spektakulära åtgärder när det gäller rättsväsendet och inte heller i övrigt. Jag tycker att det var ett dåligt argument.

De 350 000 kr. som domstolsverket har avsatt är avsedda för tidningen

Nämndemannen och för studiebesök. Därutöver finns det inga pengar i detta sammanhang.

Christel Anderberg vidhåller att de utbildningsinsatser som görs är tillräckliga, att rättssäkerheten är tryggad och att inga ytterligare pengar behövs. Det står vidare i betänkandet att utskottet i november 1989 konstaterade att nämndemännen vid praktiskt taget alla tingsrätter tack vare de 5 miljonerna fått utbildning, men detta skulle inte vara något att ta fasta på i dag. Men ungefär 25 % av dem som fick denna utbildning har slutat, och vi har nu ca 2 000 nya nämndemän.

Vi socialdemokrater litar helt på att domstolsverket och Nämndemännens Riksförbund har gjort rätt bedömning när de anser att utbildningsbehovet är stort. Deras avsikt hade varit att, om pengar hade anslagits, anordna en särskild informationsdag. Det räcker inte att man på många platser har informerat nyvalda.

Christel Anderberg hänvisar till informationsmaterial, filmer och annat som räknas upp i betänkandet. Visst har domstolsverket gett ut ett aktuellt informationsmaterial för nämndemän, men finns det något mer än de omarbetade broschyrer som domstolsverket annonserar om? Tryckt information kan aldrig ersätta muntlig information, som ger möjlighet till frågor och en dialog.

I samband med nämndemännens kongress i april skall vi ägna en dag åt uppföljning och information till nämndemän. Men dit kommer bara ett hundratal av de ca 7 500 nämndemännen.

Det stämmer att Nämndemännens Riksförbund och nämndemannaföreningarna är mycket aktiva. De bedriver utbildning, bl.a. studiecirklar, men de kan inte erbjuda den kostnadsfritt. Problemet är dock – och nu vill jag att Christel Anderberg skall lyssna – att utbildningsmaterialet måste fräschas upp. Nämndemännens Riksförbund har inte pengar till att bekosta detta.

De filmer som nämns i betänkandet och de informationshäften som utdelas till varje nämndeman är bra och fyller ett behov inte bara inom domstolsväsendet, utan efterfrågas också på skolor och socialförvaltningar. Men under projektets gång har det upptäckts att det behövs en lärobok i rättshistoria från 1100- och 1200-talen och framåt. Professor Kjell Åke Modéer har manuset till denna klart, men pengar till tryckkostnaderna saknas.

Också detta hör till paketet. Så nog behövs den miljon som vi har föreslagit. Att tala om rättssäkerhet och utbildning går bra, men här blir det inte så mycket mer än vackra ord från utskottsmajoriteten.

Anf. 140 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att med hjälp av de pengar som återstår av de 5 miljoner som riksdagen anslog hösten 1988, ca 500 000 kr., är framställningen av bl.a. filmer fortfarande i gång. Man får föreställa sig att det är ett fräscht material som domstolsverket i samarbete med Nämndemännens Riksförbund tar fram.

Enstaka övertramp från nämndemän i massmedialt intressanta mål ändrar inte min uppfattning att våra nämndemän är mycket kompetenta, kloka, kunniga och engagerade personer. Det är inte så att nämndemän har större

utbildningsbehov än andra politiskt valda uppdragstagare. Förhållandet är kanske snarare det omvända.

Anf. 141 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att dessa filmer är ett fräscht material, men de ersätter inte det behov som finns av att få en utbildningsdag för att träffas och diskutera. De informationsinsatser som ni stöder er på är inte tillräckliga.

Det finns nyvalda nämndemän som utan muntlig information har satts att döma. Möjligen har de läst någon broschyr. Detta framhålls i ledaren i det första numret 1992 av tidningen Nämndemannen.

Visst är nämndemännen kompetenta, men det skall inte få förekomma att någon som sätter sig ned för att döma i en domstol bara har läst en broschyr.

I artikeln ställs frågan: Kan detta vara bra för rättssäkerheten? Vi ställer oss samma fråga.

I samma artikel refereras också en intervju med justitieminister Gun Hellsvik i Jönköpings-Posten. Hon säger där att ökad rättssäkerhet är regeringens främsta mål. Hon är också mycket nöjd över att hennes departement har behandlats allra bäst i budgeten. Men i denna budget finns det trots talet om vikten av ökad rättssäkerhet inte ett öre för information till de många nya nämndemännen.

Jag vill att ni skall tänka efter. Det finns inte ens pengar till att ta fram aktuellt studiematerial till studiecirklarna för nämndemän. Cirklarna är väldigt välbesökta, och där behövs nytt material.

Det är beklagligt att det nog i praktiken är klart att den miljon som vi socialdemokrater föreslagit till information för nämndemän inte kommer att beviljas av kammaren. Men jag skall inte förlänga debatten utan bara säga att jag tycker att det här är ett mycket bra exempel på när snålheten bedrar visheten.

Anf. 142 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Det är naturligtvis inte så, Sigrid Bolkéus, att utskottets majoritet anser att den utbildning som nämndemännen får i dag är tillräcklig. Det finns nämligen ingenting som heter tillräckligt mycket utbildning. Alla yrkeskategorier efterfrågar alltid mer utbildning, och det kan vara mycket berättigade krav.

Men jag vidhåller min egen och utskottsmajoritetens uppfattning att nämndemännens utbildning får anses tillräcklig med hänsyn till det samhällsekonomiska läge som vi nu befinner oss i. Det finns inte större utrymme för insatser på det området just nu. Ingen skulle vara gladare än jag, om det så småningom öppnades sådana ekonomiska möjligheter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 april.)

15 § Djurförsök

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1991/92:JoU16 Djurförsök.

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 2 april.)

16 § Finansinspektionen m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1991/92:NU19 Finansinspektionen m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 143 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Det betänkande vi nu har att behandla gäller bl.a. regeringens förslag om anslag till finansinspektionen. Finansinspektionen är den myndighet som har att utöva kontroll över de finansiella instituten och marknaderna. Den i propositionen föreslagna förändringen av anslagsformen samt belopp tillstyrks av utskottet.

I betänkandet behandlas också fyra motioner, tre socialdemokratiska och en moderat. Alla motionerna avstyrks av utskottet, men de är avstyrkta med olika motiveringar.

När det gäller motionerna N201, N207 och N245, alla socialdemokratiska, är ett motiv att riksdagen nyligen gjort uttalanden i samma riktning som förslagen i motionerna. Ett annat motiv är att det pågår arbete med frågan och att vissa delar bereds i finansdepartementet.

I motion N260, med moderat stämpel, föreslås att statens och kommunernas rätt att utse representanter i affärsbankernas styrelser samt statens rätt att utse ordförande avskaffas. Ett enigt utskott har avstyrkt dessa krav också, men när det gäller motiveringen går meningarna isär. Utskottsmajoriteten åberopar principiella skäl, och det övervägs ändringar av bestämmelserna i departementet. Då måste jag få fråga utskottsmajoritetens talesman: Vad är principiella skäl?

I den reservation som vi socialdemokrater har fogat till betänkandet säger vi att det finns goda motiv för utseende av offentliga ledamöter och godkännande av styrelseordförande i bankerna. Vi anser det både värdefullt och betydelsefullt att denna bestämmelse bibehålles i framtiden. Affärsbankerna har genom sin kreditgivning och i övrig verksamhet en central roll i det svenska samhället. Det är därför angeläget att det finns former för samhällets medverkan och inflytande i affärsbankerna. Av den anledningen är det naturligtvis mycket värdefullt att bestämmelsen bibehålles.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och även dess motivering utom vad gäller mom. 4, där jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Anf. 144 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag tänkte säga några ord om en socialdemokratisk motion av Jan Andersson och Bengt Silfverstrand, N207, som behandlas i betänkandet. Motionärerna begär en sådan ändring av finansbolagslagen att man där inför regler motsvarande dem som gäller för banker. Det innebär regler som föreskriver att bolagen får lämna krediter endast mot betryggande säkerhet, och vidare handlar det i huvudsak om begränsning av s.k. enhandsengagemang.

Finansbolagskrisen kom före krisen i fastighetsbolagsbranschen, som i sin tur kom före bankkrisen. Finansbolagskrisen kom så pass tidigt att man har hunnit utreda den och se var bristerna finns. Utredaren, som har lämnat ifrån sig ett betänkande, en departementsskrivelse, konstaterar att om marknaden på det här området skall fungera väl, ställs det krav på alla aktörer. Han konstaterar i princip att alla har brustit, även lagstiftarna.

Lagstiftarna har brustit genom att lagstiftningen för finansbolag har varit sådan att vidlyftiga affärer, kreditengagemang mot bristande säkerhet eller för stora satsningar på få kunder, har varit möjliga och i det klimat som fanns uppmuntrats. Därför är det väl motiverat att göra de förändringar som föreslås i motionen och som föreslås av utredaren.

Nu sägs det från utskottsmajoriteten att det arbetet är på gång i regeringen och att man kan förvänta sig en proposition. Jag tycker inte att riksdagen skall nöja sig med detta. Det har varit en del propositioner på gång i regeringen som av olika skäl, kanske bl.a. att det är en koalitionsregering, har stött på patrull och försenats. Jag tycker att det är väl motiverat att riksdagen gör en markering i enlighet med motionen.

Jag tänker nöja mig med att säga det här och yrkar bifall till meningsyttringen vid mom. 3. I övrigt instämmer jag i den socialdemokratiska reservationen och det yrkande som Leif Marklund framförde.

Anf. 145 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Detta betänkande från näringsutskottet berör finansinspektionens verksamhet och ramanslag för budgetåret 1992/93.

Finansinspektionen bildades den 1 juli 1991 genom sammanslagning av bankinspektionen och försäkringsinspektionen. Uppgiften är att utöva tillsyn över finansiella institutioner och marknader. Till dess att den nya organisationen utvärderats föreslås oförändrat ramanslag, vilket också utskottet har tillstyrkt.

Fyra motioner som berör inspektionens verksamhet har behandlats av utskottet, och jag skall kort kommentera dessa.

I motionerna N201 och N245 efterlyses åtgärder för att stärka småsparares ställning på kapitalmarknaden. Motionärerna kräver också en bättre information och konsumentupplysning.

Finansinspektionen har bl.a. till uppgift att följa utvecklingen och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom bankväsendet. Därför har inspektionen utarbetat en särskild konsumentpolicy. Där sägs det att de nya förutsättningar som råder på de finansiella marknaderna kräver bättre information, avtalsvillkor och prissättning. Samverkan sker med konsumentverket och näringsfrihetsombudsmannen i dessa frågor.

Inspektionen har vidare utgivit en marknadsöversikt som presenterar olika former av banksparande – bankkonton, olika typer av fondsparande osv. – där det också anges räntevillkor.

Utskottet vill ändå understryka betydelsen av en bred konkurrens på finansområdet, framför allt för att konsumenternas ställning på marknaden skall tillvaratas.

I motion 207 ställs krav på en skärpning av bankrörelse- och finansbolagslagstiftningen. När det gäller bankerna finns redan föreskrifter i bankrörelselagen om hur kreditgivningen skall bedrivas. Det som hänt på senare tid med stora kreditförluser för bankerna beror inte på en bristfällig lag utan snarare på hanteringen av utlåning m.m.

Motsvarande regler för finansbolagen finns däremot inte. Mot bakgrund av den kris som drabbat vissa finansieringsbolag har en utredning genomförts. Utredningsbetänkandet samt en begäran från finansinspektionen om enhetliga sanktioner inom tillsynsområdet bereds för närvarande i finansdepartementet. En proposition med förslag till ny reglering av finansbolagens verksamhet väntas bli förelagd riksdagen under 1992.

I motion 260 föreslås att statens och kommunernas rätt att utse representanter i bankernas styrelser samt statens vetorätt vid val av ordförande i bankstyrelser skall avskaffas. Motioner med samma inriktning och innebörd har behandlats tidigare i riksdagen. I en reservation från socialdemokraterna i utskottet anges motsatt uppfattning. De anser att nuvarande bestämmelser bör bibehållas.

Enligt utskottets mening skall statens tillsyn av bankväsendet främst utövas av finansinspektionen och riksbanken. Det finns principiella skäl som talar emot att regeringen skall godkänna affärsbankernas val av styrelseordförande. Leif Marklund berörde detta och ställde också en fråga. Som yttersta konsekvens skulle det t.o.m. kunna vara så att det inträffar lojalitetskollisioner vid sådana tillfällen. Av detta skäl bör staten ha en renodlad roll, nämligen tillsyn över gällande bankrörelselag och dess föreskrifter.

Det har aviserats att det kommer en proposition under 1992 med förslag till ändring av banklagstiftningen, bl.a. som en anpassning till EG. I anslutning härtill överväger finansdepartementet ändringar av just dessa bestämmelser, vilket innebär att det kan bli förändringar. Det får vi se längre fram under detta år när förslaget kommer. Förslaget väntas bli förelagt riksdagen under senare delen av 1992.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på den socialdemokratiska reservationen samt meningsyttringen av Rolf L Nilson, Vänsterpartiet.

Anf. 146 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Uttrycket "dubbla lojaliteter för staten" tycker jag mig känna igen. Är det uttrycket det enda motiv som finns? Moderaterna använde det när det gällde utförsäljning av statliga företag. Nu använder man det också när det gäller det offentligas ledamöter i bankernas styrelser. Det är ett oerhört magert motiv som Olle Lindström försöker göra sig till tolk för. Här nämns också "starka principiella skäl".

Det finns säkert andra skäl, Olle Lindström. Han skulle nog må bra av att

säga att de är rent ideologiska. Här skall ingen insyn finnas i kapitalmarknaden.

När det gäller bankrörelselagens bakomliggande motiv har bankerna via lag fått tillstånd att sköta inlåning från allmänheten samt utlåning i olika former. Nog vore det mycket märkvärdigt om man skulle kunna avhända offentligheten möjlighet att ha insyn över de medel som banken har tillåtelse att låna in och sedan låna ut.

De diskussioner som förs i bankernas styrelser är ofta ganska konstruktiva. De kan gälla etik. Jag utgår från att de i dag gäller räntegapet. Det är en debatt som det offentligas ledamot kan föra i en bankstyrelse, eftersom de som har pengar i banken kan riskera att få betala kreditförlusterna.

Anf. 147 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Det jag sade, Leif Marklund, var att det som yttersta konsekvens kan uppstå lojalitetskollisioner. Vi har en finansinspektion och riksbanken som är till för att utöva tillsyn över bankerna. Därför behöver vi inte ha dubbla funktioner. Det leder bara till att man litar på varandra, och så kanske vi får de effekter vi inte vill ha. Om staten påverkar tillsättande av bankledning får den vidkännas ett större ansvar, och man tar ifrån finansinspektionen ett visst ansvar i detta fall. Det är därför viktigt att inte fler instanser har ansvaret.

Insynen skall finansinspektionen sköta. Det tror jag också att man kan göra. Nu har ännu inte någon utvärdering gjorts eftersom finansinspektionen har funnits under så kort tid. Men vi kanske får en sådan så småningom.

Anf. 148 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Motiven blir vagare och vagare. Om man ser sig runt omkring i det svenska samhället är de offentligt utsedda ledamöterna allmänt accepterade inom affärsbankerna, men de är däremot inte allmänt accepterade bland de moderata ledamöterna i Sveriges riksdag.

Den här frågan har drivits i kammaren år efter år. Det märkliga är att de attacker som kommer, de kommer inifrån riksdagen och inte från allmänhet eller affärsbanker.

Anf. 149 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Det offentligas representanter i bankstyrelser accepteras säkert från alla håll. Det är inte därför som vi vill ändra reglerna. Det finns ännu inget förslag, men förmodligen kommer det något i den vägen. Framför allt skall man inte ta ifrån finansinspektionen dess uppgift, utan den skall sköta kontrollen. Insyn kan man få på annat sätt.

Om man är vald som det offentligas representant i en bankstyrelse kan man ändå inte konkurrera med finansinspektionens insyn eller snarare översyn. Det är därför viktigt att man renodlar rollen, och så vill vi ha det. Vi vet att socialdemokraterna har en annan uppfattning. Men i detta fall visar det sig även på kommunal nivå, särskilt i mindre kommuner och på mindre orter där det inte finns så många företag, att man kommer i lojalitetskonflikt. Det är inte bra, och det skall vi undvika.

Anf. 150 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Bankinspektionens tillsynsverksamhet och den offentligt utsedda ledamotens roll i en bankstyrelse fyller två skilda funktioner. Insynen är en sak, och tillsynen en annan.

Det vore på sin plats att man när det gäller formuleringen "starka principiella skäl" talar om vad Moderaternas tanke är: Här skall den fria marknaden och kapitalet gå fritt från allmänhetens insyn. Det är kapitalet och marknaden som man vill skydda.

Anf. 151 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Om det är som Leif Marklund påstår har finansinspektionen misslyckats. Det hoppas väl ändå inte någon att den skall göra.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 april.)

17 § Vissa utrikeshandelsfrågor

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1991/92:NU21 Vissa utrikeshandelsfrågor.

Anf. 152 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! I Sverige anser vi att alkoholmissbruket är ett av våra största sociala problem. För att minska alkoholens skadeverkningar förs en relativt restriktiv alkoholpolitik. Begränsningar i tillgänglighet och marknadsföring anses vara betydelsefulla delar för att hålla tillbaka alkoholkonsumtionen och därmed de skador som alkohol och tobak för med sig.

På tobaksområdet har det skett en radikal omsvängning i vårt land från ett mycket utbrett tobaksbruk till betydande minskningar. Uppmärksammade rättsfall om passiv rökning har bl.a. lett till att offentliga miljöer i stor utsträckning blivit rökfria – och allt fler offentliga platser blir det.

Det finns alltså en stor medvetenhet hos svenska folket och en betydande enighet här i kammaren om de skador som bruk och missbruk av alkohol och tobak medför. Det konstiga är att denna medvetenhet är såsom bortblåst när det gäller vår export av dessa produkter. Vi vill gärna att andra människor skall använda svensk alkohol och tobak i så stor omfattning som möjligt.

Vi går så långt att vi med alla medel vill prångla ut våra riskprodukter till mindre utvecklade länder och folk, detta trots att vi mycket väl vet att dessa folk är långt mindre upplysta om vilka skador de riskerar att få. Även i länder där dessa varor inte ingår i landets egen kultur satsar svenska statsägda företag, t.ex. AB Vin & Sprit och Svenska Tobaks AB, mångmiljonbelopp på att marknadsföra sina produkter.

Jag vet att de mera alkoholtillvända motståndarna här i kammaren alltid försöker att försvara exportmetoderna med att det är upp till resp. mottagarland att avgöra vilken marknadföring som är tillåten där. Det är inte Sveriges riksdags sak att bestämma marknadsföringslagarna i andra länder.

Jag tycker att det är ett dåligt försvar. Jag anser inte heller att vi skall lägga oss i andra länders lagar i alltför stor utsträckning. Men det gör vi redan, inom parentes sagt, i flera andra avseenden. Vi deltar i ekonomiska sanktioner för att påverka länders regimer och lagar osv.

Det här handlar inte om att sätta sig över andras lagar. Det handlar endast om att Sverige skall avstå från att utnyttja alla möjligheter så långt det går. Det finns i dag etiska regler för hur marknadsföring får ske internationellt när det gäller försvarsmateriel, barnmat och läkemedel. I fallen barnmat och läkemedel övervakas den reglerade marknadsföringen av Världshälsoorganisationen, WHO, som också har beslutat om den.

I reservationerna till det här betänkandet föreslår vi att regeringen bör göra en översyn av vilka riktlinjer som skall råda för vår egen marknadsföring av alkohol och tobak utomlands. Till grund för dessa reservationer ligger motioner av Barbro Westerholm, Elver Jonsson, Hans Lindblad och Roland Larsson. En måttligare marknadsföring skulle öka förtroendet för Sveriges pådrivande policy i internationella sammanhang när det gäller att värna om människors liv och hälsa.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till båda reservationerna och till övriga delar i betänkandet.

Anf. 153 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Det här betänkandet visar upp en kompakt enighet om att den svenska handelspolitiken skall bygga på fri handel. Jag vill ändå markera ett antal problemområden som är förknippade med den fria handeln.

Det gäller de problem man ställs inför när det finns olika typer av miljöregler, när länder befinner sig på olika utvecklingsstadier och när det finns en iver att nå välstånd. Vi vet mycket väl att snabb tillväxt och utnyttjande av naturresurser ofta leder till svåra miljökonsekvenser.

När det gäller den fria handeln finns det på många håll i världen en oro för att en allt friare handel också kan leda till export och import av miljöproblem. De rika länderna kan försöka exportera miljöfarliga varor och sina miljöproblem till utvecklingsländer. U-länder kan frestas att nå välstånd genom att inte ta hänsyn till globala miljöaspekter på ett rimligt sätt i sin produktion och i sin export.

Det här har behandlats och lyfts fram på ett förtjänstfullt sätt av svenska representanter i internationella handelssammanhang och i GATT-sammanhang. Vänsterpartiet är mycket angeläget att uppmärksamheten på miljöproblemen, förbud mot s.k. grön dumpning, dvs. export av miljöfarliga varor förs in i internationella handelsavtal. Det markeras också i den meningsyttring som jag har till det här betänkandet. Jag kommer dock inte att yrka bifall till meningsyttringen rörande det momentet. Jag står givetvis bakom åsikterna, men jag kommer inte att yrka bifall till det för att förenkla och förkorta själva voteringsproceduren.

En annan fråga är det sätt på vilket varor produceras. Det är också en gammal diskussion i handels- och utvecklingssammanhang. Svensk tekoindustri har bl.a. uttryckt oro för att få konkurrera på ett som man tycker orättvist sätt med länder där produktion av textilier och konfektion sker under

oacceptabla sociala förhållanden. Det kan gälla barnarbete eller arbetstider och arbetsmiljöer som inte skulle accepteras här.

Detta är också ett allvarligt problem. Det har observerats och lyfts fram i internationella sammanhang, på senare tid främst av Sverige och USA i GATT. Men där verkar det som om intresset för just de här frågorna har kommit i bakgrunden för det stigande miljöintresset. Det är olyckligt. Detta är frågor som måste drivas parallellt. Det är frågor som måste understrykas. Jag tycker att det är rimligt och meningsfullt att riksdagen här gör ett tillkännagivande till regeringen om vikten av att driva de här sociala frågorna i de internationella handelssammanhang där Sverige är representerat.

Den sista punkten som jag skall ta upp är frågan om Norden som hemmamarknad. Jag har i utskottet ställt mig bakom ett yrkande i en folkpartistisk motion från utrikesutskottet. Den vill lyfta fram arbetet för att stärka den nordiska handeln. Detta arbete har pågått under lång tid. Det har gjorts välformulerade deklarationer om hur viktigt det är att underlätta handeln mellan de nordiska länderna och undanröja alla onödiga handelshinder. Men man kan konstatera att det arbetet inte har kommit speciellt långt.

Ungefär hälften av de handelshinder som har funnits tidigare finns kvar. Många av dem är onödiga. Det verkar som om de stora partierna har satt sin tillit till den europeiska integrationen, ett eventuellt svenskt medlemskap i EG och ett EES-avtal, som om detta skulle lösa våra problem med handelsrelationer till grannländerna. Jag tycker inte att man skall acceptera att handeln med våra nordiska grannländer underordnas det europeiska integrationsarbetet. Satsningen på en ökad nordisk marknad och en friare nordisk handel har ett värde i sig, och den måste intensifieras. Därför anser vi i Vänsterpartiet att det också här är rimligt att göra ett tillkännagivande till regeringen med en sådan innebörd.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till meningsyttringen som rör mom. 3 beträffande socialklausul och mom. 6 beträffande Norden som hemmamarknad.

Anf. 154 JAN BACKMAN (m):

Herr talman! Det betänkande vi just nu diskuterar spänner över ett antal utrikeshandelspolitiska områden. Även om det behandlar många olika frågor är det ändå inte heltäckande. Både frågor rörande handeln med tekovaror och frågan om statens roll i den exportfrämjande verksamheten kommer att bli föremål för egna betänkanden längre fram.

Utskottet är när det gäller huvudavsnittet om handelspolitikens inriktning helt enigt. Vi har lyckats uppnå denna enighet med såväl propositionen som s- och v-motioner som underlag. Denna totala uppslutning kring den politik som Sverige för närvarande för i såväl GATT som UNCTAD är i många hänseenden positiv. Även uttalandet att Sverige inom ramen för ett medlemskap i EG kommer att fortsätta att driva en politik för global frihandel och verka för ett med omvärlden vidgat samarbete i övrigt, har gjorts av ett enigt utskott. Det innebär att den frihandelsvänliga inställning som regeringen, företrädd av utrikesministern, gav uttryck för vid den utrikespolitiska debatten i kammaren i februari, också delas av utskottet. Denna enighet är säkert också en viktig anledning till att de svenska företrädarna vid UNCTAD:s

nyligen avslutade åttonde session har kunnat agera med stort eftertryck och framgångsrikt hävdat de svenska ståndpunkterna. Jag avstår därför nu från att kommentera detta avsnitt ytterligare.

Avsnitten om miljöklausul resp. socialklausul i internationella handelsavtal har föranlett meningsyttringar från Vänsterpartiet. Miljöfrågornas betydelse för handelsutbytet är just nu föremål för stor uppmärksamhet inom såväl GATT som OECD och UNCTAD. Inom EG har miljöintresset skärpts under senare år. EG-domstolen har redan slagit fast att miljöhänsyn kan innebära avvikelser från principen om fri handel. Denna regel har bl.a. Danmark utnyttjat när det gäller förpackningar för läskedrycker. Det finns alltså anledning att tro att Sveriges ansträngningar att uppnå fullvärdigt medlemskap i EG är den bästa garantin för att vi skall undvika att miljöproblemen via handelsutbytet flyttar över gränserna.

Även utskottets i övrigt eniga uppfattning om Norden som hemmamarknad har Vänsterpartiet ställt sig vid sidan av i sin meningsyttring. Inte ens det faktum att målen för det nordiska samarbetet genom ett EES-avtal kommer att uppnås i en vidare europeisk ram, eller att två tredjedelar – inte hälften, som Rolf L Nilson sade – av de konkreta handelshinder som konstaterades vid en inventering 1984 och 1985 har undanröjts har gjort intryck på Vänsterpartiets utskottssuppleant. Siffrorna är hämtade från utskottets eget betänkande NU1, som har behandlats tidigare under detta riksmöte.

Det ärende där enigheten har varit svårast att uppnå, av protokollen att döma inte bara vid detta riksmöte utan många år tidigare, har varit frågan om marknadsföring och export av alkoholdrycker och tobaksvaror. Reservationerna i dessa avsnitt präglas av en från 70- och 80-talen kvarvarande uppfattning av Sverige som världssamvete, som det enda land som verkligen har lösningen på världsproblemen.

Att inte ge svenska exportföretag, även de statligt ägda, möjlighet att rätta sig efter de regler, de traditioner och den kultur som finns på de olika exportmarknaderna förefaller lika absurt som att vi inte skulle kräva att de företag som vill exportera hit skall rätta sig efter våra regler och förhållanden. Man kan föreställa sig reaktionerna om importerade cigarettmärken skulle undantas från kravet på varningstext på paketen, bara för att motsvarande regler inte finns i tillverkningslandet. Jag tror inte heller att en från utlandet direkt importerad antirökkampanj eller kampanj för minskad alkoholkonsumtion skulle bli någon större framgång, om den oförändrad överfördes till Sverige.

Skall reglerna på något sätt samordnas, måste detta ske inom ramen för internationella organ och genom internationella överenskommelser. Det har också tidigare varit svensk politik. Vi bör fortsätta att delta både i det alkoholpolitiska åtgärdsprogram som utformas i internationellt samarbete, bl.a. inom WHO, och i det aktionsprogram mot cancer som har inletts inom EG, ett program i vilket Sverige deltar som fullvärdig medlem.

De enskilda företagen, vare sig de är statligt ägda eller ej, skall även fortsättningsvis kunna verka utifrån förutsättningen att varje lands riksdag och regering är bäst skickade att utforma det landets marknadsföringsförutsättningar och att de i sina exportansträngningar gör rätt som rättar sig efter dem. Väljer man dessutom, som Procordia United Brands AB har gjort när

det gäller tobaken, att anta egna etiska riktlinjer som vägledning för marknadsföringen, torde ytterligare åtgärder från riksdagen vara utomordentligt oönskade och onödiga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande NU21 och avslag på där förekommande reservationer och meningsyttringar.

Anf. 155 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill understryka vad jag sade i mitt anförande, att jag inte anser att det nordiska handelssamarbetet skall vara underordnat eller en bieffekt av ett europeiskt samarbete. Vad som händer med EES-avtalet är oklart. Vad ett eventuellt EG-medlemskap kommer att innebära är också oklart. Jag vill understryka att det inte är självklart att Island går med i EG. Det är inte självklart att Norge går med i EG. Värdet av ett öppet, fritt och jämlikt samarbete med våra nordiska grannländer är oerhört stort. Det måste understrykas. Utskottet har konstaterat att det nordiska samarbetet har ställts åt sidan. Det har nedprioriterats i förhållande till de europeiska frågorna.

Jag är inte heller övertygad om att Jan Backman har rätt när han säger att den bästa garantin för att värna miljöregler och en miljövänlig handel är ett svenskt medlemskap i EG. Det är snarare så att man får kämpa mycket hårt för att få miljöhänsyn respekterade i EG-sammanhang. Det är inte alls någon självklarhet. Jag har snarast intrycket att tyngden i miljöargumenten är oerhört mycket större i Sverige och i den svenska debatten än inom EG.

Jag vill understryka för Jan Backman vad många har konstaterat, nämligen att det finns mycket starka protektionistiska inslag i EG. Man är mån om en fri och öppen marknad inom organisationen men betydligt mindre engagerad och intresserad när det gäller att bryta ner tullmurar mot omvärlden.

Anf. 156 JAN BACKMAN (m) replik:

Herr talman! När det gäller det nordiska samarbetet vill jag bara citera vad utskottet skrev i sitt betänkande NU1: "Ett program för det nordiska samarbetet efter år 1992 avses bli framlagt för Nordiska rådet —. Det kan komma att koncentreras till två aspekter, nämligen dels EES-avtalets konsekvenser för de nordiska länderna, dels prioriteringarna och organisationen för det nordiska samarbetet." Man arbetar alltså med dessa frågor i Nordiska rådet. Jag är säker på att även Islands intressen kommer att finnas med i bilden.

Det är just synen på protektionism inom EG som gör att denna typ av klausuler – miljöklausuler och socialklausuler – kommer att fungera som handelshinder och ytterligare stödja de protektionistiska inslagen snarare än verka för frihandel. Det är kanske det som gör att man måste iaktta en viss återhållsamhet.

Anf. 157 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! När det gäller det nordiska samarbetet tycker jag att den svenska riksdagen kan ge Nordiska rådet en vänlig knuff framåt på den inslagna vägen. Det kunde vara motiverat.

När det gäller protektionismen inom EG sade Jan Backman i sitt anförande att utskottet är helt och hållet enigt om att Sverige skall verka för frihandel inom EG, även som medlem i EG. Det tyder på att samtliga partier är uppmärksamma på problemet att det inte är en självklarhet med en utveckling mot fri handel utåt.

Det är inte oproblematiskt att göra begränsningar av handeln grundade på miljöhänsyn och sociala hänsyn. De kan användas som handelshinder. Därför måste dessa penetreras noga och genomföras på ett sätt som alla inblandade parter accepterar i internationella sammanhang – i GATT, UNCTAD och OECD. Här har Sverige gjort förtjänstfulla insatser och fått ganska stort gehör när det gäller miljöaspekterna. Sverige har gjort förtjänstfulla insatser när det gäller socialklausulerna tillsammans med USA, men inte fått samma gehör. Därför behövs intensifierade ansträngningar främst på det området.

Anf. 158 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Om tre partier här i riksdagen tycker att vi skall vara litet mer återhållsamma när det gäller marknadsföring av alkohol och tobak, innebär det inte att vi vill vara ett världssamvete. Däremot måste vi ha ett samvete för vad vi själva åstadkommer och vilken sorts marknadsföring Sverige bedriver utomlands.

Vi har inte lösningen på alla problem. Men de argument jag förde fram var att vi inte sätter oss över andras lagar, utan vi låter bli att utnyttja hela det lagliga utrymmet. Man måste inte föra en så hänsynslös marknadsföring som sker i dag. Jag tror inte att detta är de mest angelägna varorna att introducera i länder där de inte redan är en kultur. Jag tror också att man skall vara återhållsam även i andra länder.

Jan Backman säger att vi skall samordna reglerna i WHO och på andra ställen. Det skall vi naturligtvis göra. Sverige arbetar där aktivt på att få till stånd etiska regler av olika slag. Vi har i Sveriges riksdag antagit en rekommendation från WHO att vi skall försöka minska alkoholkonsumtionen med 25 % här hemma. Såvitt jag vet har många eller kanske de flesta av EG-länderna gjort detsamma, och många andra länder också. WHO arbetar med det målet. Sverige är med där. Vi driver ett arbete i WHO som innebär att vi skall minska konsumtionen och värna hälsa och liv och ha mindre av vissa produkter – det handlar om barnmat och vissa läkemedel, som vi har fått regler för, och även de produkter vi har diskuterat. Skall vi samtidigt med det driva den mest utstuderade marknadsföring som kan tänkas, för att få ut så mycket som möjligt av svensk alkohol till andra länder? Det är dubbelmoral och ingenting annat.

Jag är ledsen och besviken över att Moderaterna är det parti som nu här i riksdagen hindrar att regeringen får göra denna översyn av marknadsföringsreglerna. Det hade varit bra om den kommit till stånd. Det är synd att Moderaterna går emot.

Anf. 159 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! I stora drag vill jag instämma i utskottets bedömning av de frågor som vi nu diskuterar. Jag vill också ta tillfället och tacka Gudrun Nor-

berg för det tidigare inlägget i denna fråga. Jag delar helt de åsikter hon har framfört. Låt mig bara fylla på med ytterligare några tankar.

Sverige är ett, i europeiskt perspektiv, stort land till ytan men ett litet land ur befolkningsperspektiv. Ändå kan det inte anses betydelselöst att vi har en egen linje i vissa frågor där vi åtminstone vill försöka vara vägledande. Våra möjligheter att vara inflytelserika påverkas i hög grad av vår förmåga att strategiskt välja frågor att driva med egen profil och så att säga ligga före i tiden.

Enligt min och kds uppfattning tillhör just alkohol- och tobaksfrågorna ett område där man i andra länder nu börjar diskutera på ett sätt som ger oss anledning till viss uthållighet, och kanske t.o.m. fortsatt seriös profilering, i vår svenska linje. Många svenska debattörer har, på ett ibland raljerande sätt, hyllat det förhållningssätt till alkohol som en del andra länder har.

Min värderade utskottskollega Jan Backman talar här om 70- och 80-talsstil, med Sverige som världssamvete i fråga om alkohol och tobak. Det vore bra med ett klargörande, om Jan Backman har en liknande attityd i andra frågor där vi har enats om vissa restriktioner, av skäl som vi själva här i Sveriges riksdag valt att definiera. Det gäller, som nämnts, barnmat, läkemedel och vapenexporten.

Nej, herr talman, detta är en illa vald tid för sådana tongångar. I många länder börjar man nu på allvar att diskutera vad alkoholen och tobaken kostar samhället på olika sätt. Detta gäller även krassa frågor om pengar och påfrestningar inom sjukvården. Dessutom kan man väga in de omätbara familjesociala konsekvenserna och mycket mera därtill.

I Sverige har vi äntligen kommit dithän att vi skall utreda en del av den här problematiken och skaffa oss en bättre inblick i hur barnen har det i hundratusentalet svenska hem där alkoholen behärskar föräldrarna i stället för det motsatta, att föräldrarna behärskar alkoholen.

Detta måste sägas i detta sammanhang! Just nu konstaterar vi att det inte är endast Sverige som är inne i ett, för dessa frågor, viktigt skede. Då är det olyckligt att vi tillåter en nästintill ohämmad marknadsföring av alkohol och tobak utomlands, inte minst våra egna statliga monopolföretags marknadsföring. Samtidigt håller vi fast vid WHO:s mål om en minskad konsumtion av dessa varor fram till år 2000.

Marknadsföringen i USA:s julrusch av en flytande produkt, som av reklammakarna med förföriska bilder bedömdes som absolut och nödvändig för julgran, julpynt och glädje m.m., var i mina ögon stötande och i avsaknad av all god etik. Bakom detta stod vår svenska, statligt kontrollerade monopolverksamhet. Gratisbjudningar på Tokyos gator kan också nämnas som ett lågvattenmärke. Exemplen kan staplas på behovet av att från riksdagens sida ha synpunkter på denna typ av produkter även utanför Sveriges gränser.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1 och 2 och därmed bifall till motionerna N222 och N276 i berörda delar.

Anf. 160 JAN BACKMAN (m):

Herr talman! Självfallet står både moderaterna och jag bakom att Sverige och svenska företag följer internationella överenskommelser. Det finns ingen anledning att misstänkliggöra oss på den punkten. Att våra ledamöter

i de utskott som handskas med sociala frågor är med och driver och påverkar de förhållanden som gäller i Sverige är också helt självklart, men det är inte det den här frågan gäller.

Vin & Sprit är inte ett monopolföretag utomlands, och man följer i alla länder där man verkar de regler som har satts upp i resp. land. Både i USA och i Japan måste de berörda organen, regering och riksdag, själva få bedöma vilken omfattning och inriktning deras alkoholpolitik skall ha. Det enda vi kan göra är att rätta oss efter den i den situation som just nu gäller där. Förändras den kommer självfallet också den svenska exportmarknadsföringsinsatsen att förändras.

Anf. 161 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Tack för klargörandet! Vi har ändå möjlighet att påverka och villkora inom ramen för svensk lagstiftning i en del avseenden, och så långt vi har den möjligheten i dessa frågor bör vi, enligt min uppfattning, använda oss av den. Jag tror, som sagt var, att det här är frågor där vi vinner respekt i andra länder och där vi har anledning att vara litet extra varsamma just nu.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 2 april.)

18 § Utlänningars rätt att idka näring i Sverige

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1991/92:NU27 Utlänningars rätt att idka näring i Sverige (prop. 1991/92:88).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 2 april.)

19 § Anmälan om fråga

Anmäldes att följande fråga framställts

den 31 mars

1991/92:617 av *Bert Karlsson* (nyd) till statsrådet Reidunn Laurén om socialtjänsten och sekretesslagstiftningen:

För en tid sedan rymde en mördare från en fångvårdsanstalt. Mördaren uppsökte socialtjänsten och fick socialbidrag. Socialtjänsten visste om att mannen var en förrymd mördare men skyddade honom med hjälp av sekretesslagstiftningen.

Min fråga till statsrådet är vilka åtgärder som statsrådet tänker vidta för att detta ej upprepas.

20 § Kammaren åtskildes kl. 20.05.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 21 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 57 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 91 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. voteringen efter anf. 124,
av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.57 och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 1 april

1 § Utökning av antalet suppleanter i arbetsmarknadsutskottet.... 1
2 § Val av suppleant i arbetsmarknadsutskottet..... 1
3 § Justering av protokoll..... 1
4 § Hänvisning av ärenden till utskott..... 1
5 § Förnyad bordläggning..... 2
6 § Regionalpolitiken..... 2
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13
Debatt
Georg Andersson (s)
Laila Strid-Jansson (nyd)
Karl-Erik Persson (v)
Anders G Högmark (m)
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Isa Halvarsson (fp)
Marianne Jönsson (c)
Harald Bergström (kds)
Inger Hestvik (s)
Maud Björnemalm (s)
Bertil Måbrink (v)
Kent Olsson (m)
Lena Öhrsvik (s)
Kjell Ericsson (c)
Kristina Svensson (s)
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
John Andersson (v)
Bertil Persson (m)
Karl Hagström (s)
Reynoldh Furustrand (s)
Olle Schmidt (fp)
Bengt Hurtig (v)
Ewa Hedkvist Petersen (s)
Per Stenmarck (m)
Jan Jennehag (v)
Leif Marklund (s)
Eva Zetterberg (v)
Elvy Söderström (s)
Hans Stenberg (s)
Birgitta Wistrand (m)
Bruno Poromaa (s)
Beslut (mom. 1 delvis; se även besluten efter 12 §)..... 84

Beslut om samlad votering 84
7 § Konsumentpolitiska frågor m.m. 84
Lagutskottets betänkande LU24
Debatt
Bengt Kronblad (s)
(forts.)
Ajournering 87
Återupptagna förhandlingar 87
7 § (forts.) Konsumentpolitiska frågor m.m. (forts. LU24) 87
Annika Åhnberg (v)
Margareta Gard (m)
Elisabeth Persson (v)
Max Montalvo (nyd)
Beslut fattades efter 12 §
8 § Livsmedelskontroll m.m. 96
Lagutskottets betänkande LU25
Debatt
Claus Zaar (nyd)
John Andersson (v)
Per Stenmarck (m)
Annika Åhnberg (v)
Beslut fattades efter 12 §
9 § Upphovsrättsliga frågor 102
Lagutskottets betänkande LU26
Beslut fattades efter 12 §
10 § Länskronofogdemyndigheternas styrelser 102
Lagutskottet betänkande LU34
Beslut fattades efter 12 §
11 § Riksdagen och dess myndigheter m.m. 103
Konstitutionsutskottets betänkande KU31
Debatt
Harriet Colliander (nyd)
Förste vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
Birger Hagård (m)
Birgitta Wistrand (m)
Beslut fattades efter 12 §
12 § Terroristlagstiftningen 107
Justitieutskottets betänkande JuU17
Debatt
Berith Eriksson (v)
Lars Sundin (fp)
Förste vice talmannen
Beslut 110
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13 (forts. från 6 §)
Lagutskottets betänkande LU24
Lagutskottets betänkande LU25
Lagutskottets betänkande LU26

Lagutskottets betänkande LU34
Konstitutionsutskottets betänkande KU31
Justitieutskottets betänkande JuU17
Beslut om uppskjuten votering ... 112
13 § Anslag till brottsskadenämnden m.m. ... 112
Justitieutskottets betänkande JuU18
Debatt
Berith Eriksson (v)
Ingbritt Irhammar (c)
Kent Carlsson (s)
Beslut skulle fattas den 2 april
Ajournering ... 119
Återupptagna förhandlingar ... 119
14 § Anslag till rättshjälp m.m. ... 119
Justitieutskottets betänkande JuU19
Debatt
Sigrid Bolkéus (s)
Christel Anderberg (m)
Beslut skulle fattas den 2 april
15 § Djurförsök ... 124
Jordbruksutskottets betänkande JoU16
Beslut skulle fattas den 2 april
16 § Finansinspektionen m.m. ... 124
Näringsutskottets betänkande NU19
Debatt
Leif Marklund (s)
Rolf L Nilson (v)
Olle Lindström (m)
Beslut skulle fattas den 2 april
17 § Vissa utrikeshandelsfrågor ... 128
Näringsutskottets betänkande NU21
Debatt
Gudrun Norberg (fp)
Rolf L Nilson (v)
Jan Backman (m)
Roland Lében (kds)
Beslut skulle fattas den 2 april
18 § Utlänningars rätt att idka näring i Sverige ... 135
Näringsutskottets betänkande NU27
Beslut skulle fattas den 2 april
19 § Anmälan om fråga
1991/92:617 av Bert Karlsson (nyd) om socialtjänsten och sekretesslagstiftningen ... 135

gotab 41237, Stockholm 1992